

KIERUNEK: ZDROWA SZKOŁA

SZKOŁA 2025

RAPORT Z MONITORINGU

CODZIENNOŚCI I RZECZYWISTOŚCI SZKOLNEJ

Autorka raportu: **Anna Dęboń**

Analiza danych: **Anna Dęboń, Michał Wroński**

Realizacja monitoringu: **Anna Dęboń, Michał Wroński,
Roksana Maślankiewicz, Elżbieta Nowak**

Konsultacje: **dr Marta Grzeško-Nyczka,
prof. UEK dr hab. Kinga Michałowska, Elżbieta Lemańska-Błażowska
/ ruch i Fundacja Rodzice dla Klimatu – Parents for Future**

Koordinacja projektu: **Anna Dęboń**

Skład i projekt okładki: **Anna Pluta**

Grafy: **Anna Dęboń**

Redakcja i korekta: **Roksana Maślankiewicz**

Publikacja jest dostępna na licencji

Creative Commons Uznanie Autorstwa

– Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0)

Stowarzyszenie Dopamina Lab

www.szkołajestnasza.pl

e-mail: dopaminaaab@gmail.com

Realizacja projektu:

Organizacje partnerskie:

Raport powstał w ramach dwóch projektów i przy wsparciu z dwóch źródeł:

- projektu „**Zdrowa szkoła**”, który jest wspierany przez Fundację Rozwoju Demokracji Lokalnej i współfinansowany przez Komisję Europejską w ramach Projektu „Building Bridges
- „Civic Capital in Local Communities”, realizowanego ze środków programu CERV finansowanego ze środków Komisji Europejskiej w ramach programu „Obywatele, Równość, Prawa i Wartości” na lata 2021 – 2027,
- projektu „**Szkoła jest nasza**”, który jest wspierany przez Fundusz Obywatelski im. Ludwika i Henryka Wujców oraz Sieć Obywatelską Watchdog Polska w ramach Funduszu Watchdogów oraz dzięki udostępnieniu narzędzia „Obywatelskie fedrowanie danych”.

SPIS TREŚCI:

1. SŁOWO WSTĘPNE	1
2. KIM JESTEŚMY?	3
3. DOBÓR PRÓBY I METODYKA BADANIA	4
4. NAJWAŻNIEJSZE WNIOSKI	8
<hr/>	
5. WYNIKI MONITORINGU W UJĘCIU ILOŚCIOWYM I JAKOŚCIOWYM	17
6. PRAWO DO INFORMACJI I INFORMACJA PUBLICZNA W SZKOLE	18
7. PRAWA DZIECI / PRAWA OSÓB UCZĄCYCH SIĘ / PRAWA CZŁOWIEKA	24
7.1. STATUT SZKOŁY JAKO SZKOLNA KARTA PRAW	26
7.2. PRAWO DO WYRAŻANIA SIEBIE / UBIÓR I WYGLĄD W SZKOLE	31
7.3. PRAWO DO RÓWNEGO TRAKTOWANIA A INKLUZYWNOŚĆ SZKOLNEGO JĘZYKA	37
7.4. PRAWO DO SPRAWIEDLIWEJ OCENY / PRAWO DO NAUKI (WE WŁASNYM TEMPIE / INDYWIDUALIZACJA PROCESU UCZENIA SIĘ) I OCENIANIE W SZKOLE	38
7.5. OCENIANIE ZACHOWANIA W PRAKTYCE SZKOLNEJ	47
7.6. PRAWO DZIECI DO PRYWATNOŚCI / SZKOŁA I OCHRONA WIZERUNKU	49
7.7. PRAWO WŁASNOŚCI / TELEFON W SZKOLE	54
8. SZKOLNA DEMOKRACJA I WSPÓŁPRACA	62
8.1. RODZIC W SZKOLE – PRAWO DO WSPÓŁUCZESTNICTWA W EDUKACJI / WSPÓŁPRACA	63
8.2. PRAWO DO PARTYCYPACJI I SAMORZĄD UCZNIOWSKI	73
9. ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ, ZIELONE OTOCZENIE SZKOŁY, ZDROWE POSIŁKI	82
10. E-DZIENNIK / ELEKTRONICZNE SYSTEMY DO ZARZĄDZANIA	88
11. PRAWORZĄDNOŚĆ / TRANSPARENTNE PROCEDURY / INNE	92
<hr/>	
PODSUMOWANIE	94
ZAMIAST ZAKOŃCZENIA	94
PODZIĘKOWANIA	95

1. SŁOWO WSTĘPNE

Raport przedstawia wyniki monitoringu przeprowadzonego w okresie od sierpnia do października 2024 roku. **Celem prowadzonych badań było uzyskanie możliwie całościowego i wieloaspektowego obrazu szkolnej codzienności** od strony rzeczywistych praktyk i rozwiązań stosowanych w szkołach, w różnych województwach w Polsce.

Naszą intencją było usystematyzowanie najważniejszych kwestii, które wybrzmiewają jako budzące napięcia, wątpliwości czy wymagające wsparcia. Dotyczy to zarówno systemowej organizacji szkoły, jak i jej codziennego funkcjonowania.

Raport kierujemy do wszystkich osób, którym zależy na zdrowej szkole i od których zależy to, jaka szkoła jest: władz centralnych i lokalnych, polityków i polityczek, kuratorów i kuratorek, dyrektorek i dyrektorów szkół, nauczycieli i nauczycielek, także akademickich, pedagogów i pedagożek, psychologów i psycholożek, rodziców, osób uczących się.

Mamy nadzieję, że zgromadzone i opracowane przez nas dane staną się podstawą konkretnych działań i decyzji, które stopniowo, ale i w dobrym tempie będą nas przybliżać i kierować w stronę zdrowej szkoły i zdrowej, zrównoważonej edukacji.

Poznanie niektórych wyników może powodować niewygodę, opór, poczucie bezradności czy przytłoczenia. Temat edukacji, szkoły, podmiotowości i praw dzieci budzi emocje i niewątpliwie należy do katalogu tematów kolizyjnych. Jednocześnie **wierzymy w moc zdrowej dyskusji, sieciowania, kolektywnej, równej współpracy, dobrej rozmowy i wspólnotowej troski oraz mamy silne przekonanie, że zdrowa szkoła jest możliwa**, może być naszym wspólnym doświadczeniem i możemy ją tworzyć razem, systemowo i oddolnie, każdego dnia – **z życzliwością, wzajemnym szacunkiem i zaufaniem, pomimo różnic.**

W autentycznej współpracy i dialogu dostrzegamy głęboki sens. Wszyscy potrzebujemy wyjścia poza strefy napięć, sporów i konfliktów, połączenia sił i potencjałów.

Jeśli inicjujemy, w tym momencie, dyskusję, to nie chcielibyśmy, aby jej celem było szukanie winnych, lecz wspólne priorytetyzowanie wyzwań, a w kolejnych krokach – planowanie i wdrażanie konkretnych rozwiązań. Kierujemy się przekonaniem, że z obowiązków i odpowiedzialności ministerialnych i lokalnych władz, w obliczu obserwowanych problemów w oświacie, wynikają kluczowe obszary kompetencji. To one obligują do działań, których możemy się domagać i na które, jako obywatele i obywatelki, mamy prawo mieć wpływ.

Badanie dostarczyło obszernej wiedzy na temat funkcjonowania szkół w Polsce, w tym różnic w podejściu do wewnątrzszkolnych regulacji.

Zdobyte informacje mogą być wykorzystane do poprawy jakości edukacji poprzez:

- **dostosowanie szkolnych praktyk do najbardziej aktualnej wiedzy pedagogicznej oraz obowiązujących przepisów prawa,**
- **dostosowanie wewnątrzszkolnych przepisów oraz stosowanych praktyk do rzeczywistych potrzeb społeczności szkolnej,**
- **wdrażanie bardziej przejrzystych, zrozumiałych i sprawiedliwych procedur w placówkach edukacyjnych.**

Zależy nam na tworzeniu środowiska współdziałania, otwartości i równości, wsparciu kadr zarządzających oraz pedagogicznych i szkół oraz rodziców, a także promocji i gruntownia praw dzieci i praw człowieka w edukacji. W nawiązaniu do raportu, w terminie późniejszym, wydaną zostaną dwie publikacje: „Zdrowa szkoła” (zawierająca rekomendacje w zakresie filarów/standardów zdrowej szkoły rozumianej jako zdrowe środowisko współpracy, pracy i uczenia się) i „Szkoła jest nasza” (poświęcona tematyce prawnej, w tym, w szczególności prawie do informacji, szkolnym standardom jawności i transparentności, edukacji obywatelskiej w praktyce oraz informacji publicznej w szkole).

Wierzymy, że zarówno raport jak i przygotowane przez nas dodatkowe publikacje będą przydatnymi narzędziami dla wszystkich, którzy dbają o przestrzeganie prawa w szkole, o transparentne i przejrzyste procedury i którym zależy na tym, aby szkoły były miejscami bezpiecznymi, inkluzywnymi, dostępnymi. Takimi, do których chce się przychodzić, w których chce się uczyć i pracować.

W pierwszej części raportu omawiamy etapy realizacji monitoringu, punktujemy najważniejsze dane i wnioski. W drugiej części prezentujemy wybrane zagadnienia ułożone tematycznie i w sposób bardziej szczegółowy.

Zespół Stowarzyszenia dO!PAmina Lab

2. KIM JESTEŚMY?

Stowarzyszenie dO!Pamina Lab powstało w lutym 2019 roku jako wspólnota wartości, platforma współpracy i działań na osi edukacja – kultura – zmiana – rozwój.

Realizujemy projekty rzecznicze, badawcze, edukacyjne, prowadzimy warsztaty, spotkania i debaty. Współpracujemy z otoczeniem akademickim, innymi organizacjami pozarządowymi (m.in. w ramach koalicji SOS dla edukacji oraz Tak dla prewencji suicydalnej, Forum ED i ruchu Rodzice dla klimatu – Parents for Future, inicjatywy Każda jest ważna), społecznością lokalną i środowiskiem twórczym.

Zależy nam na dialogu oraz współpracy. Inicjujemy działania na rzecz zielonej, przyjaznej otwartej, bezpiecznej, zdrowej, demokratycznej szkoły, w których uczenie (się) i praca dają autentyczną satysfakcję. Wspieramy ideę edukacji opartej na relacjach i ideę szkoły zorientowanej na człowieka (małego i dużego).

Na bieżąco reagujemy i interweniuujemy w sytuacjach łamania praw człowieka, praw dzieci, praw uczniowskich m.in w szkołach. Dajemy głos dzieciom i młodzieży, walczymy o ich samorzecznictwo. Staramy się też pomagać im rozwiązywać problemy, których nie są w stanie przejść sami.

Działamy lokalnie i w sposób ogólnopolski. Uczestniczymy w pracach zespołów parlamentarnych i komisji, zabierając głos w sprawach dotyczących edukacji, zdrowia psychicznego i szeroko pojętej ochrony praw dzieci. Wzmacniamy kadry pedagogiczne o wiedzę oraz konkretne narzędzia, dzięki którym chętniej i odważniej mogą adaptować nowe podejście do uczenia (się).

Naszym celem jest inspirowanie do szeroko pojętej zmiany, w tym poprzez obywatelski monitoring i bezpośrednie interwencje, propagowanie wartościowych praktyk z obszaru edukacji i rozwoju, działania strażnicze, edukację obywatelską, równościową i antydyskryminacyjną, wsparcie prawne, edukację przyrodniczą i klimatyczną (pedagogika outdoor, pedagogika przyrody).

3. DOBÓR PRÓBY I METODYKA BADANIA

W sierpniu 2024 r. do **dwóch tysięcy stu osiemnastu** losowo wybranych szkół publicznych z województw: śląskiego, małopolskiego, opolskiego, wielkopolskiego, dolnośląskiego, lubuskiego, mazowieckiego, świętokrzyskiego, wysłaliśmy wniosek w trybie zapytania o informację publiczną. **Wniosek wysłany do szkół składał się z kilku sekcji i zawierał 70 pytań dotyczących wybranych kwestii związanych z szeroko pojętą organizacją życia i funkcjonowania szkoły.** Do wniosku załączono uzasadnienie, a w jego wstępnej części powołano się na odpowiednie przepisy i opisano procedurę oraz wskazano rekomendowany sposób udzielenia odpowiedzi. **Pytania dotyczyły różnych obszarów kluczowych z perspektywy budowania zdrowej i bezpiecznej szkoły, zapewniającej osobom uczącym się optymalne warunki do nauki i rozwoju.** Wniosek stanowi załącznik do niniejszego raportu.

Pytania, w zdecydowanej większości, miały formę zamkniętą. W pytaniach otwartych prosiliśmy o przywołanie regulacji dotyczących wybranych kwestii ze statutu szkoły lub załączenie odpowiedniego dokumentu / opisu procedury. Wybrane zagadnienia z sekcji pytań otwartych zostały uwzględnione w ramach pogłębionej i uzupełniającej analizy jakościowej.

Kryterium doboru próby było zróżnicowanie pod względem lokalizacji **geograficznej** (małe i duże miasta, obszary wiejskie) oraz **rodzaju szkoły** (np. szkoły podstawowe, szkoły ponadpodstawowe – technika, licea ogólnokształcące). Różnorodność szkół objętych monitoringiem przedstawiono na poniższej grafice (rysunek 1).

Liczba szkół objętych monitoringiem (szkoły, do których wysłano wnioski): **2118**

Liczba szkół, które odpowiedziały na wniosek (w tym odmowy udzielenia odpowiedzi, odpowiedzi niekompletne i/lub nieczytelne, których nie uwzględniono): **1030**.

Liczba odpowiedzi pełnych i zgodnych z wnioskiem: **920**
(w tym 558 szkół podstawowych i 362 szkoły ponadpodstawowe).

Liczba szkół, które nie odpowiedziały: **1088**.

Badaniem objęto szkoły publiczne z 12 województw. **Szkoły wybrano w prostej próbie losowej. Liczba szkół objętych monitoringiem oraz ich różnorodność** (co do m.in liczebności uczniów, lokalizacji, rodzaju szkoły – tj. podstawowa, ponadpodstawowa) i rozmieszczenie na mapie różnej wielkości miejscowości w Polsce **pozwalają na wyciągnięcie miarodajnych wniosków i uznać, że wyniki dobrze reprezentują i przybliżają problematykę oraz odzwierciedlają ogólne wyzwania polskiego systemu edukacji i codzienności polskich szkół.**

rys.1 / Szkoły objęte monitoringiem (n-2118)

Formalną podstawą wniosku, na którym oparliśmy naszą diagnozę, jest zagwarantowane Konstytucją RP prawo obywateli do informacji o działalności organów władzy publicznej:

- art. 61 ust. 1 i 2 Konstytucji RP:
„Obywatel ma prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne. Prawo to obejmuje również uzyskiwanie informacji o działalności organów samorządu gospodarczego i zawodowego a także innych osób oraz jednostek organizacyjnych w zakresie, w jakim wykonują one zadania władzy publicznej i gospodarują mieniem komunalnym lub majątkiem Skarbu Państwa. Prawo do uzyskiwania informacji obejmuje dostęp do dokumentów oraz wstęp na posiedzenia kolegiałnych organów władzy publicznej pochodzących z powszechnych wyborów, z możliwością rejestracji dźwięku lub obrazu”.¹

oraz wskazany w Ustawie z dnia 6 września 2001 r., o dostępie do informacji publicznej (t.j. Dz. U. 2022, poz. 902) wnioskowy tryb udzielania informacji publicznej

- art. 10 ust. 1:
„1. Informacja publiczna, która nie została udostępniona w Biuletynie Informacji Publicznej lub portalu danych, jest udostępniana na wniosek”.²

Badanie zostało przeprowadzone w formie obywatelskiego audytu codzienności szkolnej przy wykorzystaniu prawa do informacji publicznej jako narzędzia diagnozy i zmiany. W związku podejmowanymi problemami badawczymi zostały wyróżnione następujące obszary tematyczne:

- prawo do informacji i informacja publiczna w szkole,
- ocenianie osiągnięć edukacyjnych i ocenianie zachowania,
- statut jako akt prawny regulujący najważniejsze kwestie w zakresie organizacji pracy szkoły,
- regulowanie wyglądu i strój osoby uczniowskiej,
- bezpieczeństwo (infrastruktura, procedury kryzysowe),
- telefon w szkole i ochrona wizerunku dzieci,
- wybrane procedury administracyjne i kadry szkolne,
- działalność Rad Rodziców i Samorządów Uczniowskich, szkolne budżety partycypacyjne.

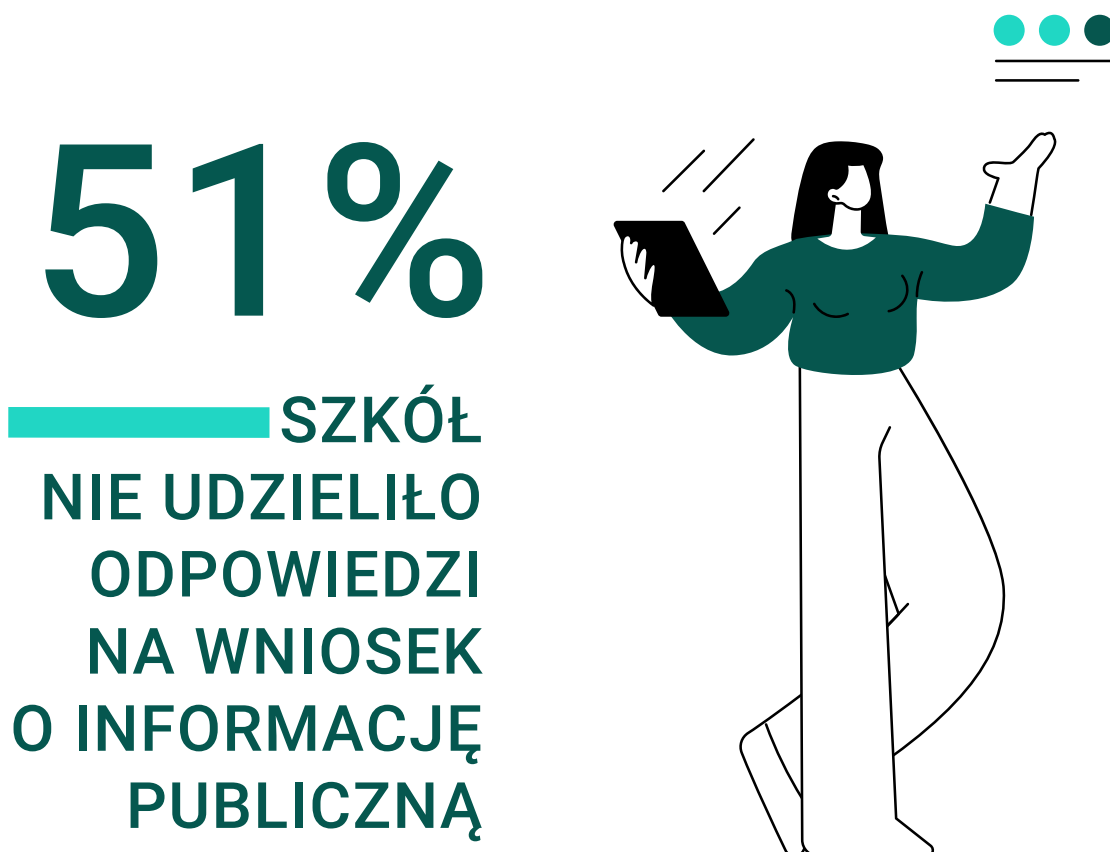
¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19970780483> (dostęp: 02.04.2025).

² Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 902), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20011121198> (dostęp: 02.04.2025).

Szkoła odgrywa kluczową rolę w życiu społecznym, nie tylko jako miejsce zdobywania wiedzy, ale także jako instytucja kształtująca postawy obywatelskie i moralne. Przestrzeganie praw dzieci i praw człowieka w edukacji to, w naszej opinii, kluczowy wskaźnik jakości systemu oraz fundament budowania zdrowego społeczeństwa, opartego na równości i wartościach demokratycznych.

Mamy nadzieję, że niniejszy raport będzie wstępem, a zarazem solidną podstawą, do dalszych wspólnych prac nad rozwiązaniami, w które uda nam się zaangażować osoby uczące się, władze samorządowe, kadry zarządzające szkół, środowiska nauczycielskie, rodziców oraz kuratoria. Opracowanie zostanie rozesłane do szkół objętych monitoringiem, do władz centralnych i samorządowych oraz kuratoriów. Raport dostępny będzie również w formie elektronicznej na naszej stronie internetowej www.szkolajestnasza.pl.

Liczymy, że ta diagnoza stania się źródłem refleksji, a wnioski i rekomendacje posłużą projektowaniu skutecznych strategii i planowaniu działań naprawczych. Zależy nam na faktycznych i realnych zmianach, korygujących interwencjach w odniesieniu do statutów szkolnych i szkolnych procedur, celem wyeliminowania nieprawidłowości (tj. usunięcia i/lub modyfikacji zidentyfikowanych wadliwych i niezgodnych z obowiązującym prawem regulacji).

NAJWAŻNIEJSZE WNIOSKI

4

1. Ponad połowa szkół objętych monitoringiem, nie odpowiedziała na złożony przez nas wniosek o informację publiczną, do czego każda szkoła jako instytucja publiczna była zobowiązana na podstawie art. 13 ustawy o dostępie do informacji publicznej, bez zbędnej zwłoki, w terminie do maksymalnie 14 dni z możliwością przedłużenia do 2 miesięcy.³ Co oznacza, że jest to obszar, który z różnych powodów stanowi dla szkół problem, trudność lub, bądź jednocześnie, wyzwanie. Widzimy wyraźną potrzebę edukacji w zakresie reakcji szkół na wnioski o udostępnienie informacji publicznej. Konieczne jest też usprawnienie terminowego odpowiadania oraz optymalizacja procesu udostępniania informacji publicznej przez szkoły.

2. Prawa człowieka, prawa dziecka, prawa uczniowskie bywają w szkołach niewłaściwie rozumiane i interpretowane. Prawo wewnątrzszkolne (m.in. statut szkoły, procedury i regulaminy) bywa ustanawiane niezgodnie z regulacjami znajdującymi się w powszechnie obowiązujących aktach nadrzędnych, w tym m.in.: Konstytucji RP, Deklaracji Praw Człowieka, Konwencji Praw Dziecka czy Ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, a problem ten nie jest jednostkowy ani lokalny, co potwierdzają zidentyfikowane nieprawidłowe przepisy zawarte w regulacjach statutowych różnych szkół z różnych miejscowości, które:

- wskazują, że uczeń musi wykazać się wiedzą „ponad program” lub odnosić sukcesy w konkursach i olimpiadach, aby uzyskać ocenę celującą,
- przewidują, że osobie uczącej się może być odebrany telefon (w ramach kary),
- zakazują farbowania włosów czy malowania paznokci przez osoby uczące się, nadmiernie ingerują w codzienny ubiór/strój osoby uczącej się,
- ograniczają partycypację i równe prawa – m.in. uzależniają możliwość kandydowania do samorządu uczniowskiego od średniej ocen, oceny zachowania czy posiadania określonych cech charakteru).

3. Rady szkoły są w szkołach rzadkością. W zdecydowanej większości badanych szkół działają rady rodziców. Rady rodziców, co do zasady, realizują zadania zgodnie z przyznanymi kompetencjami, jednak **działają w różny i niejednolity sposób** (indywidualne regulaminy, różny stopień jawności działań przejawiający się w różnym podejściu do sprawozdawczości, różne zasady współpracy np. z podmiotami zewnętrznymi, kanały komunikacyjne, hierarchia i mechanizmy decyzyjne). **Wspólnym elementem działalności niemal każdej rady rodziców jest gromadzenie i zarządzanie środkami finansowymi,** które są przeznaczone na konkretne cele i potrzeby danej społeczności szkolnej.

³ Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 902), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20011121198> (dostęp: 02.04.2025).

Zagadnienie autonomii, kompetencji i sposobu funkcjonowania Rad Rodziców, a także potrzeba pewnej standaryzacji ich działań, stanowi otwarte zagadnienie inspirujące do dalszej, pogłębionej analizy. Wydaje się to kwestią szczególnie istotną z punktu widzenia wpływu, jaki rady rodziców mają na całą społeczność szkolną. Skuteczne i transparentne działanie tych organów ma bezpośredni wpływ na jakość współpracy rodziców, nauczycieli i nauczycielek, dyrekcji, stopień angażowania społeczności, organizację bezpośredniego i celowego wsparcia dla dzieci i młodzieży ale i ogólny klimat i atmosferę szkoły.

WAŻNE: Niedookreślony status prawny rady rodziców, przy jednoznacznie ustawowo wyznaczonym zakresie jej kompetencji powoduje praktyczne trudności w codziennym funkcjonowaniu. Nakładające się na to niejednolite orzecznictwo powoduje chaos i niepewność. Zasadniczym źródłem dylematów i wątpliwości jest brak podmiotowości prawnej rady rodziców stąd, w naszej opinii, konieczna jest adekwatna reakcja ustawodawcy w tym zakresie.

4. **Partycypacja jest prawem człowieka** oraz jednocześnie, w kontekście szkoły, stanowi proces edukacyjny, pedagogiczny, wychowawczy. Oznacza to, że najskuteczniejszym sposobem na naukę partycypacji jest aktywne uczestnictwo, które sprzyja rozwijaniu umiejętności, kompetencji oraz wartości związanych z aktywnym i odpowiedzialnym obywatelstwem, uczenie się poprzez doświadczenie i działanie. **Patrząc przez pryzmat realizacji uczniowskiego prawa do partycypacji, dostrzegamy iluzoryczność uczniowskiej samorządności w części badanych szkół.** Rozpoznane szkolne praktyki, które nie sprzyjają autentycznej samorządności uczniowskiej lub ją wypaczają, to m.in:

- zawężenie działań samorządu uczniowskiego przede wszystkim do organizacji szkolnych wydarzeń i akcji charytatywnych,
- szczegółowe i ocenne profilowanie osoby, która może kandydować do samorządu uczniowskiego („śmiały”, „odważny”, „pewny siebie”), wymaganie od takiej osoby bardzo dobrych lub dobrych wyników w nauce, warunkowanie możliwości kandydowania „niesprawianiem problemów wychowawczych” i uzyskaniem zgody lub pozytywnej opinii wychowawcy/wychowawczynie lub/i dyrekcji.

WAŻNE: Prawo do partycypacji nie jest nagrodą za dobre i bardzo dobre osiągnięcia w nauce, nie jest zarezerwowane tylko dla osób o szczególnych i określonych cechach (w przeciwnym razie utrwalamy stereotypy dotyczące władzy).

5. Ocenianie stanowi ważne wyzwanie polskiego systemu oświaty, które co do zasady, musi być realizowane sprawiedliwie oraz w oparciu o jasne zasady i kryteria zgodne z prawem. Najczęściej identyfikowanymi nieprawidłowościami w zakresie oceniania są:

- stosowanie średniej arytmetycznej i ważonej przy ustalaniu ocen klasyfikacyjnych (określanie progów średniej ważonej lub arytmetycznej dla poszczególnych ocen klasyfikacyjnych),
- błędnie zdefiniowanych wymagań edukacyjnych na poszczególne oceny klasyfikacyjne (w szczególności na ocenę celującą),
- legitymizowanie i legalizowanie stawiania ocen niedostatecznych za brak pracy domowej, określoną liczbę zgłoszonych „nieprzygotowań” do lekcji czy nieobecność na sprawdzianie,
- określanie stosunkowo krótkiego czasu, w jakim osoba ucząca się może „poprawić” daną ocenę oraz ograniczanie możliwości „poprawy” do jednej próby w danym czasie i uwzględnianie przy ustalaniu oceny końcowej, oceny, która była poprawiana.

Wskazane przykłady mogą dowodzić braku zrozumienia, nieznajomości lub błędnej interpretacji przepisów regulujących zasady oceniania. Ocenianie to wciąż jeden z najgorętszych i budzących najwięcej emocji tematów w dyskusji o edukacji.

WAŻNE: szkolna presja ocen i niewłaściwe rozumienie, czym jest szkolne ocenianie odbija się na dobrostanie, codziennym samopoczuciu, poczuciu bezpieczeństwa i własnej wartości oraz zdrowiu psychicznym osób uczących się.

6. Z analizy danych wynika, że szkoły w bardzo niejednolity oraz szeroki sposób interpretują przyznane im kompetencje w zakresie określania dopuszczalnego ubioru osoby uczącej się. W konsekwencji często wychodzą poza przyznane im ustawowo ramy kompetencyjne i prawne, wprowadzając przepisy statutowe wprost naruszające prawa i wolności osobiste uczniów.

W 20,2% (186) weryfikowanych statutach szkół (n-920) reguluje się kwestie wyglądu osoby uczącej się (m.in. poprzez zakaz farbowania włosów, malowania paznokci, noszenia biżuterii), a od tego, czy dana osoba przestrzega tych norm, uzależnia jej ocenę zachowania (średnio co piąta szkoła).

W przypadku blisko 72% badanych placówek (n-920), statut szkoły określa zasady szkolnego ubioru. Pomimo że regulacje te powinny być możliwie jasne i precyzyjne, szeroko rozpowszechnioną praktyką w tej materii jest odwoływanie się do pojęć nieostrych (np. schludny, skromny, estetyczny, stonowane kolory, elegancki).

Niepokojąco często, zasady dotyczące ubioru zawarte w statucie, wzmacniają społeczne stereotypy, na przykład dotyczące „nieodpowiednich” czy „prowokacyjnych” strojów i bywają dyskryminujące, szczególnie w odniesieniu do dziewcząt oraz wprowadzają nieuzasadnione różnice w ubiorze osób różnych płci.

7. W języku wewnątrzszkolnych aktów prawnych niezwykle rzadko (pojedyncze przypadki) stosuje się feminatywy i zwroty płciowo neutralne (przykładowo w szkole są uczniowie, nie ma uczennic, są nauczyciele, nie ma nauczycielek, jest egzamin ósmoklasisty). Wprowadzenie języka inkluzywnego jako powszechnej zasady w oficjalnej, szkolnej, instytucjonalnej komunikacji wydaje się niezwykle istotne, nie tylko z perspektywy prawnej, ale przede wszystkim społecznej (celem jest budowanie społeczeństwa otwartego na równość). W miarę jak w mowie potocznej stopniowo przyjmujemy zasady języka inkluzywnego, niezbędną i fundamentalną jest, aby stały się one normą w oficjalnym i codziennym języku urzędowym, w szczególności w szkole, jako pierwszym środowisku edukacyjnym i wychowawczym.

8. W 30% badanych szkół (n-920) ocenianie zachowania opiera się na systemach oceny punktowej. Jeszcze do niedawna było to jeden z najczęstszych i popularnych systemów oceniania zachowania w szkołach, który budził też wiele kontrowersji. **Obecnie 70% szkół (n-920) wybiera inne rozwiązania, co staje się ciekawym obszarem do dalszych badań i rozpoznania w zakresie stosowanych tam metod i praktyk.** Równie istotne jest rozważenie, czy ocena zachowania spełnia w ogóle modelującą i wychowawczą rolę co do właściwych (etycznych i moralnych) postaw wśród dzieci i młodzieży? Czy umożliwia im rozwój w tym obszarze? Czy jest efektywna, sprawiedliwa, obiektywna i czy ma sens (bez względu na zastosowany tu model bądź system oceniania)?

9. W polskich szkołach, na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym, co roku naukę rozpoczyna około 4,5 miliona polskich dzieci i młodzieży. W roku szkolnym 2023/24 w szkołach podstawowych **uczyło się 3 mln osób**, a do szkół ponadpodstawowych **uczęszczało 1,8 mln młodzieży**.⁴ **Wyniki raportu wskazują, że szkoły borykają się z trudnościami w opracowywaniu oraz wdrażaniu procedur i praktycznym stosowaniu prawa w zakresie oceniania, ochrony wizerunku, cyberbezpieczeństwa, smartfonów w szkole, bezpieczeństwa – pierwszej pomocy, ewakuacji.**

Statuty szkół zawierają błędy i naruszają przepisy prawa powszechnie obowiązującego, co wymaga pilnej systemowej interwencji oraz długofalowych, strategicznych działań nastawionych na regularną, wspierającą ewaluację i audyty w celach kontrolnych i korygujących oraz wprowadzenia bieżących korekt i niezbędnych

⁴ GUS, Edukacja w roku szkolnym 2023/2024 (wyniki wstępne), https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5488/21/2/1/edukacja_w_roku_szkolnym_2023_24_wyniki_wstepne.pdf (dostęp: 02.04.2025).

modyfikacji. Na problem niewłaściwej interpretacji, niewłaściwego implementowania i nieprzestrzegania przepisów wskazują (na przestrzeni ostatnich lat) raporty i publikacje różnych organizacji społecznych (Stowarzyszenie Umarłych Statutów, Fundacja Varia Poznania, Fundacja Prawa Ucznia), ale i niektóre kontrole NIK-u (np. „Informacja o wynikach kontroli: Funkcjonowanie szkolnych systemów oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania uczniów w województwie świętokrzyskim”).⁵

Problem niezgodnych z prawem regulacji zawartych w statutach szkół dotyczy większości placówek w całym kraju. Pomimo bardzo wysokiego poziomu świadomości identyfikowanych nieprawidłowości, braków i trudności, problem wydaje się być marginalizowany. Nie podjęto, jak do tej pory, szerokich, systemowych i skutecznych działań w celu uregulowania i rozwiązania tego problemu. **Szkolna praworządność stanowi elementarny i podstawowy wyznacznik instytucjonalnej i państwowej troski o prawa dzieci i prawa człowieka oraz jest wskaźnikiem dla „utrzymywania bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach i placówkach” (art. 1 pkt 14 Ustawy prawo oświatowe), a także tego, w jaki sposób Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka (art. 72. Konstytucji RP).**^{6 7} Szkolna praworządność powinna być nie mniej ważna z punktu widzenia komfortu pracujących w niej dorosłych.

10. Dostęp do pełnowartościowych roślinnych posiłków jest w polskich szkołach mocno ograniczony. **Posiłki w wersji wegetariańskiej są dostępne jedynie w 6,2% szkół, posiłki w wersji wegańskiej i wegetariańskiej są dostępne w 3,5% szkół (n-920). Tymczasem 40% osób w wieku nastoletnim ogranicza mięso lub eliminuje je całkowicie ze swojej diety.**⁸ Zebrane dane są spójne z potwierdzonym innymi badaniami i raportami oraz artykułowanym m.in przez ruch Rodzice dla Klimatu postulatem opracowania i wdrożenia planu zwiększającego dostępność posiłków roślinnych w placówkach oświatowych oraz jednocześnie rozwiązującego problemy dotyczące marnowania żywności, braku wystarczającego czasu na posiłek, braku przejrzystości jadłospisów, braku lub bardzo ograniczonej dostępności ciepłych posiłków w szkołach ponadpodstawowych.⁹

⁵ NIK, Informacja o wynikach kontroli. Funkcjonowanie szkolnych systemów oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania uczniów w województwie świętokrzyskim, LKI.430.3.2023 Nr ewid. 77/2023/P/23/059/LKI, https://www.nik.gov.pl/plik/id,28447,v,artykul_27762.pdf (dostęp: 02.04.2025).

⁶ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 900), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230000900> (dostęp: 02.04.2025).

⁷ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19970780483> (dostęp: 02.04.2025).

⁸ Rodzice dla klimatu – Parents for future: „Zdrowa i bezpieczna przyszłość zaczyna się na szkolnym talerzu”, <https://www.rodzicedlaklimatu.org/zdrowa-i-bezpieczna-przyszlosc-zaczyna-sie-na-szkolnym-talerzu> (dostęp: 02.04.2025).

⁹ Tamże.

11. 82,9% (n-920) szkół przyznaje, że publikuje wizerunki osób uczących się w mediach społecznościowych. 93,2% (n-920) szkół przyznaje, że publikuje wizerunki osób uczących się na stronie internetowej szkoły. Wizerunki i dane (na podstawie naszej analizy załączonych wzorów zgód/oświadczeń woli podpisywanych przez rodziców) publikowane są także m.in. w lokalnej prasie, folderach, katalogach i ulotkach reklamowych, ściennych gazetkach szkolnych. Powszechną praktyką jest proszenie bądź wymaganie podpisania zgody na publikację wizerunku dziecka w celach promocyjnych, informacyjnych i dokumentacyjnych. **W obliczu rosnącej cyfryzacji życia codziennego (także szkolnego), istnieje pilna potrzeba przeprowadzenia wszechstronnej kampanii informacyjnej oraz działań edukacyjnych skierowanych do różnych grup społecznych**, w tym nauczycieli/nauczycielek, osób uczących, rodziców. Kluczowym celem tych działań powinno być zwiększenie świadomości na temat prawnych i etycznych aspektów związanych z udostępnianiem wizerunku oraz ochroną danych osobowych.

12. Telefon i inne urządzenie elektroniczne, co do zasady, można do szkoły wnieść, z tym, że w 42,8% (394) szkół obowiązuje całkowity zakaz korzystania z tych urządzeń na terenie szkoły, a w 44,1% (406) szkół – w czasie lekcji, w czasie lekcji i przerw międzylekcyjnych, w czasie lekcji i pobytu w bibliotece. **Tylko w 1,8% (17) szkół obowiązują zasady, które określają warunki korzystania (gdzie, kiedy, jak). Brakuje pomysłów i strategii na zdrowe e-nawyki oraz higienę cyfrową.** Wprowadzane zakazy i nakazy są nieskuteczne (telefon w szkole nadal pozostaje głównie „problemem”, dekoncentruje, odciąga uwagę).

13. Po zebraniu wstępnych danych dotyczących infrastruktury budynków i otoczenia szkoły **zwracamy uwagę na konieczność wyraźnego uwzględnienia tej kwestii w procesach projektowania, opracowywania programów i strategii działań związanych z kryzysem klimatycznym, lokalnie i na poziomie centralnym (w kontekście planów adaptacji do zmian klimatu).** Badanie potencjałów i wyzwań przed jakimi stoją szkoły w kontekście przygotowania do coraz częstszych i silniejszych ekstremów pogodowych: m.in. fale upałów, gwałtowne burze i intensywne opady (powódzie, w tym powódzie błyskawiczne) mogące powodować powstanie nieodpowiednich warunków funkcjonowania w klasach lekcyjnych, ograniczenia w dostawie energii elektrycznej lub zakłócenia w transporcie i komunikacji, powinno być dzisiaj priorytetem szczególnie polityków/polityczek, osób i instytucji odpowiedzialnych m.in. za zrównoważony rozwój miast, zdrowie i system edukacji, a także zarządzanie kryzysowe.

Zielona szkoła to miejsce bezpieczne, zdrowe i przyjazne dla dzieci i młodzieży, także w zmieniających się warunkach, a ten stan zależy m.in. od:

- **strategii na walkę ze smogiem, także transportowym,**
- **bezpiecznych, wolnych od intensywnego ruchu samochodowego ulic i bezpiecznej okolicy,**

- ciszy (odgrożenia od hałasu ulicznego i miejskiego np. ścianami zieleni),
- dostępności infrastruktury sprzyjającej zrównoważonej mobilności (tras przez tereny zielone, ścieżek rowerowych i transportu zbiorowego),
- inwestycji w błękitno-zieloną infrastrukturę poprawiającą nie tylko warunki środowiskowe, ale zapewniającą dobrostan uczniów i uczennic.

14. Aktualnie w Polsce nie funkcjonuje jednolity, ogólnokrajowy system e-dziennika, a elektroniczne platformy szkolne są obsługiwane wyłącznie przez prywatne firmy. Brakuje statystyk oraz przejrzystości w zakresie wydatków na elektroniczne dzienniki dostarczane szkołom. Usługa e-dziennika jest często jednym z elementów całego pakietu usług kupowanych przez szkołę ze środków publicznych od podmiotów komercyjnych.

Biorąc pod uwagę ilość szkół korzystających z dzienników elektronicznych w skali kraju, fakt, że na rynku dominują przede wszystkim dwa prywatne podmioty specjalizujące się w tego typu ofercie, można przyjąć, że szacunkowo znaczna sfera działalności państwa oraz znaczne sumy środków publicznych, oddane zostały w ręce prywatnych firm. W obliczu tak silnej dominacji na rynku, niezbędne jest wprowadzenie publicznej alternatywy, by ograniczyć wpływ interesów komercyjnych na edukację i zapewnić osobom uczącym się oraz ich rodzicom dostęp do darmowych i transparentnych usług. Dodatkowe kontrowersje wokół e-dzienników szkolnych związane są z wprowadzaniem przez aktualnych, komercyjnych dostawców dodatkowych opłat od rodziców za wybrane funkcje (początkowo nieodpłatne, np. korzystanie z aplikacji mobilnej).

15. Szkoły stoją przed nowymi wyzwaniami (m.in. klimatycznymi, cyfrowymi, migracyjnymi), do których muszą się adaptować, jednocześnie, jak pokazują wyniki badań istnieje wiele nawarstwiających się problemów z przeszłości, bez których rozwiązania trudno o zasoby, odporność, otwartość i gotowość do wprowadzania nowych rozwiązań i procesowania reform i zmiany. Z badania wyłania się obraz przeciążonego systemu, który koroduje u podstaw, na poziomie m.in. elementarnych procedur prawnych.

Możliwe przyczyny tego stanu rzeczy to ciągłe zmiany legislacyjne, rozproszenie na wiele aktów prawnych, prawo oświatowe funkcjonujące pośród i nierozłącznie z prawem bankowym, cywilnym czy karnym, funkcjonowanie wielu różnych interpretacji, różnego orzecznictwa, niewystarczające wsparcie prawne i finansowe, braki kadrowe.

Problem ten wydaje się nierozwiązywalny bez przeprowadzenia, w sposób systemowy, wspierających audytów szkół, dających podstawy do wdrożenia konkretnych programów naprawczych, w odpowiedzi na zmapowane potrzeby, problemy, trudności czy nieprawidłowości konkretnej placówki. Takie działanie jest systemowym przygotowaniem odpowiedniego, zdrowego gruntu i inwestycją, nie tylko w związk-

szenie zdolności, ale umożliwienie szkołom w ogóle realnego i skutecznego adaptowania się do nowych wymagań.

Szkoły nie są osobnymi, odrębnymi, samotnymi molekułami. Działają m.in. w sieci powiązań społecznych i instytucjonalnych, w lokalnych społecznościach. Zasadne wydaje się więc wzmocnienie zaangażowania organów prowadzących we wspieranie jakości i procedur w szkołach (zgodnie z kompetencjami i odpowiedzialnością), budowanie i wzmacnianie partnerstw (w tym partnerstw szkół, zamiast rankingowej rywalizacji), wspieranie współpracy w ramach szkolnej społeczności, ale i wszystkich podmiotów działających w otoczeniu szkoły, w tym lokalnych organizacji społecznych, odzwierciedlone w samorządowych planach współpracy z sektorem pozarządowym.

16. Znane z historii szkoły – tysiąclatki były projektowane w sposób zapewniający w razie potrzeby możliwość przekształcenia w szpital lub zaplecze militarne. **Współczesne i przyszłościowe myślenie o szkołach także powinno ewoluować w kierunku wielofunkcyjnego modelu.**

Szkoły mogą pełnić różnorodne funkcje poza funkcjami edukacyjnymi. W obliczu zmieniającej się struktury demograficznej, wyzwań klimatycznych i globalnych, szkoły mogą stawać się, w dużym stopniu samowystarczalnymi, **lokalnymi centrami społeczności**, korzystającymi w sposób zrównoważony z wysokich technologii, integrującymi różne grupy wiekowe i społeczne, oferującymi szerokie wsparcie i rozwój.

79,9%

**STATUTÓW SZKÓŁ
ZAWIERA REGULACJE
NIEZGODNE Z PRAWEM**

WYNIKI MONITORINGU W UJĘCIU ILOŚCIOWYM I JAKOŚCIOWYM

5

W kolejnej części raportu przedstawiamy zebrane dane, uporządkowane tematycznie, celem zapewnienia przejrzystości. Prezentujemy dane, łącząc je w obszary tematyczne, starając się uchwycić pełniejszy obraz wzajemnych powiązań (prawa dzieci, statuty szkolne, wewnątrzszkolne procedury, atmosfera uczenia się, szkolna demokracja, codzienność osób chodzących do szkoły, kondycja systemu) w możliwie szerokim kontekście. **Takie podejście naszym zdaniem daje szansę lepszemu zrozumieniu problemu i lepszemu interpretacji wyników.**

Każda sekcja zawiera zarówno konkretne informacje ilościowe i jakościowe, jak i najważniejsze wnioski wynikające z analizy. **Dodatkowo, każda część kończy się pytaniami i zagadnieniami do zastanowienia, które stawiamy jako inspiracje i zaproszenie do krytycznego namysłu i refleksji nad koniecznymi i pilnymi działaniami, potrzebami i oczekiwaniami (dzieci i młodzieży, dorosłych w szkole, całych społeczności szkolnych, ale i społeczności lokalnych), priorytetami i odpowiedzialnościami (w tym władz) w obszarze praktyk szkolnych oraz nad kierunkami zmian (w tym w polityce oświatowej państwa, ale i politykach samorządowych).**

Aby móc odpowiednio reformować szkolnictwo, niezwykle istotne jest jego wnikliwe i regularne diagnozowanie, ale też konkretne działanie (realizowanie rekomendacji, rozwiązywanie problemów, wyciąganie wniosków i reagowanie). **Zdrowa szkoła, jaką postulujemy, nie może rozwijać się na niezdrowych fundamentach.**

Ważnym elementem wprowadzania zmian, jest, w pierwszej kolejności, uzdrowienie tego, co nie działa – a dzięki przeprowadzonym monitoringom dobrze wiemy, które obszary wymagają naprawy i reakcji.

**PRAWO
DO INFORMACJI
I INFORMACJA
PUBLICZNA
W SZKOLE**

6

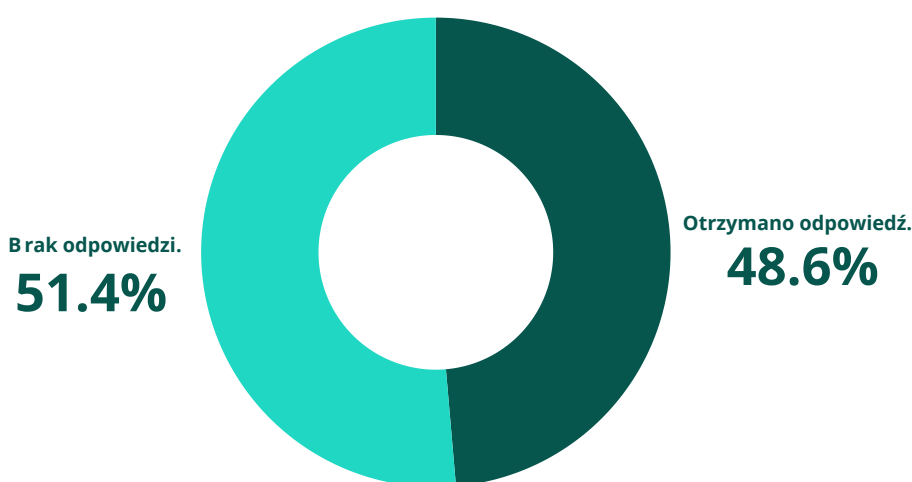
Zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy o dostępie do informacji publicznej „Każda informacja o sprawach publicznych stanowi informację publiczną w rozumieniu ustawy i podlega udostępnieniu na zasadach i w trybie określonych w niniejszej ustawie”.¹⁰

Objęcie szkół obowiązkami informacyjnymi wynika z art. 4 ust. pkt. 4 ustawy o dostępie do informacji publicznej.¹¹, który stanowi o tym, że zobowiązane do udostępniania informacji publicznej są m.in. podmioty reprezentujące państwowe jednostki organizacyjne oraz jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego. **Odpowiadanie na wnioski o informację publiczną jest obowiązkiem dyrektora /dyrektorki szkoły.**

Na mocy porozumienia ze Stowarzyszeniem Sieć Obywatelska Watchdog Polska monitoring przeprowadziliśmy z wykorzystaniem narzędzia i metodologii „Obywatelskiego fedrowania danych”, umożliwiającego masową korespondencję z wybranymi instytucjami publicznymi. Każda sprawa, czyli każdy wysłany wniosek do konkretnej szkoły otrzymał unikalny adres e-mailowy, którego używano w korespondencji. „System Obywatelskiego fedrowania danych” umożliwia kontrolę dostarczenia, potwierdzenia odczytania lub ewentualnego „odbicia” wysłanych wiadomości, a także wysyłania przypomnień i ponagleń w przypadku braku odpowiedzi.

Ponad połowa szkół objętych monitoringiem nie odpowiedziała na nasz wniosek o informację, pomimo wysłania (w ślad za wnioskiem, w odstępie czasowym) przypomnienia/ponaglenia w tej sprawie. Część szkół zareagowała na ponaglenie, odpowiadając po terminie.

Odpowiedzi szkół na wniosek o informację publiczną. (n-2118)

Widzimy wyraźną potrzebę edukacji i konieczność usprawnienia terminowego reagowania przez szkoły na wnioski o informację publiczną i optymalizacji procesu udostępniania przez nie informacji publicznej.

¹⁰ Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 902), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20011121198>, (dostęp: 02.04.2025).

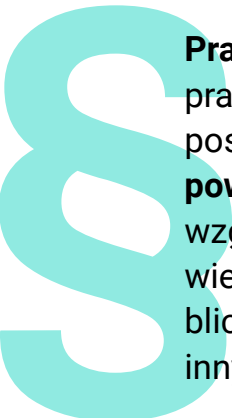
¹¹ Tamże.

Dla opracowania rekomendacji i wprowadzenia skutecznych rozwiązań, kluczowe wydaje się zidentyfikowanie przyczyn braku odpowiedzi i niewywiązania się z tego obowiązku znacznej liczby szkół objętych monitoringiem.

Powody braku odpowiedzi szkół na wnioski o informację publiczną mogą być różne i, jak przypuszczamy, wynikają zarówno z codziennych wyzwań dotyczących funkcjonowania placówek, jak i głębszych problemów systemowych. Poniżej prezentujemy listę założeń – hipotez, które wymagają dalszej weryfikacji. W naszej opinii, wśród możliwych przyczyn można wyróżnić:

- **Celowe unikanie** udostępniania danych – obawa przed oceną, konsekwencjami lub ujawnieniem nieprawidłowości.
- **Przeciążenie administracyjne** – nadmiar obowiązków biurokratycznych i niedobory kadrowe sprawiają, że takie zapytania mogą być traktowane jako mniej istotne, a ograniczenia kadrowe ograniczają terminowe przetwarzanie wniosków.
- **Brak świadomości obowiązku prawnego** – dopuszczamy, że niektóre szkoły (dyrektorzy/dyrektorki) nie wiedzą, że mają obowiązek udzielania takich informacji.
- **Strach przed reakcją otoczenia** – obawa przed negatywnymi konsekwencjami, komentarzami ze strony rodziców, organów nadzorczych czy opinii publicznej.
- **Problemy organizacyjne i technologiczne** – brak ugruntowanych procedur skutecznego zarządzania przepływem informacją, utrudniające sprawne odpowiadanie na wnioski, mogące prowadzić do opóźnień czy zagubienia korespondencji.
- **Obawy o bezpieczeństwo** udostępnianych danych i złożoność wniosku.
- **Słaba kondycja i niewydolność systemu** edukacji – wypalenie zawodowe, brak wystarczającego i adekwatnego wsparcia, niechęć, napięcia i konflikty.

Istnieje prawdopodobieństwo, że jakaś (niewielka) liczba wniosków trafiła niezauważenie do folderu „spam” w skrzynkach mailowych szkół lub do skrzynek mailowych pod nieaktualne, dawne adresy mailowe niektórych placówek.

Prawo do informacji jest prawem człowieka. „Każdy człowiek ma prawo wolności opinii i wyrażania jej, prawo to obejmuje swobodę posiadania niezależnej opinii, **poszukiwania, otrzymywania i rozpowszechniania informacji** i poglądów wszelkimi środkami, bez względu na granice.” (Artykuł 19 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka).¹² Informacja publiczna to wszelkie dane dotyczące spraw publicznych, obejmujące działalność organów władzy publicznej oraz innych podmiotów realizujących zadania publiczne.

¹² Powszechna Deklaracja Praw Człowieka ONZ, <https://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1948.html>, (dostęp: 02.04.2025).

Informacja stanowi kluczowy zasób, który umożliwia podejmowanie świadomych decyzji, inspirowanie do zmian oraz wpływa na kształtowanie rzeczywistości.

W naszej opinii, w zdrowej szkole, realizacja prawa do informacji nie jest formalnym obowiązkiem i utrapieniem, ale przede wszystkim pozwala budować dialog i zaufanie oraz podejmować działania na podstawie konkretnych i faktycznych danych (w granicach prawa oraz z poszanowaniem innych wartości jak m.in. prywatność).

Transparentność i przejrzystość w zakresie m.in. wewnętrznych regulacji i decyzji, spraw związanych z funkcjonowaniem szkoły, czy sposobem zarządzania jej majątkiem i finansami sprzyja współpracy i budowaniu dobrych relacji w ramach szkolnej społeczności.

Z pozyskanych i przeanalizowanych danych wiemy, że są szkoły, w których tworzy się wewnętrzne, własne procedury, regulaminy, zasady odpowiadania na wnioski o informację publiczną (w przypisie przekierujemy do jednego z wielu przykładów takiej procedury dostępnych na stronach internetowych szkół).¹³ Trzeba w tym miejscu podkreślić, że jest to praktyka niedopuszczalna. **Ustawa o dostępie do prawa do informacji nie upoważnia do określenia w inny sposób, niż wynikający z jej przepisów postępowania w sprawie udostępniania informacji publicznej.**¹⁴ Mimo, że wskazane regulaminy, wewnętrzne procedury nie stanowią prawa powszechnie obowiązującego to (podobnie jak w odniesieniu do statutu szkoły jako aktu prawa wewnętrznego), mają do nich odpowiednie zastosowanie ogólne reguły dotyczące hierarchii aktów prawnych – art. 87 Konstytucji RP, jak i kształtowania treści takiego aktu, w szczególności § 3 i § 4 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „zasad techniki prawodawczej”, (t.j. Dz. U. 2016, poz. 283).¹⁵ **W dokumentach wewnętrznych szkoły nie zamieszcza się przepisów, które po pierwsze regulują kwestie wykraczające poza wyznaczony dla nich zakres przedmiotowy jak i podmiotowy.** Po drugie błędem jest powtarzanie w tego rodzaju regulacjach przepisów zamieszczonych w ustawach czy innych aktach prawnych (§ 137 w związku z § 141 rozporządzenia). Wszelkie powtórzenia i modyfikacje przepisów prawa zawartych w aktach hierarchicznie wyższych uznaje się za niedopuszczalne (za A. Piszko, *Zasady techniki prawodawczej obowiązujące przy opracowywaniu statutu szkoły, przedszkola, jednostki oświatowej*).¹⁶

W konsekwencji braku terminowej odpowiedzi na wniosek o informację publiczną możliwe jest złożenie skargi na bezczynność do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego (koszt wniesienia takiej skargi wynosi aktualnie 100 złotych). Ze względu

¹³ <https://spszepietowo.szkolnastrona.pl/bip/index.php?c=getfile&id=2>, (dostęp: 02.04.2025).

¹⁴ Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 902), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20011121198>, (dostęp: 02.04.2025).

¹⁵ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”, (t.j. Dz. U. 2016, poz. 283), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20021000908>, (dostęp: 02.04.2025).

¹⁶ A. Piszko, *Zasady techniki prawodawczej obowiązujące przy opracowywaniu statutu szkoły, przedszkola, jednostki oświatowej*, (w:) ABC praktyki prawa oświatowego 2017, z. 13, s. 22-23.

na nie interwencyjny charakter badania, z góry, nie zakładano wchodzenia na ścieżkę odwoławczą. **Dane o liczbie szkół, które nie zareagowały na wniosek (same w sobie) mają istotne znaczenie dla interpretacji wyników dostarczając cennych wniosków na temat przebiegu i efektywności procesów udostępniania informacji publicznej oraz podejścia do jawności w szkołach.**

W ramach analizy codzienności szkolnej z perspektywy dostępu do informacji publicznej, dodatkowo zwracamy uwagę na realizację obowiązku prowadzenia przez szkoły Biuletynu Informacji Publicznej oraz posiadania skrzynki ePUAP.

Zdecydowana większość szkół prowadzi Biuletyny Informacji Publicznej – 96,2% (n-920), co stanowi istotny krok w kierunku zapewnienia transparentności i dostępu do informacji. Warto jednak przeprowadzić dalszą szczegółową analizę, aby ustalić, jakie informacje są przez szkoły udostępniane oraz w jaki sposób są prezentowane, czy są w nim wszystkie dane, które powinny podlegać udostępnieniu w tej formie. Tego rodzaju badanie mogłoby dostarczyć ważnych danych na temat jakości i zakresu informacji dostępnych dla społeczności szkolnej i opinii publicznej oraz ocenić, czy spełniają one wymogi ustawowe i oczekiwania społeczne.

Dobrze skonstruowany Biuletyn Informacji Publicznej (BIP) stanowi istotne narzędzie w realizacji obowiązków wynikających z ustawy o dostępie do informacji publicznych oraz ustawy o otwartych danych. **Odpowiednia konstrukcja i funkcjonalność BIP są kluczowe dla realizacji polityki otwartości i dostępności informacji w sektorze publicznym.**

BIP w szkole (n-920)

7.4%

- nie, szkoła nie prowadzi BIP-u

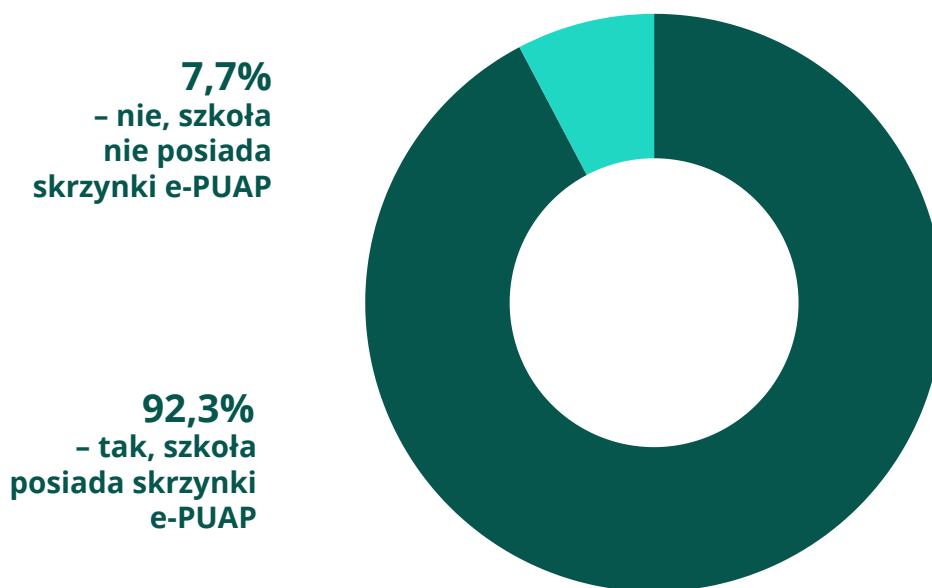
92.6%

- tak, szkoła prowadzi BIP

Zgodnie z Ustawą z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne, podmioty te (w tym między innymi szkoły publiczne), zobowiązane są do posiadania elektronicznej skrzynki podawczej na Elektronicznej Platformie Usług Administracji Publicznej (ePUAP). Elektroniczna skrzynka podawcza na platformie ePUAP ułatwia komunikację nie tylko pomiędzy obywatel(k)ami a jednostkami administracji publicznej, ale także umożliwia wymianę informacji pomiędzy samymi jednostkami administracyjnymi, takimi jak szkoły, kuratoria oświaty, urzędy.

Ponad 92,3% (n-920) monitorowanych szkół posiada elektroniczną skrzynkę podawczą (ePUAP) co może stanowić o wysokiej informatyzacji działalności publicznej. Według otrzymanych odpowiedzi, 7,7% (n-920) szkół nie realizuje obowiązku w tym zakresie. Brakuje regulacji, które przewidywałyby konsekwencje za nieposiadanie skrzynki ePUAP jak i niewłaściwe prowadzenie Biuletynu Informacji Publicznej (BIP), w tym za brak jego aktualizacji lub zamieszczanie nieaktualnych danych.

Skrzynka elektroniczna na platformie e-PUAP w szkole (n-920)

Pytania / zagadnienia do zastanowienia:

Otwartość na współpracę i autentyczny dialog, w społeczeństwie i w społeczności szkolnej, **zaczynają się od informacji, a transparentność w działaniu buduje zaufanie**. Regularne i wprost informowanie o najważniejszych sprawach dotyczących funkcjonowania szkoły pozwala uniknąć nieporozumień i buduje atmosferę życzliwości. Problematykę dostępu do informacji w szkole (w zakresie dylematów, obaw, standardów i korzyści), w kontynuacji tego raportu, szeroko omawiamy w publikacji „Szkoła jest nasza” (publikacja dostępna na naszej stronie internetowej: www.szkołajestnasza.pl, premiera: maj 2025).

**PRAWA DZIECI,
PRAWA OSÓB
UCZĄCYCH SIĘ,
PRAWA
CZŁOWIEKA**

Prawa dziecka są pojęciem z kategorii praw człowieka. Wynikają z godności dziecka jako jednostki ludzkiej. Co istotne, posiadanie praw oznacza, że zagwarantowano także odpowiednie procedury ich egzekwowania, a co za tym idzie możliwości roszczenia, zgodnie z obowiązującymi przepisami. W przeciwnym razie prawo staje się jedynie pustą deklaracją. **Właściwe mechanizmy ochrony praw dzieci wydają się być kluczowe dla zapewnienia, że ich prawa są nie tylko uznawane, ale również skutecznie realizowane w praktyce.**

Dzieci i młodzież to około 20% społeczeństwa w Polsce. Tymczasem,

(...) w niektórych środowiskach mówienie o prawach dzieci utożsamiane jest z zagrożeniem (...). Zapomina się, że fundamentalne prawa człowieka dotyczą każdego, a zatem również dzieci. Po trzecie, nie dla wszystkich jest jasne, że mieć prawo oznacza móc rościć. W dokumencie Rady Europy „Europejska strategia wobec dzieci” z 1995 r. napisano iż w teorii prawa dzieci są znane, trudność zaś leży w przełożeniu ich na praktyczne działania. Dorośli chętnie zapisują różne prawa dzieci w formie długich katalogów deklaracji i „pobożnych życzeń”, których w rzeczywistości nie sposób wyegzekwować, a niektórzy wręcz boją się, by dzieci naprawdę nie zechciały swych praw egzekwować.

E. Czyż, „Prawa ucznia w szkole, Raport z badań”, Helsińska Fundacja Praw Człowieka.¹⁷

Szkoła jest pierwszym doświadczeniem organizacji państwa. To tutaj rozwijają się i kształtują (lub nie) postawy obywatelskie, to tutaj dziecko poznaje reguły życia społecznego zgodne z zasadami demokracji i rządami prawa (lub je lekceważące i naruszające).

W szkole dzieci powinny, na bazie własnego, codziennego doświadczenia, zdobywać wiedzę na temat życia w demokratycznym państwie prawa oraz wartości społeczeństwa obywatelskiego. Powinny uczyć się, jak świadomie korzystać z własnych praw, jak rozumieć, szanować i korzystać z mechanizmów ich ochrony. Edukacja i praktyka w tym zakresie jest kluczowa, ponieważ przygotowuje do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i publicznym.

Niestety, temat praw dziecka w kontekście szkoły i praw osób uczących się wydaje się być konsekwentnie marginalizowany, czego największe konsekwencje ponoszą osoby uczące się. Możemy to zobaczyć w statystykach dotyczących dobrostanu i zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży, np. tych z zeszłorocznego raportu UNICEF „Prawa dziecka w Polsce 2024”, dostarczającego najnowszych informacji na temat sytuacji dzieci w Polsce oraz stanu realizacji ich praw:

- **co czwarte dziecko,** które wzięło udział w badaniu UNICEF Polska, twierdzi, że

¹⁷ E. Czyż, „Prawa ucznia w szkole, Raport z badań”, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, <https://hfhr.pl/publikacje/prawa-ucznia-w-szkole>, (dostęp: 02.04.2025).

jego prawa nie są przestrzegane przez nauczycieli/nauczycielki,

- **40% deklaruje, że nie czuje się szczęśliwe,**
- **7 na 10 dzieci wskazuje na stres związany ze szkołą** (zbyt dużą ilość nauki, kartkówki, sprawdzianów, presja na wyniki powodująca zmęczenie, stres i brak czasu na odpoczynek i rozwijanie pasji) **jako najpoważniejszy problem. Tymczasem tylko 9% nauczycieli/nauczycielek uznaje go za kluczowy,**
- tylko 38% badanych przyznaje, że nauczyciele/nauczycielki przestrzegają praw dziecka.¹⁸

Potwierdzają to także poniższe dane:

1. STATUT SZKOŁY JAKO SZKOLNA KARTA PRAW

Statut szkoły to akt normatywny, będący aktem prawa wewnętrznego podmiotu (wyrok WSA w Lublinie z 24.05.2016 r., II SA/Lu 278/16, LEX nr 2075221), regulujący zadania, strukturę organizacyjną oraz sposób działania szkoły jako zakładu administracyjnego i podmiotu świadczącego usługi edukacyjne.^{19 20}

Z perspektywy prawa wewnątrzszkolnego jest najważniejszym aktem prawnym, jednak jego postanowienia muszą być zgodne z przepisami nadrzędnymi.

Wytyczne co do tego, co statut szkoły obligatoryjnie powinien zawierać, określa art. 98 Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r., Prawo oświatowe (t.j. Dz.U. z 2024, poz. 737).²¹ Cennym źródłem wiedzy w zakresie praktyki tworzenia i audytowania statutów szkolnych jest publikacja „Statut nieumarły” Stowarzyszenia Umarłych Statutów, która stanowi szczegółowe omówienie tej problematyki.²²

Statut szkoły wyznacza standardy organizacyjne i jakościowe danej szkoły stanowiąc fundament jej funkcjonowania. Jest to najważniejszy dokument regulujący wewnętrzne zasady i normy postępowania, który określa m.in. strukturę organizacyjną, prawa i obowiązki osób uczących się, nauczycieli/nauczycielek oraz innych osób pracujących w szkole. Statut szkoły stanowi wewnątrzinstytucjonalne prawo, które nie tylko porządkuje codzienną działalność szkoły, ale także wpływa

18 Raport „Prawa dziecka w Polsce 2024”, UNICEF, https://unicef.pl/content/download/66410/file/Prawa%20dziecka%20w%20Polsce%202024%20-%20raport.pdf?_gl=1*1gxhcw8*_up*MQ..*_gs*MQ..&gclid=CjwKCAjw-qiBhBxEiwAkxvbkH5B06-R7e1fpC9NopoFfyuJ3ZXlOxRlLEWqxyRPkbaey2Ehcr1bxoCZlYQAvD_Bw, (dostęp: 02.04.2025).

19 R. Raszevska-Skałeczka, Miejsce statutu i regulaminu zakładu administracyjnego w systemie źródeł prawa. Kwestie wybrane, „Przegląd Prawa i Administracji” 2008, t. 77, s. 276.

20 Wyrok WSA w Lublinie z 24.05.2016 r., II SA/Lu 278/16, <https://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/73E8985BC7>, (dostęp: 02.04.2025).

21 Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz.737), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20240000737>, (dostęp: 02.04.2025).

22 „Statut nieumarły”, Stowarzyszenie Umarłych Statutów, <https://statut.umarlestatuty.pl>, (dostęp: 02.04.2025).

na kulturę organizacyjną danej placówki, jej atmosferę oraz ogólny klimat pracy, współpracy i nauki.

Zgodnie z art. 98 ustawy – Prawo oświatowe, określającego zakres objęty wyłącznością statutu szkoły, każdy statut musi zawierać określoną minimalną zawartość. Takie ujęcie jest realizacją zasady wyłączności statutu szkoły.^{23 24}

Jest to podstawa prawna obowiązku uregulowania wymienionych i określonych kwestii w statucie, co oznacza, że muszą one być zawarte bezpośrednio w jego treści, a nie w formie odesłań do innych regulaminów, procedur czy dokumentów. Przykładowo, organizacja biblioteki szkolnej, zasady oceniania czy prawa i obowiązki osób uczących się to kluczowe elementy, które powinny być szczegółowo opisane w statucie.

Po więcej informacji na temat statutów szkół z przykładami regulacji formułowanych w sposób nieprawidłowy oraz rekomendacjami w tym zakresie odsyłamy do innego naszego raportu pt. „Raport z monitoringu praw uczniowskich w odniesieniu do zapisów statutów szkolnych w szkołach dla dzieci i młodzieży”.²⁵

Aby określić czy i w jakim stopniu statuty szkół naruszają przepisy prawa powszechnie obowiązującego, analizowano załączone przez szkoły fragmenty statutów szkół (wybrane punkty/regulacje) oraz odpowiedzi na pytania zamknięte, które także dotyczyły wybranych szkolnych, statutowych regulacji. **Dokonując wyboru konkretnych punktów statutu do analizy, skoncentrowaliśmy się na tych aspektach, które charakteryzuje wysoki wskaźnik naruszeń: szkolne ocenianie (średnia ważona, średnia arytmetyczna, zakres wymagań na ocenę celującą), wygląd i strój uczniowski, telefon w szkole.**

Statystyka w tym obszarze jest jednoznaczna. **79,9% (735) statutów szkół (n-920) zawiera nieprawidłowości, co przedstawiono na wykresie. W zbiorze „zawiera”, uwzględniono jedynie te odpowiedzi monitorowanych szkół, na podstawie których w sposób ewidentny możliwe było stwierdzenie przypadku nieprawidłowej regulacji w statucie danej szkoły (przy zastosowaniu ograniczonego katalogu regulacji poddanych ocenie).** Tym samym, do zbioru „zawiera” konsekwentnie przypisywano każdy przypadek statutu szkoły, w którym zidentyfikowano jedno, więcej niż jedno lub wszystkie poniższe naruszenia:

- wskazujące, że uczeń musi wykazać się wiedzą „ponad program”, aby uzyskać ocenę celującą,
- wskazujące, że uzyskanie oceny celującej jest zależne od osiągnięć (sukcesów)

23 Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 900), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230000900>, (dostęp: 02.04.2025).

24 G. Krawiec (red.), Prawo oświatowe. Komentarz. Wyd. 1, Warszawa 2025, komentarz do art. 98, pkt II, 5.

25 „Raport z monitoringu praw uczniowskich w odniesieniu do zapisów statutów szkolnych w szkołach dla dzieci i młodzieży”, Stowarzyszenie dO!Pamina Lab, <https://szkolajestnasza.pl/2022/09/16/raport-z-monitoringu-praw-uczniowskich-w-odniesieniu-do-zapisow-statutow-szkolnych-w-szkolach-dla-dzieci-i-mlodziezy/>, (dostęp: 02.04.2025).

- i udziału w pozaszkolnych konkursach, olimpiadach lub zawodach sportowych,
- regulujące wygląd osoby uczącej się (m.in. kolor włosów lub paznokci, makijaż),
- przewidujące ustalanie oceny klasyfikacyjnej na podstawie średniej arytmetycznej,
- przewidujące stosowanie średniej ważonej,
- przewidujące, że osoba ucząca się, która narusza obowiązujące zasady używania telefonów komórkowych, ma obowiązek swój telefon oddać dyrekcji/nauczycielowi/nauczycielce/do sekretariatu lub telefon ten może być jej zabrany (w tzw. depozyt).

Przypadki występowania, w statucie szkoły, regulacji sprzecznych z prawem. (n-920)

Nie zawiera
20.1%

Zawiera
79.9%

Praktyka stanowienia wewnątrzszkolnego prawa, którego podstawowym, głównym aktem jest statut szkoły, z naruszeniem przepisów prawa stanowi ważny i, jak się wydaje, niepokojąco często występujący problem w polskim systemie edukacji. Katalog identyfikowanych nieprawidłowości w statutach szkół jest niestety szeroki i dotyczy wielu różnych kwestii. Monitorujemy i badamy ten temat od ponad 5 lat. Nasze wnioski i obserwacje są spójne z wnioskami i obserwacjami innych organizacji społecznych: Stowarzyszenia Umarłych Statutów, Fundacji Varia Poznania, Fundacji Na Rzecz Praw Ucznia, Fundacji GrowSpace, ale i instytucji (NIK, RPO, RPD).

Dane pokazują że jest to ogromne, systemowe wyzwanie, które wymaga systemowej reakcji i systemowego rozwiązania. Zrozumienie jego przyczyn wydaje się

kluczowe dla efektywnego reagowania. Analizując powody tego problemu, wskazujemy na kilka podstawowych, najważniejszych (naszym zdaniem) czynników:

- **Brak aktualnej wiedzy** na temat przepisów prawa bądź niewystarczające wsparcie prawne dedykowane szkołom w tym zakresie.
- **Nieświadome błędy interpretacyjne** – niektóre przepisy mogą być skomplikowane i trudne do jednoznacznej interpretacji. Zdarza się, że szkoły opierają się na wcześniejszych wersjach przepisów lub dostępnych w internecie wzorach, które są nieaktualne lub błędne.
- **Utrwalanie utartych schematów funkcjonowania szkół i wprowadzanie regulacji na podstawie przekonań** – przez pole skojarzeniowe, kontekst własnych doświadczeń i opinii wpływający na decyzje i wprowadzanie regulacji bez podstawy prawnej, nieaktualnych z punktu widzenia psychologii i pedagogiki, ale w tzw. „dobrej wierze”.
- **Duże rozproszenie przepisów w wielu aktach prawnych**, które trzeba uwzględnić i znać.
- **Brak wystarczającej kontroli i systemowego wsparcia**, czyli deficyt wspierających audytów, programów szkoleniowych w zakresie praw dzieci i praw uczniowskich w kontekście szkoły i nauki, regularnej ewaluacji tworzonych przez szkoły procedur.

Tworzenie bardzo obszernych, wielostronicowych statutów szkolnych, sięgających kilkadziesiąt, a nawet ponad stu stron, sprawia, że w praktyce nie pełnią one funkcji użytecznego narzędzia wspierającego codzienne funkcjonowanie szkoły. Większość osób w szkole nie zna ich treści w pełni, a ich aktualizacja stanowi czasochłonny i uciążliwy obowiązek. W efekcie statuty są najczęściej przywoływane jedynie w sytuacjach konfliktowych i kolizyjnych z rodzicami czy osobami uczącymi się, zamiast służyć jako realne wsparcie w organizacji pracy szkoły.

Adresatami statutu są m.in. trzy najważniejsze grupy odbiorców, tj. nauczyciele/nauczycielki, uczące się w szkole dzieci oraz ich rodzice, dlatego treść statutu powinna być zrozumiała dla wszystkich zainteresowanych, a objętość dokumentu nie powinna odstraszać od jej analizy. Zwrócił na to uwagę NSA w wyroku z 5 marca 2010, w którym podkreślił, że; „statut stanowiący akt prawny regulujący m.in. wewnętrzny ustrój, organizację i zakres działania placówki winien zawierać **przepisy jasne i niebudzące wątpliwości**” (wyrok NSA z 5.03.2010 r., sygnatura I OSK 692/09).²⁶

Odpowiednio skonstruowany statut wspiera efektywne i transparentne zarządzanie placówką, sprzyja budowaniu środowiska sprzyjającego pracy, rozwojowi oraz uczeniu się. Stanowi również podstawę do rozstrzygnięcia ewentualnych sporów, gwarantując, że wszystkie działania podejmowane w szkole są zgodne

²⁶ Wyrok NSA z 5.3.2010 r., I OSK 692/09, <https://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/41A7898B4B>, (dostęp: 02.04.2025).

z prawem i etyką. Statut ma również walor edukacyjny, stanowi najczęściej jeden z pierwszych zbiorów przepisów i norm, z którym uczący się młody człowiek ma styczność, z którego dowiaduje się o przysługujących mu prawach i nałożonych na niego obowiązkach oraz który kształtuje jego szkolną codzienność.

Pytania / zagadnienia do zastanowienia:

Wychodzimy z założenia, że statut szkoły jest najważniejszym dokumentem obowiązującym całą społeczność szkolną. Jeżeli jest dokumentem wadliwym, nie zabezpiecza i nie gwarantuje praw człowieka, praw dziecka ani praw uczniowskich. **Jeżeli jest zbiorem regulacji, których nadrzędnym celem jest nadmierna kontrola, przymus i karnie oraz narzucenie (niestety często niezgodnych z prawem – co wykazujemy) obowiązków i zasad, których dzieci i młodzież mają bezdyskusyjnie przestrzegać, organizuje szkołę jako przestrzeń codziennej, symbolicznej, strukturalnej i psychicznej przemocy, która nie sprzyja rozwojowi, niszczy autonomię oraz krzywdzi.** Nie bez powodu zwraca się uwagę, że przy kształtowaniu treści statutu organ uprawniony musi uwzględniać m.in. regulacje Konwencji o prawach dziecka w zakresie uregulowanych tam powszechnie obowiązujących praw dziecka.

W związku z powyższym w tym miejscu przytaczamy treść rekomendacji z raportu UNICEF pt. „Przestrzeganie praw dziecka w Polsce. **Rekomendacje dla parlamentu i rządu” z 2009 roku**, w oryginalnym brzmieniu:

Statuty szkół powinny rzeczywiście regulować życie wewnątrzszkolne (jak konstytucja w państwie), a nie być jak dziś bezużytecznymi w praktyce, opasłymi dokumentami zadowolającymi jedynie nadzór pedagogiczny. Powinny zawierać takie katalogi praw i obowiązków ucznia, które mogą być wyegzekwowane – szkoła musi uczyć przestrzegania prawa.²⁷

I stawiamy kropkę.

²⁷ Przestrzeganie praw dziecka w Polsce. Rekomendacje dla parlamentu i rządu, UNICEF, 2009 r. <https://unicef.pl/content/download/62852/file/Raport%20UNICEF%20-%20Przestrzeganie%20Praw%20Dziecka%20w%20Polsce.pdf>, (dostęp: 02.04.2025).

2. PRAWO DO WYRAŻANIA SIEBIE / UBIÓR I WYGLĄD W SZKOLE

Zgodnie z art. 99 Prawa oświatowego w statucie szkoły określa się obowiązki ucznia, w tym zasady ubierania się uczniów na terenie szkoły lub noszenia na terenie szkoły jednolitego stroju.²⁸

Pomimo, że szkoły posiadają kompetencje jedynie do określania zasad ubierania się, nie zaś szeroko pojętego wyglądu osób uczących się, a wszelkie regulacje statutowe, które wykraczają poza te zasady są niezgodne z prawem, to 20,2% szkół (n-920) zakazuje osobom uczącym się noszenia makijażu, biżuterii, farbowania włosów czy malowania paznokci, co jest naruszeniem dóbr osobistych i godności oraz Konstytucji, Konwencji o Prawach dziecka, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, Prawa oświatowego, Kodeksu Cywilnego.

Możliwość swobody wyrażania siebie (tzw. autokreacji) to jedno z budzących większe emocje praw osób uczących się. Jego podstawowym nośnikiem jest sfera wolności, w tym m.in. wyrażania własnych poglądów, samodzielnego kreowania wyglądu zewnętrznego, czy przestrzeni do twórczego działania.

To wydawałoby się kluczowe dla rozwoju prawo, którego potrzeba wynika z chęci poznawania, doświadczania oraz manifestowania siebie i które stanowi niezmiernie istotną część samego procesu edukacyjnego jest (co potwierdzają zebrane dane) ograniczane, a jego kształtująca rola podlega nieustannej dyskredytacji.

Źródłami prawa do wyrażania siebie są zarówno akty o charakterze międzynarodowym, w tym Powszechna Deklaracja Praw Człowieka propagująca wolność opinii i ich wyrażania, która przejawia się m.in. w swobodzie posiadania niezależnej opinii, poszukiwania, otrzymywania i rozpowszechniania informacji i poglądów – art. 19. Podobnie ochrona wolności i jej granice ujęte zostały w art. 10 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. 1993, Nr 61, poz. 284).²⁹

Konstytucja RP chroni wolność słowa w art. 54.³⁰ Aktem o szczególnym znaczeniu jest w Konwencja Praw dziecka, która w art.13 odnosi się do swobody wypowiedzi, a w art. 29 propagującym prawo do nauki, wskazują na potrzebę dbałości o rozwój osobowości dziecka.³¹

²⁸ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 900), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230000900>, (dostęp: 02.04.2025).

²⁹ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. 1993, Nr 61, poz. 284), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19930610284>, (dostęp: 02.04.2025).

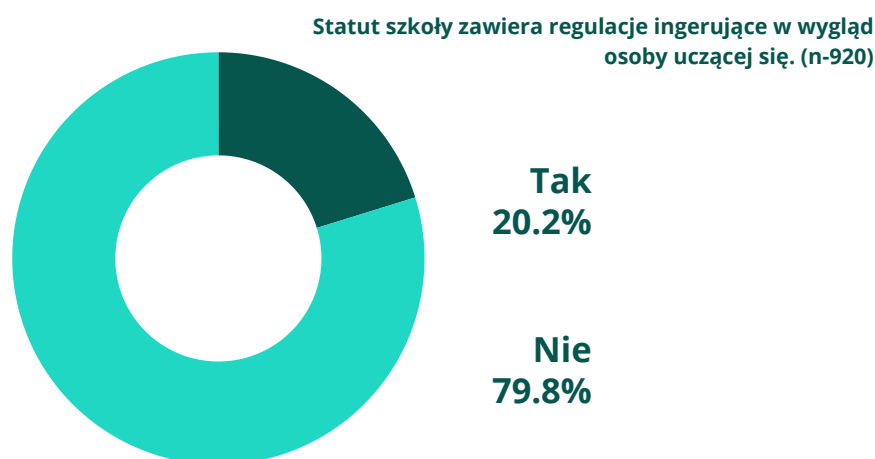
³⁰ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19970780483>, (dostęp: 02.04.2025).

³¹ Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Dz.U nr 120, poz.526, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19911200526/O/D19910526.pdf>, (dostęp: 02.04.2025).

Kształtowanie przez rozmaite czynniki osobowości dziecka dokonuje się m.in. w poszukiwaniu indywidualności i oryginalności wyrażonej w poglądach, przekonaniach oraz elementach wyglądu zewnętrznego. Tak ujęte wyznaczają przestrzeń swobody, potrzebnej do rozwoju dziecka.

Ukształtowany przez dziecko własny zewnętrzny obraz – wizerunek, stanowi jedno z podstawowych dóbr osobistych człowieka i tak ujęte podlega właściwej dla dóbr ochronie realizowanej na bazie art. 23 i 24 Kodeksu cywilnego i innych chroniących te szczególne wartości ustaw.³² **Regulacjom prawa oświatowego nie pozostawiono w kwestiach wyglądu osób uczących się zbyt wiele swobody, a jedyne co statut szkolny może regulować, to zasady ubioru na terenie szkoły (art. 99 pkt 3) oraz jednolity strój szkolny (art. 100).**³³ W ujęciu językowym ubiór jest elementem wyglądu, wygląd natomiast to grupa cech tworzących zewnętrzny obraz (wizerunek) człowieka.³⁴ Stąd wszelkiego rodzaju ingerencje, w elementy wyglądu, inne niż ubiór osób uczących się, nie są dopuszczalne na mocy regulacji prawa. Dotyczy to w szczególności kwestii fryzury, makijażu, tatuowania się, kolczyków, biżuterii i innych.

Nie oznacza to, że nie ma podstaw do wyznaczania granic swobody wyrażania siebie. Stanowiąca punkt wyjścia sfera wolności wiąże się z odpowiedzialnością, stąd granicę prawa do wyrażania samego siebie przez uczących się wyznaczają zachowania ingerujące w przestrzeń innych – naruszające cudzą sferę wolności, łamiące prawo, w tym zagrażające lub naruszające cudze dobra osobiste. Oznacza to że szkoła może ingerować jedynie w ubiór wówczas, gdy będzie on w jakikolwiek sposób łamał przepisy obowiązującego prawa, w tym nawoływał do przemocy, szerzenia prawnie nieakceptowalnych idei np. faszystowskich, nawoływał do nienawiści, dyskryminacji, czy stanowił obrazę uczuć religijnych bądź zasad porządku publicznego.

32 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz. U. 1964 Nr 16 poz. 93, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19640160093/U/D19640093Lj.pdf>, (dostęp: 02.04.2025).

33 Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 900), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230000900>, (dostęp: 02.04.2025).

34 Słownik Języka Polskiego, sjp.pl/wyglad, (dostęp: 02.04.2025).

W przypadku blisko 72% badanych placówek (n-920), statut szkoły określa zasady szkolnego ubioru. Pomimo, że regulacje te powinny być możliwie jasne i precyzyjne, szeroko rozpowszechnioną praktyką jest odwoływanie się, w tej materii, do pojęć nieostrych np. schludny, skromny, estetyczny, stonowane kolory, elegancki.

W statucie szkoły uregulowano zasady ubierania się obowiązujące osoby uczące się (n-920)

nie
28.3%

tak
71.7%

Niepokojąco często zasady dotyczące zasad ubioru zawarte w statucie wzmacniają społeczne stereotypy, na przykład dotyczące „nieodpowiednich” czy „prowokacyjnych” strojów i bywają dyskryminujące, szczególnie w odniesieniu do dziewcząt oraz wprowadzają nieuzasadnione różnice w ubiorze osób różnych płci. To zagadnienie szerzej zamierzamy opisać w osobnych tekstach i artykułach, tutaj sygnalizujemy wątpliwości, uwagę koncentrując na inkluzywności i sprawiedliwości, a także tego, jakie kroki można i trzeba podjąć, aby uniknąć dyskryminacji i stereotypizacji w tym zakresie.

W wielu szkolnych statutach czytamy także o zakazie noszenia m.in. kapturów i czapek (nakryć głowy) na terenie szkoły. Dlatego w tym miejscu, chcemy zwrócić szczególną uwagę, na fakt, że są osoby, którym kaptur/czapka/przyciemniane okulary mogą zdecydowanie ułatwić, czasem nawet umożliwić i pomóc przetrwać szkolny dzień. **Niektórym osobom nadwrażliwym sensorycznie, osobom w spektrum autyzmu kaptur/czapka z daszkiem (nakrycie głowy) czy przyciemnione okulary pomagają w samoregulacji, zapewniają niezbędne minimum poczucia komfortu, możliwość odizolowania, wyciszenia, uspokojenia, skupienia, skoncentrowania, czy elementarne poczucie bezpieczeństwa.**

To najprostsze i najbardziej dostępne sposoby, by chronić się przed zbyt intensywnym i nadmiernym światłem, dać sobie szansę na zredukowanie napięcia, niepokoju, poziomu stresu czy pobudzenia w momentach sensorycznego przeciążenia (zjawisko, które może występować w różnych sytuacjach, zwłaszcza w głośnych, zatłoczonych, intensywnie kolorowych i jasnych miejscach). Kaptur czy czapka z daszkiem umożliwiają zachowanie potrzebnego dystansu, uniknięcie kontaktu wzrokowego, co dla niektórych osób jest po prostu ogromnie ważne. Stosowanie wyjątków, od obowiązującej całą społeczność, reguły wobec osób z tego rodzaju indywidualnymi potrzebami, może je narażać na dyskryminację i stygmatyzację.

Pytania / zagadnienia do zastanowienia:

Czy zasady dotyczące ubioru w szkole, podobnie jak wiele innych kwestii, mogą być przedmiotem otwartej szkolnej debaty, a potem wewnętrznej, szkolnej umowy, kwestią, o której decyduje się wspólnie, z uwzględnieniem różnych potrzeb i okoliczności, której towarzyszy wspólna i pogłębiona refleksja?

Czy cytowane poniżej zapisy są niezbędne, prawidłowe i właściwe? (W prezentowanych fragmentach zachowano oryginalne brzmienie, są one zanonimizowane celowo, zależy nam bowiem na szerokiej dyskusji nad wagą i złożonością oraz konsekwencjami poruszanych tu kwestii):

W szkole obowiązuje stosowny strój – skromny, schludny, niewyzywający, nie-naruszający norm społecznych; w dni świąteczne, apelowe oraz na balu pożegnanim klas programowo najwyższych – strój galowy: a) dla dziewcząt: biała bluzka, czarna lub granatowa spódniczka lub spodnie, ciemna sukienka; b) dla chłopców: biała koszula i ciemne spodnie, marynarka lub garnitur

1) uczniowie do szkoły na zajęcia przychodzą ubrani schludnie, czysto i estetycznie; w przypadku dziewcząt wyklucza się noszenie:

- odzieży zbyt dużym dekoltem;
- odzieży odsłaniającej ramiona;
- odzieży sięgającej wyżej niż do połowy uda;
- odzieży odsłaniającej brzuch i plecy;
- nakryć głowy, tzn. chust i innych nakryć głowy (w budynku szkoły).

W przypadku chłopców wyklucza się noszenie:

- kapturów, czapek i innych nakryć głowy (w budynku szkoły).

2) strój musi odpowiadać normom obyczajowym obowiązującym na terenie instytucji publicznych;

a) w dniu uroczystości szkolnych wszyscy uczniowie przychodzą w stroju wizytowym to znaczy:

- uczennice – w ciemnej spódnicy lub spodniach, w białej bluzce i ciemnej spódnicy lub spodniach,
- uczniowie – w garniturze lub w koszuli i ciemnych spodniach, w okresie chłódów w ciemnym swetrze lub marynarce;

b) Uczniowie przechowują garderobę w szafkach szkolnych.

przez strój codzienny należy rozumieć: bluzki, koszule, koszulki zakrywające ramiona, dekolty, plecy, brzuch i biodra; długość spódnicy, sukienki nie krótsza niż do połowy uda; długość krótkich spodenek (noszonych tylko w okresie letnim również nie krótsza niż do połowy uda), d) na terenie szkoły obowiązuje zakaz noszenia czapek, kapturów, szalików oraz innych nakryć głowy, a także okularów przeciwsłonecznych

Włosy uczniów powinny być czyste, zadbane, w naturalnych kolorach, bez ekstrawagancji. Paznokcie uczniów powinny być krótkie i zadbane; zabrania się noszenia tipsów, malowania kolorowym lakierem zwykłym lub hybrydowym itp. Dopuszcza się malowanie paznokci jedynie odżywczymi lakierami bezbarwnymi. Dopuszcza się jedynie posiadanie delikatnego i naturalnego makijażu korekcyjno-dermatologicznego w uzasadnionych medycznie przypadkach poświadczonych przez lekarza.

2. Uczniowie zobowiązani są do noszenia ubrań:

a) z krótkimi lub długimi rękawami (zabrania się noszenia bluzek i sukienek na ramiączkach lub bez, z odkrytymi plecami, z dużymi dekolcami, przezroczystych, odsłaniających brzuch);

b) spódnic, sukienek i spodni o długości nie krótszej niż 5cm przed kolana;

c) bez obraźliwych, wulgarnych i prowokujących nadruków lub emblematów (zabrania się manifestowania strojem przynależności do jakichkolwiek klubów sportowych lub subkultur młodzieżowych).

3. Dopuszcza się noszenie legginsów jedynie w zestawie z sukienką lub dłuższą tuniką.

4. W szkole wszystkich uczniów obowiązuje noszenie obuwia zmiennego (trampki lub halówki z jasną podeszwą albo w przypadku dziewcząt balerinki). Podczas przebywania w szkole uczniowie zobowiązani są zdejmować wszelkie nakrycia głowy.

1) uczniowie przychodzą na zajęcia w schludnym stroju, w odpowiednim stonowanym kolorze, strój nie powinien zwracać szczególnej uwagi i wzbudzać kontrowersji

20,2%

**STATUTÓW SZKOLNYCH
OKREŚLA OBOWIĄZKI OSOBY
UCZĄCEJ SIĘ DOTYCZĄCE JEJ
WYGLĄDU**

- a) strój codzienny ucznia na terenie szkoły powinien być skromny, schludny, przyzwoity i kompletny, a wygląd zadbane i czysty,
- b) dziewczęta obowiązują następujące normy dotyczące stroju powszedniego:
- spódniczka nie krótsza niż do kolan i nie dłuższa niż do połowy łydki lub spodnie o klasycznym kroju,
 - bluzka nieprześwitująca, bez dekolci, przynajmniej do bioder, w szkole zabronione jest noszenie odzieży odsłaniającej brzuchy, bluzka i koszulka bez prowokujących napisów, spodnie o klasycznym kroju, bez dziur, nie wolno nosić biżuterii zagrażającej bezpieczeństwu,
 - włosy zadbane, czyste, starannie uczesane, niefarbowane, nieutleniające, nietapirowane a fryzura nieekstrawagancka, dłuższe włosy powinny być spięte i tak ułożone, aby nie przeszkadzały w pracy na lekcji i podczas przerw.
- c) chłopców obowiązują następujące normy dotyczące stroju powszedniego:
- klasyczny krój spodni, bez dziur, bluzka lub koszulka bez prowokujących napisów, nie wolno nosić biżuterii zagrażającej bezpieczeństwu, włosy powinny być czyste, zadbane, estetycznie i starannie uczesane, nietapirowane a fryzura nieekstrawagancka, nie dopuszcza się ogolonej głowy do skóry (z wyjątkiem wskazań lekarza)”
-

Wygląd ucznia nie powinien wzbudzać niepotrzebnych emocji, rozpraszać, obrażać, prowokować, stanowić potencjalnego zagrożenia, być skromny, schludny i estetyczny.

Stanowczo zabroniony jest strój, który mógłby wyraźnie urazić inne osoby na terenie szkoły poprzez odsłonięcie niektórych części ciała oraz wyzywającą kolorystykę.

Wygląd i strój codzienny ucznia winien odzwierciedlać wartości promowane i rozwijane przez szkołę, w tym szacunek dla siebie samego i innych, umiejętność wyrażania własnej osobowości bez naruszania poczucia umiaru i dobrego smaku.

Uczeń powinien pamiętać, że szkoła jest miejscem pracy, zatem dziewczęta nie mogą stosować makijażu, malować paznokci, mieć sztucznych paznokci, farbować włosów.

3. PRAWO DO RÓWNEGO TRAKTOWANIA A INKLUZYWNOŚĆ SZKOLNEGO JĘZYKA

W zdecydowanej większości (niemal we wszystkich) badanych monitoringiem szkolnych dokumentów, takich jak statuty, regulaminy ale i informacjach publikowanych na stronach internetowych, słowach wypowiedzianych podczas lekcji, apeli szkolnych czy wywiadówek **dominuje język oparty na formach męskich**, takich jak „uczeń”, „nauczyciel”, „obywatel”, „naukowiec”, „odkrywca”, „ósmoklasista”.

Taki sposób komunikacji nie odzwierciedla naszej, ludzkiej, społecznej, rzeczywistej różnorodności i może prowadzić do niedoceniań, marginalizacji czy dyskryminacji dziewcząt, kobiet oraz osób identyfikujących się poza tradycyjnymi kategoriami płciowymi. W dobie rosnącej świadomości społecznej na temat równości i inkluzyjności, wprowadzenie (zwłaszcza do szkół) języka, który uwzględnia wszystkie tożsamości, staje się nieodzowne dla tworzenia środowiska edukacyjnego jako wspólnoty, w której każdy czuje się szanowany i akceptowany. Na marginesie warto zwrócić uwagę, że we wprowadzeniu (preambule) do ustawy Prawo oświatowe jako kluczowe wskazano zasady: solidarności, demokracji, tolerancji, sprawiedliwości i wolności.³⁵

Najogólniejsza, najpowszechniejsza i najbardziej pojemna definicja inkluzyjności brzmi: idea, **kultura organizacyjna oraz działania mające na celu tworzenia środowiska, w którym każda osoba – niezależnie od swojej tożsamości, płci, kompetencji, zdolności, pochodzenia czy innych cech – jest akceptowana, uznana, widziana i doceniana.**

Cytując dokument wydany przez Radę Unii Europejskiej:

*[język inkluzyjny jest] wolny od uprzedzeń, unika stereotypów i aluzji do nieistotnych detali. Docenia pozytywne cechy ludzi – bez względu na ich płeć, orientację seksualną, niepełnosprawność, wiek, pochodzenie społeczne, religię, bezwyznaniowość czy światopogląd.*³⁶

Język inkluzyjny inspirowa do uważności i otwiera codzienną komunikację na różnorodność i równość.

³⁵ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 900), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230000900>, (dostęp: 02.04.2025).

³⁶ Broszura „Inkluzyjna komunikacja w Sekretariacie Generalnym Rady”, 2018 r., https://www.consilium.europa.eu/media/35436/pl_brochure-inclusive-communication-in-the-gsc.pdf, (dostęp: 02.04.2025).

Pytania / zagadnienia do zastanowienia:

Użycie języka inkluzywnego, w oficjalnym i codziennym języku instytucji publicznej (m.in szkoły), nie tylko świadczy o zaangażowaniu w promowanie równości oraz tolerancji, ale także wprowadza standardy, które mogą wpływać na sposób, w jaki społeczeństwo postrzega różnorodność.

Wprowadzenie języka inkluzywnego do codzienności szkolnej, do codzienności urzędowej w ogóle, do aktów prawnych, jest absolutnie potrzebne i konieczne, ponieważ te teksty mają dużą moc oddziaływania i kształtują normy społeczne. **Kiedy instytucje publiczne zaczynają stosować język wolny od uprzedzeń, wysyłają jasny sygnał, że wszystkie osoby, niezależnie od ich tożsamości, są ważne i mają równe prawa.** W ten sposób, język inkluzywny w oficjalnych dokumentach i w języku instytucji publicznych staje się nie tylko wyrazem zmieniającej się kultury, ale także **narzędziem do przeciwdziałania dyskryminacji i promowania sprawiedliwości społecznej.** Wprowadzenie tych zasad do formalnego języka urzędowego, języka szkolnego przyczynia się do szerokiej zmiany w postrzeganiu ról płciowych, statusu społecznego i różnorodności w społeczeństwie, **modeluje bardziej zintegrowaną i otwartą społeczność dla wszystkich obywateli i obywaterek, tworzy atmosferę bezpieczeństwa i partnerstwa.**

4. PRAWO DO SPRAWIEDLIWEJ OCENY / PRAWO DO NAUKI (WE WŁASNYM TEMPIE / INDYWIDUALIZACJA PROCESU UCZENIA SIĘ) I OCENIANIE W SZKOLE.

Szkolne ocenianie jest integralną częścią procesu nauczania i uczenia się. To niełatwa i wyjątkowo odpowiedzialna „sztuka”. Realizacja szkolnego oceniania w sposób prawidłowy wymaga nie tylko znajomości przepisów prawa, ale i szeregu kompetencji komunikacyjnych i językowych oraz wynikających m.in z wiedzy przedmiotowej i psychologii, kompetencji.

WAŻNE: *Z założenia, szkolne ocenianie pełni rolę służebną w procesie uczenia się i powinno kierować osobą uczącą się, w taki sposób, aby proces ten był efektywny. Istotne i ważne jest wsparcie indywidualnego rozwoju i postępów, zgodnie z wymaganiami programowymi, ale i osobistymi motywacjami, potrzebami i celami rozwojowymi każdej osoby.*

W aktualnych dyskusjach o edukacji ocenianie szkolne jawi się jako jeden z najbardziej poważnych problemów współczesnej szkoły oraz jedno z najtrudniejszych i najważniejszych zadań szkoły. **Najważniejsze, bo w ogromnym stopniu wpływające na samopoczucie, motywację, poczucie własnej wartości, poziom zaufania do dorosłych a także poczucie bezpieczeństwa dzieci i młodzieży.** Najważniejsze, bo ocenianie i uczenie (się) to naczynia połączone.

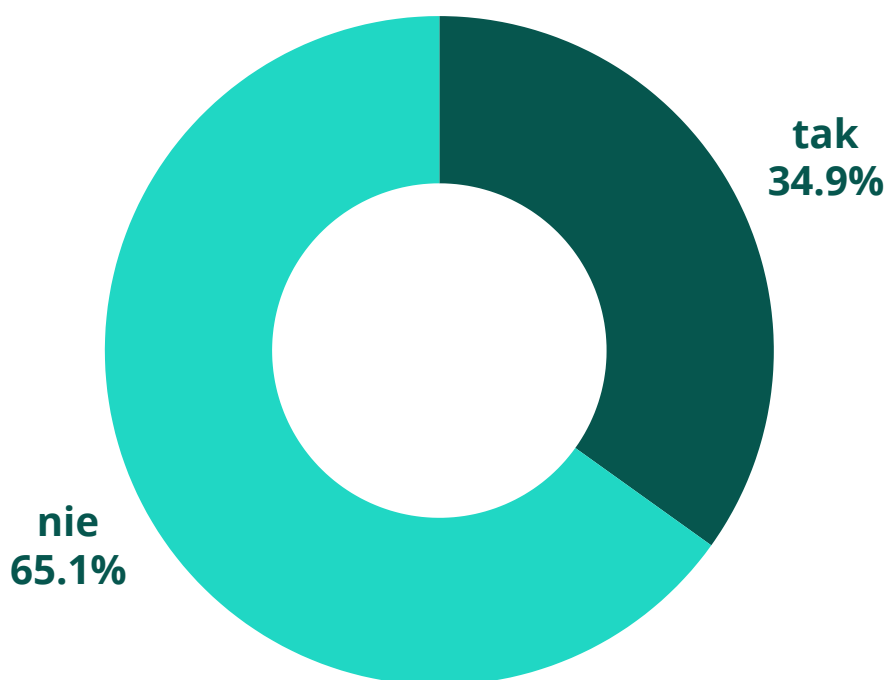
Jest to także zagadnienie wokół którego narosło wiele mitów i przekłamań, opartych na błędnych przesłankach lub/i tradycjach, schematach i nawykach wynikających z tradycyjnego „pruskiego” systemu szkolnego.

Uzyskane dane dotyczące oceniania szkolnego obrazują praktykę oceniania, w tym także wykazują skalę nieprawidłowości oraz najczęściej popełnianych błędów.

Aby zorientować się w szkolnych metodach oceniania oraz ich zgodności lub sprzeczności z prawem, wybraliśmy pięć zagadnień, o które zapytaliśmy szkoły:

- stosowanie średniej ważonej i/lub średniej arytmetycznej oraz określanie minimalnej średniej ocen wymaganej do uzyskania poszczególnych ocen klasyfikacyjnych,
- wymagania edukacyjne przypisywane ocenie celującej,
- stosowanie ocen cyfrowych w ocenianiu w edukacji wczesnoszkolnej,
- ustalanie oceny klasyfikacyjnej na podstawie średniej ocen bieżących,
- stawianie „oceny niedostatecznej” za brak pracy domowej, nieobecność na sprawdzianie lub określoną liczbę tzw. „zgłoszeń nieprzygotowania do lekcji”.

Statut szkoły przewiduje, stosowanie średniej ważonej (n-920)

Z zebranych i przeanalizowanych danych wynika, że:

W blisko 35% badanych szkołach (n-920) ocenianie wewnątrzszkolne opiera się o **mechanizm średniej ważonej**, natomiast w blisko **42% badanych szkołach do poszczególnych ocen przypisuje się różne wagi**.

W 21,3% szkół objętych monitoringiem (n-920), oceny klasyfikacyjne ustala się na podstawie średniej arytmetycznej ocen bieżących.

W 68,5% szkół podstawowych (n-558) w edukacji wczesnoszkolnej, w ramach oceniania stosuje się oceny wyrażone cyfrą, chociaż co do zasady ma to być tylko ocena opisowa.

W 21,3% szkół praktyką jest wstawianie oceny niedostatecznej za określoną liczbę „nieprzygotowań” do lekcji, nieobecność podczas sprawdzianu, kartkówki lub/i brak pracy domowej.

Taką praktykę wskazało 16 szkół podstawowych z 558 szkół podstawowych, które nam odpowiedziały. Tu zwracamy uwagę na ważny kontekst – zgodnie z przepisami, w szkołach podstawowych prace domowe są nieobowiązkowe i nie oceniane.

W 48% (n-920) szkół błędnie określa się wymagania na ocenę celującą, uzależniając ją od udziału w konkursach, zawodach i olimpiadach (i osiągnięcia w nich sukcesów) lub wymaganiem znajomości treści znacznie wykraczających ponad podstawę programową.

W 46% szkół (n-920) oceny ustala się na podstawie średniej ważonej lub/i średniej arytmetycznej ocen bieżących.

Możliwość przypisywania ocenom bieżącym wag - uregulowana w statucie szkoły (n-920)

tak
41.4%

nie
58.6%

Trzeba w tym miejscu podkreślić, że ustalanie oceny kwalifikacyjnych na podstawie średniej arytmetycznej oraz stosowanie wag oraz ustalanie ocen kwalifikacyjnych na podstawie średniej ważonej jest niezgodne z prawem. Poza tym zastanawiająca jest rozbieżność wyników – w części szkół przypisuje się wagi do stopni, ale nie stosuje się oceniania opartego na średniej ważonej. Rodzi to pytanie – jaki jest w takim razie cel wprowadzania tych wag?

Co oznacza średnia ważona w szkole w praktyce? **Stosowanie mechanizmu średniej ważonej polega na przypisywaniu różnym ocenom bieżącym liczby naturalnej, oznaczającej jej wagę w hierarchii ocen (w ten sposób, że oceny o większej wadze mają większy wpływ na średnią).**

Z załączonych w odpowiedziach szczegółowych specyfikacji – tabel wag i ocen – wynika, że:

- w poszczególnych szkołach tabele wag porządkujące wartość i znaczenie poszczególnych ocen za poszczególne formy aktywności są bardzo różne,
- waga oceny ze sprawdzianu, kartkówki, odpowiedzi ustnej czy testu może wynosić od 1 do 20, w zależności od szkoły lub decyzji nauczyciela/nauczycielki.

Aby obliczyć średnią ważoną ocen należy **dane oceny (wszystkie) pomnożyć przez przypisane im wagi, a otrzymany wynik podzielić przez sumę tych wag.** Finalnie określona średnia ważona stanowi podstawę do wystawienia oceny klasyfikacyjnej, według różnych (w zależności od szkoły) schematów wyznaczających określone progi, które określają, jaka średnia ważona odpowiada jakiej ocenie cyfrowej. Przykład:

Średnia ważona do 1,69 – ocena niedostateczna,
Średnia ważona od 1,70 do 2,69 – ocena dopuszczająca,
Średnia ważona od 2,70 do 3,69 – ocena dostateczna,
Średnia ważona od 3,70 do 4,69 – ocena dobra,
Średnia ważona od 4,70 do 5,30 – ocena bardzo dobra,
Średnia ważona powyżej 5,31 – ocena celująca.

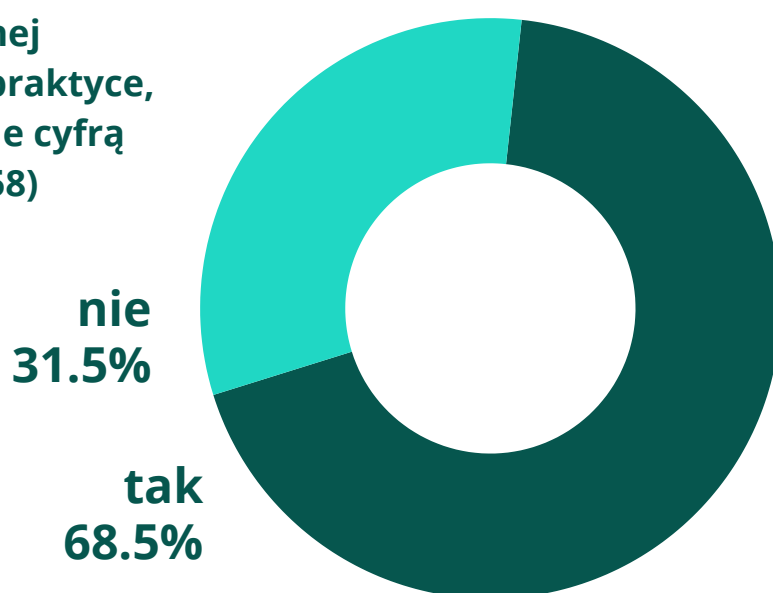
Automatyczne obliczanie średniej ważonej z ocen bieżących zapewniają odpowiednie funkcje dzienników elektronicznych, co nie jest bez znaczenia, jeśli chcemy dokładnie przeanalizować problemy i wyzwania związane z ocenianiem szkolnym. **Gdyby nie automatyzacja zapewniona przez dostawców e-dzienników, czy nauczyciele i nauczycielki faktycznie obliczaliby każdej osobie osobno średnią ważoną samodzielnie?** Czy w Polsce funkcjonują systemy kontroli, które weryfikują zgodność narzędzi oferowanych przez dostawców e-dzienników z przepisami prawa?

Statut szkoły przewiduje ustalanie oceny klasyfikacyjnej na podstawie średniej arytmetycznej z ocen bieżących (n-920)

W 46% szkół (blisko połowa, n-920) stawia się na uśrednianie osiągniętych przez osobę uczącą się wyników, a ocenianie szkolne wiąże się z matematycznymi obliczeniami i wyliczeniami, które nie mają umocowania prawnego. Ocenianie polega na rozpoznawaniu osiągnięć i postępów ucznia (art. 44b. ust. 3. ustawy o systemie oświaty).³⁷

W edukacji wczesnoszkolnej (klasy I-III), w codziennej praktyce, stosuje się oceny wyrażone cyfrą - szkoła podstawowa (n-558)

³⁷ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 2230 z późn. zm.), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220002230>, (dostęp: 02.04.2025).

Przedstawione dane prowadzą do bardzo niepokojącego wniosku o występowaniu znaczących trudności w ocenianiu osiągnięć osób uczących się oraz o popularności metod i narzędzi, które te nieprawidłowości pogłębiają. Dostrzegamy następujące problemy wymagające rozwiązania lub/i wsparcia:

- **brak pełnej wiedzy dorosłych, ale i dzieci/młodzieży w zakresie regulacji prawnych oraz niewłaściwa interpretacja intencji ustawodawcy** – dane wskazują, że część szkół stosuje praktyki, które nie mają podstawy prawnej, co może wynikać z braku wiedzy na temat obowiązujących regulacji dotyczących oceniania lub błędów interpretacyjnych.
- **matematyzacja oceniania** – oceny są traktowane jako wynik procesów kalkulacyjnych, a nie jako narzędzie dające osobie uczącej się rzetelną informację zwrotną.
- **nadmierne uzależnienie od e-dzienników** – automatyczne wyliczanie ocen przez dzienniki elektroniczne.
- **brak systemu kontroli nad narzędziami oceniania** – istnieje ryzyko, że funkcjonalności oferowane przez e-dzienniki nie są weryfikowane pod względem zgodności z przepisami prawa oświatowego.
- **opór i niechęć do zmian**

Obecna sytuacja niesie poważne konsekwencje dla osób uczących się, które zamiast realnego wsparcia i informacji zwrotnej w procesie uczenia się, mogą doświadczać w ocenianiu poczucia niesprawiedliwości.

Brak przejrzystości i mechaniczne stosowanie algorytmów do wyliczania ocen może prowadzić do frustracji, poczucia bezsilności oraz obniżenia motywacji do nauki. Kiedy młodzi ludzie widzą, że ich wysiłek i postępy sprowadzane są do arbitralnych kalkulacji, ocenianie przestaje pełnić funkcję motywacyjną, informacyjną i rozwojową, a staje się jedynie mechanizmem kontroli, selekcji i presji.

Pytania / zagadnienia do zastanowienia:

Ocenianie szkolne jest złożonym działaniem edukacyjnym, które ma swoje ramy prawne. Co więcej, z uwagi na niezwykle istotną rolę, jaką ocenianie szkolne pełni w procesie edukacyjnym, (m.in ze względu na kontekst porównywalności wyników), obowiązuje jednolity system oceniania szkolnego, określony w ustawie o systemie oświaty.³⁸

Na jego podstawie opracowano spójne zasady oceniania, zawarte w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej.³⁹ Szkolne regulacje w tym zakresie opracowuje

³⁸ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, t.j. Dz.U. 2024, poz. 750, Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, t.j. Dz.U. 2024, poz. 737, (dostęp: 02.04.2025).

³⁹ Rozporządzenie MEN z dnia 22 lutego 2019r., w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, t.j. Dz.U. 2023, poz. 2572, (dostęp: 02.04.2025).

się w ramach zawartego w statucie szkoły „oceniańa wewnątrzszkolnego”, które określa dla wszystkich uczniów danej szkoły jednolite wymagania edukacyjne i jednolite zasady oceniania w obrębie tej szkoły. W związku z tym, przestały istnieć następujące pojęcia: „szkolny system oceniania”, „przedmiotowy system oceniania”, „szkolne zasad oceniania”.

Patrząc na problematykę oceniania od strony przyjętych rozwiązań prawnych, podstawą do ustalania kryteriów oceniania są wymagania edukacyjne, czyli sposób doprowadzenia osoby uczącej się do opanowania wymagań programowych. Wymagania edukacyjne rozumiane są jako wskazówki, wyrażające konkretne działania – czynności, których opanowanie w określonym stopniu pozwala na zweryfikowanie uzyskanego przez każdą osobę efektu – osiągnięcia edukacyjnego. Zgodnie z art. 44b ust. 1 ustawy o systemie oświaty ocenianiu podlegają dwa podstawowe elementy – **osiągnięcia edukacyjne osoby uczącej się i zachowanie osoby uczącej się**.

Ocena osiągnięć edukacyjnych polega na rozpoznaniu przez nauczyciela/nauczycielkę poziomu postępów w opanowaniu przez każdą osobę wiadomości i umiejętności w odniesieniu do przyjętego wzorca – zawartego w zależności od realizowanego etapu edukacyjnego we właściwej **podstawie programowej, obejmującej szczegółowe informacje** co do wymogów stawianych dla poszczególnych przedmiotów w układzie: obowiązkowe zestawienie celów kształcenia (wymagania ogólne) oraz treści nauczania (wymagania szczegółowe), w tym umiejętności opisane w formie ogólnych i szczegółowych wymagań dotyczących wiedzy i umiejętności, jak również warunki i sposób realizacji podstawy programowej.

Drugim podlegającym ocenie elementem jest **zachowanie osoby uczącej się**. Tu ocena sprowadza się do rozpoznania stopnia respektowania przez ucznia ogólnych i powszechnie akceptowanych wzorców zachowania w postaci zasad współżycia społecznego, zasad etycznych oraz wynikających ze statutu podmiotu obowiązków (art. 44b ust. 4 ustawa o systemie oświaty).⁴⁰

Rozgraniczenie dwóch obszarów oceniania nie jest przypadkowe i niedopuszczalnym jest łączenie wyznaczonych dla każdego z nich zakresów. W **praktyce to właśnie stanowi zasadniczy powód nieporozumień**, gdy przykładowo za brak zadania, za brak podręcznika, za „ściągnięcie na sprawdzianie” osoba ucząca się otrzymuje negatywną (niedostateczną) ocenę z osiągnięć edukacyjnych, w zakresie których wskazane zachowania nie mieszczą się. Nie chodzi o to aby akceptować brak obowiązkowości czy brak uczciwości, ale o przestrzeganie zasad i norm wynikających z obowiązujących w zakresie oceniania przepisów.

O ile ogólne zasady dotyczące oceniania zawarte są w art. 44b ustawy

⁴⁰ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 2230 z późn. zm.), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220002230>, (dostęp: 02.04.2025).

o systemie oświaty, o tyle uszczegółowienie przesłanek, mających wpływ zarówno na ocenę osiągnięć edukacyjnych, jak i na ocenę zachowania, zawarte powinno być w statucie szkoły – w części dotyczącej szczegółowych warunków i sposób oceniania wewnątrzszkolnego uczniów (art. 98 ust 1 pkt 8 ustawy prawo oświatowe).⁴¹ **Przekazanie sfery oceniania do regulacji wewnętrznych – statutowych ma podwójne znaczenie.** Z jednej strony oznacza konieczność zawarcia w statucie jasnych, zrozumiałych i zgodnych z regulacjami zasad, wyznaczając jednocześnie konieczne, obligatoryjne minimum uwzględniane w wewnątrzszkolnym systemie oceniania. Z drugiej przepisy przewidują pewien margines swobody pozostawiony do samodzielnej kreacji szkół.

Ocenianie osiągnięć edukacyjnych, jak i zachowania ucznia, następuje w ramach przyjętego przez podmiot – szkołę **modelu oceniania wewnątrzszkolnego**, któremu przyporządkowano jasno wyznaczone cele: informacyjny dotyczący poziomu osiągnięć edukacyjnych, postępów w nauce i zachowania, wspierający poprzez identyfikację obszarów sprawiających trudności, organizacyjny – wskazujący sposoby ich (trudności) rozwiązania oraz motywacyjny.

Tak wyznaczone cele oceniania wewnątrzszkolnego powinny znajdować wyraz w konkretnych **działaniach** (stanowiących uzasadnienie dla danej oceny) **zapisanych w statucie podmiotu – szkoły, obejmujących**; wymagania edukacyjne, kryteria oceniania, ustalania wszystkich rodzajów ocen, przeprowadzania egzaminów, sposobów otrzymania wyższej oceny i zasad informowania uczniów i rodziców.

Jednoznaczne i zrozumiałe określenie przez każdą/każdego nauczycielkę/nauczyciela wymagań edukacyjnych względem osoby uczącej się pozwala na osiągnięcie poszczególnych ocen (śródrocznych i rocznych). Wymóg ten dotyczy zarówno zajęć obowiązkowych, jak i zajęć dodatkowych.

O wskazanych w ustawie zasadach oceniania osiągnięć edukacyjnych oraz zachowania są informowane osoby uczące się i ich rodzice. **Informacje te powinny być po pierwsze zrozumiałe, gdyż inaczej nie spełnią przewidzianej dla nich roli oraz powinny być przekazane na początku każdego roku szkolnego i są w jego trakcie wiążące. Ewentualne zmiany obowiązujących zasad są uzasadnione w sytuacji zmian powszechnie obowiązujących przepisów prawa.**

Ponadto, ustawodawca zwraca szczególną uwagę na potrzebę indywidualnego podejścia do każdej osoby uczącej się. Proces indywidualizacji powinien uwzględniać potrzeby rozwojowe i edukacyjne osoby uczącej się oraz jego możliwości psychofizyczne. **Samo ocenianie powinno być procesem wspierającym, dlatego szczególnie istotne jest docenienie wysiłku i zaangażowania.**

W tym zakresie istotnym elementem procesu indywidualizacji jest **dobór stoso-**

⁴¹ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 900), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230000900>, (dostęp: 02.04.2025). tamże;

wanego przez nauczyciela/nauczycielkę systemu oceniania. Ocena powinna uwzględniać indywidualny postęp i dostarczać osobie uczącej się informację zwrotną, która będzie ją motywować do dalszego działania. **Warto podkreślić, że indywidualizowanie pracy nie ma charakteru zalecenia, jest ono obowiązkiem nauczyciela / nauczycielki** (art. 44c ustawy o systemie oświaty).⁴²

Typowym przykładem braku realizacji obowiązku indywidualizacji pracy jest stosowanie w ocenianiu systemu średnich (arytmetycznej czy ważonej) czy stosowanie systemów punktowych.

Szkolne ocenianie nie jest wystawianiem cyfr, nie jest instrumentem kary ani nagrody. Szkolne ocenianie **nie jest atrybutem władzy ani kontroli**, którego zadaniem jest zaprowadzenie posłuszeństwa czy zmuszenie do wykonywania określonych poleceń. **Uczenie się to proces**, u każdego przebiegający w sposób indywidualny i inaczej, wobec którego ocenianie pełni rolę służebną.

Uściślając i podsumowując kluczowe kwestie związane z ocenianiem szkolnym:

- **każda ocena przede wszystkim informacją zwrotną**, która powinna wspierać, motywować, informować o już posiadanych umiejętnościach i kompetencjach, inspirować do rozwoju i do dalszych postępów.
- z punktu widzenia prawa nie ma znaczenia, kiedy w ciągu danego roku szkolnego osoba ucząca się daną kompetencją/umiejętnością się wykazała (w rozumieniu pierwszego, drugiego czy piątego podejścia do np. sprawdzianu/kartkówki) ani ile czasu zajęło jej opanowanie danej kompetencji/materiału (dzień, tydzień, miesiąc), ma znaczenie tylko to, czy daną kompetencję posiada. Z czego wynika praktyka wyznaczania określonego czasu na poprawę danej oceny bieżącej? Z jakiego powodu ogranicza się możliwość takiej poprawy do jednej próby? W jaki sposób łączą się te ograniczenia z wymogiem indywidualizacji procesu uczenia się i nauczania i jak spełniają ten wymóg? Co jest celem?

Według zebranych danych, w 68% szkół (n-920) w statucie szkoły wyznacza się czas, w którym osoba ucząca się może poprawić daną ocenę bieżącą (zazwyczaj są to dwa tygodnie, czas na poprawę i termin wyznacza indywidualnie nauczyciel/nauczycielka). W niektórych szkołach przy ustalaniu oceny kwalifikacyjnej uwzględnia się obie ceny: poprawiona i pierwotną, (wyciągnięcie średniej).

WAŻNE: Ocenie podlega osiągnięcie, a nie punktualne zaliczenie „materiału”, Czy można karać uczniów za to, że potrzebowali więcej czasu na opanowanie danej wiedzy czy umiejętności.

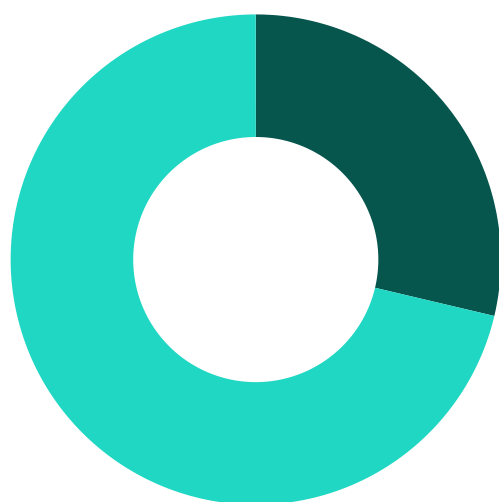
⁴² Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 2230 z późn. zm.), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220002230>, (dostęp: 02.04.2025).

- przepisy prawa, w zakresie ocen bieżących, nie stanowią, że osoba ucząca się może poprawić każdą (lub tylko niedostateczną) ocenę bieżącą lub nie może jej poprawić. Nie ograniczają, ile razy osoba ucząca się może poprawić daną ocenę bieżącą. **Uczenie się to proces, który u każdej osoby przebiega w sposób indywidualny.**
- nie można postawić oceny niedostatecznej (1) za brak zadania domowego, za brak zeszytu, nieobecność, podręcznika, czy jakichkolwiek przyborów szkolnych, jako konsekwencji „minusów” czy „nieprzygotowań”.
- oceny celującej (6) nie można warunkować udziałem w konkursach/olimpiadach, posiadaniem wiedzy „znacznie wykraczającej poza program”.
- myśląc w kategoriach zdrowej szkoły i zdrowego systemu edukacji, potrzebujemy uzdrowić praktyki związane ze szkolnym ocenianiem.

5. OCENIANIE ZACHOWANIA W PRAKTYCE SZKOLNEJ

Co do komponentów uwzględnianych w śródrocznej i rocznej ocenie klasyfikacyjnej zachowania, ustawodawca wskazuje na siedem podstawowych obszarów:

- wywiązywania się z obowiązków,
- postępowania zgodnie z dobrem społeczności szkolnej,
- dbałości o honor i tradycję szkoły,
- dbałości o piękno mowy ojczystej,
- dbałości o bezpieczeństwo i zdrowie własne oraz innych,
- godne, kulturalne zachowanie się zarówno w szkole jak i poza szkołą
- okazywanie szacunku innym.⁴³

Ocena zachowania oparta
na systemie punktowym (n-920)

tak
28.7%

nie
71.3%

⁴³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (tekst jedn. z 2023 r. poz.2572 z późn.zm.), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230002572>, (dostęp: 02.04.2025).

Nie można zapominać, że ocena zachowania stanowi odbicie realizacji nałożonych na ucznia i wskazanych w statucie obowiązków w zakresie zachowania, obecności na zajęciach i usprawiedliwiania nieobecności, zasad ubioru na terenie szkoły oraz przynoszenia i używania własnego sprzętu elektronicznego na terenie szkoły (art. 99 pkt 1 i pkt 5 ustawy prawo oświatowe).⁴⁴

Wyniki przeprowadzonych badań ujawniają wyraźną polaryzację w podejściu do oceniania zachowania uczniów. Z jednej strony występuje silna standaryzacja, z drugiej – wysoki poziom subiektywizmu. **W 28,7% (n-920) szkół, czyli średnio w co trzeciej szkole, kryteria oceniania są szczegółowo rozpisane, a poszczególnym zachowaniom przypisuje się konkretne wartości punktowe.**

Z kolei analiza statutów szkolnych, w których „ocenienia punktowe” nie występuje, wskazuje na popularne funkcjonowanie mniej sformalizowanych kryteriów, które w niektórych przypadkach stanowią jedynie powtórzenie zapisów ustawowych. Sprawia to, że ich praktyczne zastosowanie może być utrudnione, a proces oceniania wydaje się być bardziej subiektywny i zależny od indywidualnej interpretacji nauczycieli/nauczycielek.

Musimy w tym miejscu podkreślić, że sformułowane w badaniu pytania nie pozwoliły na dostrzeżenie potencjalnych innowacji w tej dziedzinie – alternatywnych modeli oceniania, które mogłyby wykraczać poza tradycyjne, skoncentrowane wokół dużej arbitralności, schematy.

Pytania / zagadnienia do zastanowienia:

Czy stosowane rozwiązania promują refleksję osób uczących się nad własnym rozwojem oraz ich sprawczość? Czy uwzględniają kontekst neuroróżnorodności, specyficznych zachowań i indywidualnych potrzeb? Czy uwzględniają kontekst współczesności? Czy są szansą i okazją do autentycznej refleksji i dialogu na temat postaw i wartości? Czy spełniają swoją rolę?

Dostrzegamy potrzebę przemyślenia i rewizji aktualnych praktyk w zakresie oceniania zachowania a także oceny zachowania jako takiej. Mamy nadzieję, że rezultatem obecnej, intensywnej dyskusji wokół dylematów i wątpliwości związanych z ocenianiem zachowania osób uczących się w szkole będzie **wyznaczenie nowych, zdrowych kierunków i trendów w tej materii, z korzyścią dla szkolnych relacji i szkolnej atmosfery.**

⁴⁴ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 900), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230000900>, (dostęp: 02.04.2025).

6. PRAWO DZIECI DO PRYWATNOŚCI / SZKOŁA I OCHRONA WIZERUNKU

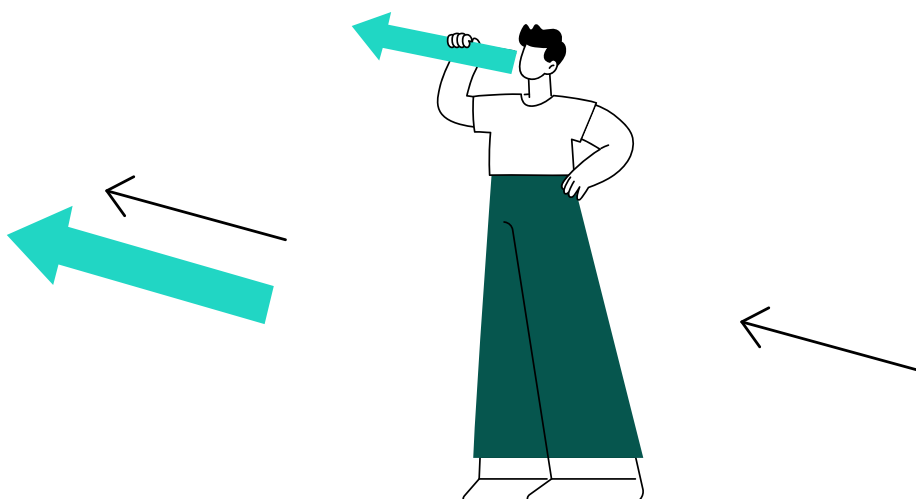
45,5% badanych osób nastoletnich deklaruje, że rodzice lub upubliczniają ich wizerunek, 23,8% z nich odczuwa z tego powodu zawstydzenie, a 18,8% niezadowolenie (raport Nastolatki 3.0, 2023, NASK).⁴⁵

81% dzieci poniżej drugiego roku życia ma cyfrowy ślad w postaci zdjęć opublikowanych w internecie przez rodziców, a 5% z nich posiada swój profil społecznościowy.⁴⁶

40% rodziców w Polsce dokumentuje w mediach społecznościowych dorastanie swoich dzieci.⁴⁷

82,9% szkół przyznaje, że publikuje wizerunki osób uczących się w mediach społecznościowych.

93,2% szkół przyznaje, że publikuje wizerunki osób uczących się na stronie internetowej szkoły.

⁴⁵ Raport Nastolatki 3.0, 2023, NASK, <https://nask.pl/magazyn/nastolatki-3-0-raport-z-ogolnopolskiego-badania-uczniow-i-rodzicow/>, (dostęp: 02.04.2025).

⁴⁶ Z. Polak (red.), Cyfrowy ślad małego dziecka, NASK, Warszawa 2021.

⁴⁷ A. Borkowska, M. Witkowska, Sharenting i wizerunek dziecka w sieci. Poradnik dla rodziców, NASK, Warszawa 2020.

Zgodnie z artykułami 23 i 24 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 roku – Kodeksu cywilnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 1610 z późn. zm.) wizerunek jest dobrem osobistym, podlega zatem ochronie na podstawie przepisów zawartych w Kodeksie cywilnym. Jest to prawo niemajątkowe, niezbywalne, przysługujące każdej osobie. Rozpowszechnianie wizerunku bez zgody może skutkować roszczeniami cywilnymi z tytułu naruszenia dóbr osobistych.⁴⁸

Wizerunek jest także jedną z danych osobowych i podlega ochronie na podstawie przepisów zawartych w RODO oraz Ustawie o ochronie danych osobowych.^{49 50}

Rozpowszechnienie wizerunku danej osoby (a więc i publikacja w internecie) co do zasady wymaga jej zgody. W imieniu dzieci zgody na rozpowszechnianie wizerunku udzielają ich rodzice lub opiekunowie prawni.⁵¹

Zgodnie z Art. 47 Konstytucji RP każda osoba ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym.⁵²

Wizerunek młodych osób to dobro osobiste oraz dane osobowe, które zgodnie z obowiązującymi przepisami podlegają ochronie. W dobie intensywnego rozwoju technologii i powszechnego dostępu do Internetu oraz mediów społecznościowych, ochrona prywatności dzieci, w szczególności w placówkach takich jak szkoły, przedszkola, żłobki, instytucje kultury czy inne placówki opiekuńczo-wychowawcze staje się kwestią niezwykle istotną.

Publikacja zdjęć oraz informacji o osobach małoletnich w internecie niesie ze sobą szereg zagrożeń, dlatego upowszechnienie wiedzy i **dobrych praktyk w zakresie ochrony wizerunku** dzieci i młodzieży oraz modelowanie i wdrażanie zasad anonimizacji wizerunku dzieci i młodzieży staje się niezbędne, z punktu widzenia troski i zapewnienie im bezpieczeństwa.

48 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz.U. z 2023 r. poz. 1610 z późn. zm., <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230001610> (dostęp: 02.04.2025).

49 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 roku w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) z dnia 27 kwietnia 2016 roku (Dz.Urz. UE L 119/1 z 4 maja 2016 r., s. 1), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex:32016R0679> (dostęp: 02.04.2025).

50 Ustawa z dnia 10 maja 2018 roku o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1781), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190001781>, (dostęp: 02.04.2025).

51 Artykuł 81 ustawy z dnia 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2025 r. poz. 24), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20250000024>, (dostęp: 02.04.2025).

52 Artykuł 47 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19970780483>, (dostęp: 02.04.2025).

Publikowane w sieci zdjęcia (strony internetowe, media społecznościowe) mogą być wykorzystywane w sposób niepożądany, co może prowadzić do poważnych konsekwencji, takich jak m.in cyberprzemoc, kradzież tożsamości, nieautoryzowane użycie zdjęć (ośmieszanie, hejt), wykorzystanie w niewłaściwy sposób, np. w materiałach pornograficznych czy na forach pedofilskich.

WAŻNE: *Aktualnie pożądanym standardem, świadczącym o jakości szkolnej (instytucjonalnej) kultury organizacyjnej, stawiającej na etykę, bezpieczeństwo i świadomość jest raczej odpowiedzialne i przemyślane stosowanie zasady anonimizacji i ochrony wizerunku dzieci oraz uwrażliwianie społeczne i edukacja w tym zakresie, zamiast skupiania się na stwarzaniu szkole/instytucji jak największych możliwości do wykorzystania i publikacji wizerunków i innych danych na podstawie wymaganych od rodziców zgód.*

Czy wizerunek dzieci powinien być częścią strategii komercyjnej, promocyjnej szkoły/placówki/instytucji? To pytanie jest pytaniem zarówno o etykę i granice wolności rodzica w dysponowaniu wizerunkiem dziecka jak i o etykę i granice wykorzystania wizerunku dziecka przez instytucje (nawet jeżeli za rodzicielską zgodą).

Problematyka publikacji i ochrony wizerunku dzieci szczegółowo została omówiona w następujących publikacjach, które postulujemy, by stały się podstawą dla standaryzacji tej kwestii w instytucjach publicznych, w tym także w szkołach:

- Materiały opracowane przez Biuro Rzeczniczki Praw Dzieci w ramach ogólnopolskiej kampanii „Więcej szacunku dla młodego wizerunku”.⁵³
- Wizerunek dziecka w internecie. Publikować czy nie? – poradnik opracowany przez Fundację Orange przy wsparciu prawnym Moniki Trzcińskiej, radczynie prawnej i partnera merytorycznego: Urzędu Ochrony Danych Osobowych.⁵⁴
- Wykorzystywanie wizerunku przez szkoły i urzędy w celach promocyjnych, Bartosz Mendyk, Agnieszka Lewicka-Bachman.⁵⁵

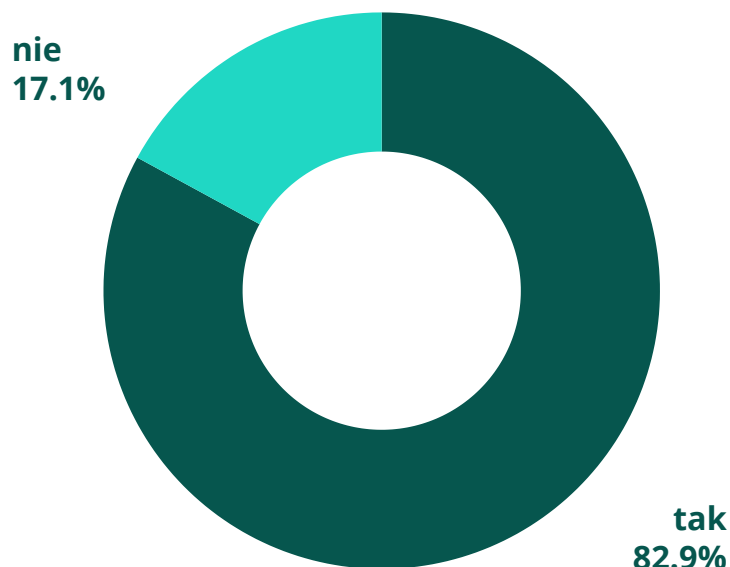
82,9% szkół przyznaje, że publikuje wizerunki osób uczących się w mediach społecznościowych. 93,2% szkół przyznaje, że publikuje wizerunki osób uczących się na stronie internetowej szkoły. (n-920)

⁵³ „Więcej szacunku dla młodego wizerunku”, <https://brpd.gov.pl/wiecej-szacunku-dla-mlodego-wizerunku>, (dostęp: 02.04.2025).

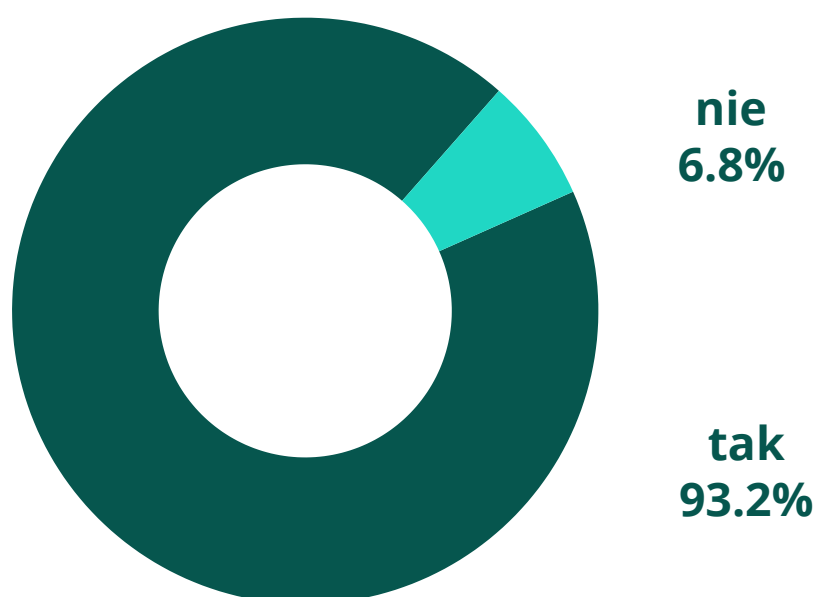
⁵⁴ Wizerunek dziecka w internecie. Publikować czy nie?, Fundacja Orange, UODO, <https://fundacja.orange.pl/wizerunki-dzieci>, (dostęp: 02.04.2025).

⁵⁵ Bartosz Mendyk, Agnieszka Lewicka-Bachman, Wykorzystywanie wizerunku przez szkoły i urzędy w celach promocyjnych, <https://wspolnota.org.pl/newsletter/wykorzystywanie-wizerunku-przez-szkoly-i-urzedy-w-celach-promocyjnych>, (dostęp: 02.04.2025).

Szkoła publikuje wizerunki osób uczących się w mediach społecznościowych w celach promocyjnych i informacyjnych (n-920)

Szkoła publikuje wizerunki osób uczących się na stronie internetowej szkoły w celach promocyjnych i informacyjnych (n-920)

Wizerunki i dane, jak wynika z naszej analizy załączonych wzorów zgód/oświadczeń woli podpisywanych przez rodziców, szkoły publikują także m.in. w lokalnej prasie, folderach, katalogach i ulotkach reklamowych, ściennych gazetkach szkolnych.

Powszechną praktyką jest proszenie/wymaganie podpisania zgody na publikację wizerunku dziecka w celach promocyjnych, informacyjnych i dokumentacyjnych. Na ogół jest to **pewna formalność** (jedna z wielu) dopełniania podczas

pierwszych, szkolnych zebrań z rodzicami, **której często nie towarzyszy szersze omówienie tego zagadnienia czy dyskusja**. Zgoda ma co do zasady formę pisemną. Wzory takich zgód, z których korzystają szkoły są bardzo różne. Niestety bywa, że są konstruowane nieprawidłowo bądź zawierają sformułowania budzące wątpliwości, co dowodzi, że **potrzebna jest edukacyjna oraz prawna (w rozumieniu eksperckiego wsparcia prawnego) interwencja w tym zakresie**.

Widzimy dużą potrzebę i konieczność przeprowadzenia intensywnej kampanii informacyjnej i innych działań edukacyjnych (wśród kadr pedagogicznych, dzieci, młodzieży i rodziców) na temat prawnych i etycznych aspektów związanych z udostępnianiem i ochroną wizerunku, cyberbezpieczeństwa, śladu cyfrowego, dobrych praktyk dotyczących dokumentowania i informowania o ważnych wydarzeniach szkolnych czy osiągnięciach młodych osób (które z dużą ostrożnością, rozsądkiem, etyką i uwagą podchodzą do publikowania danych i wizerunku dzieci), wreszcie potencjalnych zagrożeń i ryzyk wynikających z upowszechniania danych wrażliwych i wizerunku w sieci.

Pytania / zagadnienia do zastanowienia:

Celem refleksji i zastanowienia prezentujemy trzy wybrane (z licznej puli) fragmenty z funkcjonujących w szkołach wzorów zgód dotyczących publikacji wizerunku w oryginalnym brzmieniu z zachowaniem anonimizacji szkoły:

Wyrażam zgodę na zbieranie, przetwarzanie, wykorzystywanie i rozpowszechnianie danych osobowych i danych wrażliwych mojego dziecka oraz moich jako rodzica/opiekuna prawnego, w zakresie działalności dydaktyczno-wychowawczo- opiekuńczej oraz gromadzenia danych w SIO, a także na przetwarzanie danych osobowych mojego dziecka w zakresie wizerunku, w postaci fotografii cyfrowej, oraz przez inne podmioty publiczne organizujące olimpiady, konkursy zewnętrzne, których administratorem jest (...)

W związku z publikowaniem w serwisie społecznościowym Facebook na fanpage'u szkoły zdjęć uczniów biorących udział w uroczystościach szkolnych, jak również wycieczkach i konkursach, w celu promowania działań dotyczących organizacji uroczystości szkolnych, zapewnienia uczniom warunków rozwoju zainteresowań i uzdolnień oraz kształtowania aktywności społecznej i umiejętności spędzania wolnego czasu, **wyrażam zgodę na rozpowszechnianie, wykorzystanie, utrwalanie, zwielokrotnianie, kopiowanie, opracowanie i powielanie mojego wizerunku/wizerunku mojego dziecka*** zgodnie z art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2509).

Oświadczam, że wyrażam zgodę/nie wyrażam zgody* na upowszechnianie wizerunku mojego dziecka w ramach działań statutowych i **promocji szkoły** oraz wykorzystanie tego wizerunku poprzez umieszczanie materiałów zdjęciowych na stronie internetowej szkoły, a także na profilu społecznościowym szkoły. **W przyszłości nie będę wnosić żadnych roszczeń, w tym roszczeń finansowych.**

7. PRAWO WŁASNOŚCI / TELEFON W SZKOLE

Według najnowszych danych raportu „Internet dzieci” (monitoring aktywności dzieci i młodzieży w internecie z 2025r.) Instytutu Cyfrowego Obywatelstwa⁵⁶:

- **z serwisów społecznościowych i komunikatorów** dozwolonych od 13. roku życia aktywnie **korzysta 1,4 mln (58%) dzieci w wieku 7-12 lat**,
- **co trzecie dziecko w wieku 7-12 lat** (760 tys.) (32%) ma regularny dostęp do platformy TikTok, 24% (580 tys.) do Facebooka, zaś 12% (290 tys.),
- czas spędzany w aplikacji TikTok (najpopularniejsza) to średnio **2 godziny i 11 minut** dziennie,
- **85% dzieci w wieku 7-14 lat korzysta z internetu** (2,7 mln). **96% spośród nich (2,6 mln) łączy się z siecią poprzez urządzenia mobilne.** Najczęściej korzystają z platform społecznościowych (ok. dwie godziny dziennie) i streamingowych (ok. dwie godziny dziennie). Najczęściej wybieranymi tematami są: kultura i rozrywka, edukacja oraz erotyka. **51% odwiedziło treści erotyczne.**

Ponadto:

- **co piąty nastolatek w wieku od 12-16 lat swój pierwszy kontakt z treściami pornograficznymi miał zanim ukończył 10. rok życia.**⁵⁷
- **87% osób w wieku 15–20 lat korzysta z telefonu komórkowego od 2 do 10 godzin** dziennie. Jednocześnie, co dziesiąta osoba w tym wieku nie wyobraża sobie funkcjonowania bez telefonu dłużej niż jedną godzinę (Raport Future Mind Młodzi vs Mobile).⁵⁸

Zgodnie z art. 7 Konstytucji RP **szkoły publiczne jako instytucje publiczne mają obowiązek działać w granicach i na podstawie prawa.**⁵⁹

⁵⁶ Internet dzieci – pierwszy raport z monitoringu aktywności dzieci i młodzieży w internecie, 2025, Instytut Cyfrowego Obywatelstwa, <https://cyfroweobywatelstwo.pl/internetdzieci/>, (dostęp: 02.04.2025).

⁵⁷ Nastolatki wobec pornografii cyfrowej. Trajektorie użytkowania – raport NASK, 2022, <https://nask.pl/magazyn/nastolatki-wobec-pornografii-cyfrowej-trajektorie-uzytковania-raport>, (dostęp: 02.04.2025).

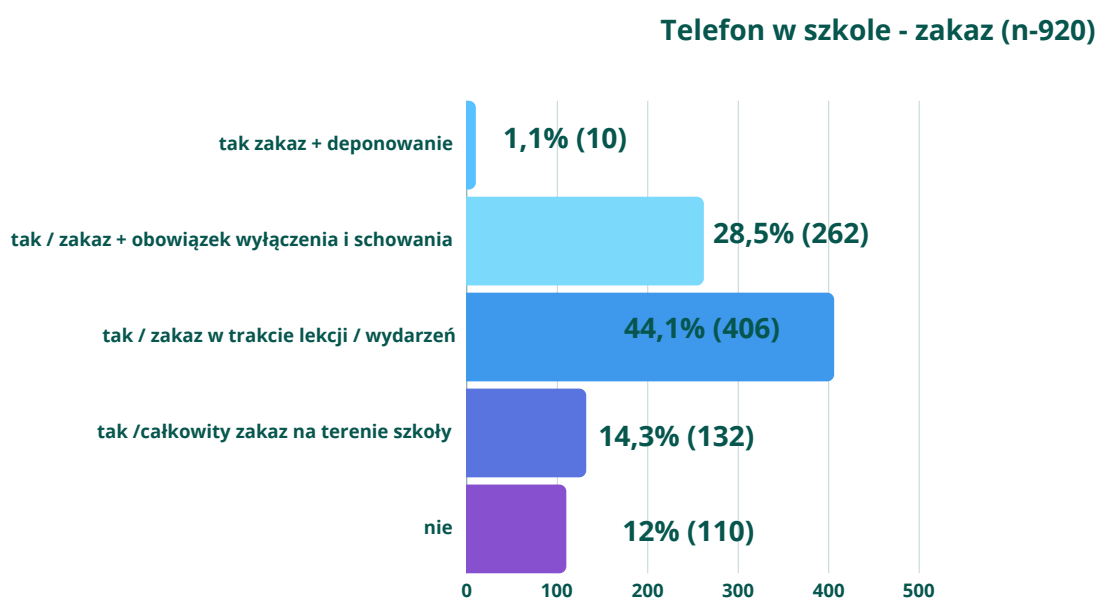
⁵⁸ Raport Future Mind Młodzi vs Mobile, <https://www.futuremind.com/insights/mlodzi-vs-mobile/>, (dostęp: 02.04.2025).

⁵⁹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19970780483>, (dostęp: 02.04.2025).

Zgodnie z art. 99 pkt. 4 Prawa oświatowego w statucie szkoły określa się m.in.: „**przestrzeganie warunków wnoszenia i korzystania z telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych na terenie szkoły**”, co umożliwia wprowadzenie zasad i warunków w tym zakresie, ale nie daje szkołom podstaw ani nie pozwala na zastosowanie w szkole całkowitego zakazu wnoszenia czy całkowitego korzystania ze smartfonów i innych urządzeń. W 14,3% (132) statutów szkół pojawia się taki zapis).⁶⁰

WAŻNE: *Całkowity zakaz posiadania telefonów przez osoby uczące się, w trakcie przebywania w szkole, jest zbyt dużą ingerencją w uprawnienia właściciela rzeczy ruchomej jaką jest telefon czy inne urządzenie elektroniczne określonych w treści art. 140 kodeksu cywilnego.⁶¹ Pozostawienie szkołom pewnego marginesu swobody, co do określenia warunków i zasad, nie oznacza dowolności. Ustawa wyraźnie wskazuje na obowiązek określenia warunków przynoszenia i korzystania z telefonów.*

Telefon i inne urządzenie elektroniczne, co do zasady, można do szkoły wnieść. Jednocześnie całkowity zakaz korzystania z telefonu/urządzeń elektronicznych na terenie szkoły obowiązuje w 42,8% (394) szkół, z czego w 28,5% (262) całkowitemu zakazowi towarzyszy obowiązek wyłączenia i schowania telefonu/urządzenia do plecaka (najczęściej) lub osobistej szafki (sprowadycznie). Ze względu na brak możliwości zweryfikowania respektowania takiego nakazu

⁶⁰ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 900), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230000900>, (dostęp: 02.04.2025).

⁶¹ M. Pilich [w:] A. Olszewski, M. Pilich, Prawo oświatowe. Komentarz, wyd. II, Warszawa 2021, art. 99.

(m.in. nie ma żadnej możliwości sprawdzenia czy każda osoba wyłączyła telefon) oraz ze względu na fakt, że jest on jednocześnie nadmierną ingerencją w konstytucyjne prawa i wolności osoby uczącej, taka regulacja jest nieprawidłowością.

W 44,1% (406) szkół zakaz korzystania z telefonu/urządzenia obowiązuje w czasie lekcji, w czasie lekcji i przerw międzylekcyjnych, w czasie lekcji i pobytu w bibliotece z towarzyszącym obowiązkiem wyłączenia i schowania telefonu przed wejściem do sali lekcyjnej (nadmierna ingerencja w konstytucyjne prawa i wolności) lub przewidywanie odebrania telefonu/urządzenia w ramach kary za złamanie zakazu.

Innym ze sposobów na uregulowanie kwestii telefonów w szkole jest nakaz odłożenia urządzenia w określone, wskazane, specjalnie przygotowane miejsce (koszyk, pudełko, szafka) – 1,1% (10) szkół. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że przy dobrowolnym oddaniu telefonu dochodzi do zawarcia dorozumianej umowy przechowania uregulowanej w tytule XXVIII w kodeksie cywilnym – umowa przechowania. Zgodnie z art. 835 *przechowawca zobowiązuje się zachować w stanie niepogorszonym rzecz ruchomą oddaną mu na przechowanie*.⁶²

W takiej sytuacji odpowiedzialność za wszelkie, ewentualne szkody ponosi przechowawca, którym jest organ prowadzący szkołę jako strona wspomnianej umowy.

Statut szkoły może zatem przewidywać obowiązek składania smartfonów na przechowanie w określonym miejscu podczas pobytu w szkole/podczas lekcji. Z przechowywaniem łączą się jednak określone obowiązki przechowującego rzecz ruchomą i związana z tym odpowiedzialność (art. 835 i następstwa wynikające z kodeksu cywilnego).⁶³

Nierespektowanie wprowadzonych zakazów czy zasad dotyczących korzystania z telefonów i urządzeń elektronicznych może wiązać się z określonymi karami statutowymi. Jednak taką karą nie może być konfiskata, odebranie czy wymuszenie oddania telefonu i przekazanie go do depozytu, sekretariatu bądź w inne miejsce, niedostępne dla osoby uczącej się.

S Zgodnie z art. 64 ust. 3 Konstytucji RP, własność może być ograniczona tylko w drodze ustawy i tylko w zakresie, w jakim nie narusza ona istoty prawa własności.⁶⁴ Nie ma przepisów rangi ustawy zezwalających na czasowe odebranie osobie uczącej się telefonu komórkowego i jego przechowanie nauczyciela/nauczycielkę, dyrekcję czy jakąkolwiek inną osobę pracującą w szkole. Ponadto taka praktyka jest sprzeczna z art. 140 Kodeksu cywilnego, który określa właściwe uprawnienia do posiadania rzeczy i korzystania z nich.⁶⁵

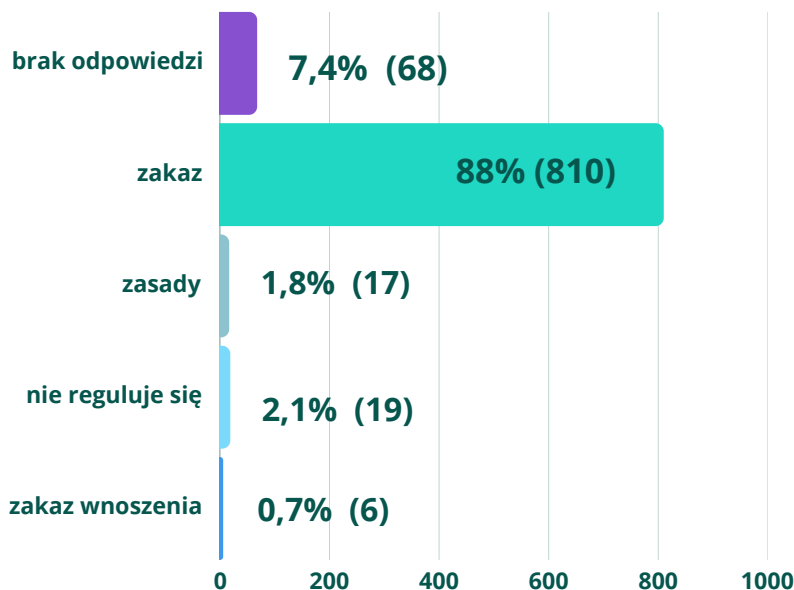
62 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz.U. z 2023 r. poz. 1610 z późn. zm., (dostęp: 02.04.2025).

63 Tamże.

64 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19970780483>, (dostęp: 02.04.2025).

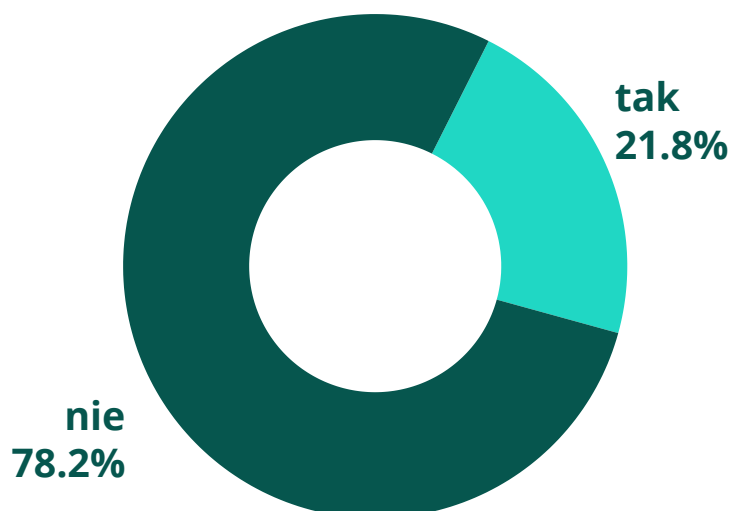
65 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz.U. z 2023 r. poz. 1610 z późn. zm., (dostęp: 02.04.2025).

Telefon w szkole (n-920)

Dlatego też wprowadzanie do statutu szkolnego regulacji uprawniających osoby pracujące w szkole do odbioru telefonu komórkowego osobie uczącej jest niedopuszczalne (odebranie telefonu jest bardzo głęboką ingerencją w prawo własności). **W 21,8% (201) szkół (co piąta szkoła, n-920), w ramach kary za nieprzestrzeganie zasad (zakazu) korzystania z telefonu, wprowadzono przepis o konfiskacie/odebraniu telefonu i przekazaniu go do tzw. „depozytu”.** W wielu przypadkach wiąże się to z obowiązkiem wyłączeniem telefonu i wyjęciem z urządzenia karty SIM (przez osobę uczącą się). Częstą praktyką w ramach procedury konfiskaty telefonu jest wykonanie natychmiastowego połączenia do rodzica (przez osobę uczącą się) celem poinformowania, że „za karę” telefon zostaje odebrany.

Telefon w szkole - rekwirowanie (n-920)

„Depozyt”, o którym mowa, najczęściej znajduje się w sekretariacie szkoły (sejf) lub gabinecie dyrektorskim. W tych przypadkach statuty szkół regulują również warunki oddania odebranego urządzenia (w rozumieniu tego komu i kiedy telefon zostanie zwrócony). Po odbiór zgłasza się rodzic/opiekun prawny lub/i osoba ucząca się po zakończonych lekcjach w danym dniu.

Zdarza się, że komentarzem towarzyszącym regulacjom dotyczącym odbierania telefonów jest zapis, że „szkoła nie odpowiada za stan techniczny zarekwirowanego sprzętu”. Szkoła i organ prowadzący ponoszą tutaj całkowitą odpowiedzialność zarówno za stosowanie bezprawnej praktyki, jak i stan techniczny odebranego urządzenia.

WAŻNE: *Bezwzględnie bezprawnym jest zakaz korzystania z urządzeń elektronicznych używanych przez cukrzyków (sprzętu mierzącego poziom insuliny oraz podającego leki), urządzeń wspomagających lub monitorujących pracę serca, wykorzystywanych przy chorobach związanych z układem oddechowym lub wszelkich innych urządzeń, które są potrzebne osobom uczącym się do leczenia lub utrzymania odpowiedniego stanu zdrowia oraz życia (dla jasności i prawidłowości przepisów każdy statut szkolny powinien zawierać takie wyłączenie/wyjątek od wprowadzonego zakazu).*

7,4% (68) szkół (n-920) nie udzieliło odpowiedzi na pytanie dotyczące obowiązujących zasad i warunków wnoszenia i korzystania z telefonów i urządzeń elektronicznych, **2,1% (19) szkół (n-920) przyznaje, że nie reguluje tej kwestii (pomimo obowiązku).**

W 1,8% (17) szkół (n-920) obowiązują zasady, które określają kiedy, gdzie i w jakich okolicznościach (pod jakimi warunkami), w trakcie pobytu w szkole można korzystać z telefonu i innych urządzeń elektronicznych, w tym **jedna szkoła w sposób szczegółowy opisała proces partycypacyjnego ustalania i wypracowania tych zasad z włączeniem całej społeczności szkolnej.**

W tym miejscu, chcemy podkreślić, że relatywnie często obok przepisów wprowadzających całkowity zakaz korzystania z telefonu w czasie lekcji lub/i na terenie szkoły, pojawiają się zapisy o wyjątkach dopuszczające użycie telefonu, np.: „na polecenie nauczyciela/nauczycielki, w wyjątkowych pilnych przypadkach za zgodą nauczyciela/nauczycielki/ w celach tylko edukacyjnych, gdy nauczyciel/nauczycielka wyrazi zgodę”.

Media społecznościowe, aplikacje, smartfony i inne urządzenia elektroniczne stały się nieodłączne. **Zdrowej relacji z telefonem, technologią i internetem nie zbuduje zakaz. Tylko dzięki edukacji (zdrowotnej i cyfrowej), o uzależnieniach**

(uzależniających mechanikach), e-uzależnieniach i zdrowiu psychicznym, e-korzyściach i e-ryzykach, dzięki współpracy całej społeczności szkolnej, możliwe jest wypracowanie zdrowych regulacji oraz stworzenie środowiska szkolnego, w którym technologia, w zdrowy i bezpieczny sposób, może wspierać naukę i rozwój. Punktem wyjścia jest stworzenie zdrowej atmosfery, w której osoby uczące się czują się komfortowo, rozmawiając i współpracując ze sobą bezpośrednio, zdrowych relacji rówieśniczych oraz zdrowych edukacyjnych relacji pomiędzy osobami uczącymi się a nauczycielami/nauczycielkami.

Głównym i najczęstszym rozwiązaniem wprowadzanym w szkołach, w odniesieniu do telefonów i urządzeń elektronicznych jest jednak zakaz, który zazwyczaj nie działa. Do koszyków i pudełek przed lekcjami trafiają „zapasowe” urządzenia, osoby uczące się pomimo zakazów i ograniczeń używają telefonów, szukając do tego różnych sposobów i sposobności.

Ponadto, wskazujemy na pewien **brak spójności** pomiędzy całkowitym zakazem korzystania z telefonów na terenie szkoły czy lekcji, a nakazem czy dopuszczeniem korzystania ze smartfonów w wyjątkowych sytuacjach, w celach edukacyjnych „za zgodą” lub/i „na polecenie” nauczyciela/nauczycielki. Kierowanie zakazu jedynie wobec osób uczących się (z jednoczesnym przyzwoleniem na korzystanie z urządzeń mobilnych gronu pedagogicznemu) **skutkuje osłabieniem autorytetu wprowadzanych regulacji i powoduje relatywnie niską skuteczność stosowanych przepisów.**

Zakazy i nakazy, presja, sytuacje naruszeń i łamanie praw wpływają na relacje osób uczących się i dorosłych w szkole, nazbyt często stanowiąc główną linię napięć i konfliktów, wzmacniają i pogłębiają brak zaufania. Jednocześnie najważniejszym czynnikiem, który może wspierać w budowaniu zdrowych e-nawyków i uchronić przed chorobliwym czy ryzykownym korzystaniem z telefonów i innych urządzeń cyfrowych oraz e-uzależnieniami jest m.in. dobra, silna relacja młodej osoby z rówieśnikami, ale także z dorosłymi odpowiedzialnymi za edukację i wychowanie. Musimy w tym miejscu wspomnieć, że **wprowadzenie zakazu korzystania z telefonów w szkołach nie zawsze wydaje się być wyrazem troski o zdrowie osób uczących się, ale raczej konsekwencją utraty nauczycielskiej kontroli** – „poprzez „używanie” należy rozumieć (w wypadku telefonu komórkowego) m.in. wykonywanie obliczeń” – taki przypis w statucie szkoły nie jest zjawiskiem rzadkim ani wyjątkowym).

Brakuje ujednoczonych, zgodnych z prawem standardów i rekomendacji w zakresie korzystania z urządzeń mobilnych na terenie szkoły, systemowego propagowania dobrych praktyk, edukacji cyfrowej, ale i edukacji wzmacniającej kompetencje relacyjne oraz edukacji obywatelskiej, uwzględniającej kontekst społeczeństwa informacyjnego.

Problem uzależnień i e-uzależnień bywa pomijany w szkolnych programach profilaktycznych i wychowawczych lub jest traktowany powierzchownie, **brakuje atrakcyjnych edukacyjnych i relacyjnych alternatyw** (m.in. edukacji outdoor, kontaktu z przyrodą, metod projektowych, pracy z i na bazie ciekawości), co w połączeniu ze szkolnymi zasadami opartymi o zakaz lub całkowity zakaz nie sprzyja budowania zdrowej kultury cyfrowej.

W modelowaniu właściwej kultury cyfrowej, nie bez znaczenia jest także współpraca pomiędzy szkołą a rodzicami (edukacja i wprowadzenie i modelowanie zdrowych nawyków równolegle w środowisku rodzinnym/domowym).

W jednym z najnowszych raportów UNESCO „**Raport Młodzieży 2024 – Technologia w edukacji: narzędzie na naszych warunkach**” apeluje się o podejmowanie decyzji dotyczących technologii w edukacji tak, aby to osoby uczące się były w centrum uwagi przy ich ustalaniu – zwłaszcza, jeśli chodzi o ich zakres, to czy są one właściwe, sprawiedliwe, oparte na dowodach i zrównoważone.⁶⁶

Deponowanie wszystkich urządzeń we wspólnym pudełku na biurku nauczyciela/nauczycielki, posiadanie ich wyłączonych lub włączonych ale w trybie „milczy” w plecaku czy kieszeni, wydaje się zupełnie nie rozwiązywać tego złożonego i wielowarstwowego, telefonowego zagadnienia. Być może dlatego że to nie telefon/urządzenie elektroniczne samo w sobie jest źródłem, przyczyną i powodem problemu?

Pytania / zagadnienia do zastanowienia:

Dyskusja o obecności i regulowaniu korzystania ze smartfonów i technologii w szkole nie może odbywać się w oderwaniu od dyskusji o kryzysie i deficycie uwagi. Badania PISA z 2018 roku pokazały, że co siódmy piętnastolatek nie posiada wystarczających umiejętności, aby zrozumieć czytany przez siebie tekst.⁶⁷ Badania PISA z 2022 roku wykazały dalszy znaczny spadek umiejętności czytania ze zrozumieniem w tej samej grupie wiekowej.⁶⁸ Szczegółowo i szeroko tą problematyką zajmują się Anna Cieplak i Michał Krzykawski z Fundacji Pracownia Współtwórcza („Czytać, pisać uważać”, Dwutygodnik, 2024), Magdalena Bigaj („Wychowanie przy ekranie”, 2023), Justyna Suhecka (pierwszy rozdział książki „Cała nadzieja w szkole”, 2024).

⁶⁶ Raport Młodzieży 2024 – Technologia w edukacji: narzędzie na naszych warunkach, UNESCO, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000391118>, (dostęp: 02.04.2025).

⁶⁷ Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów Programme for International Student Assessment PISA, Instytut Badań Edukacyjnych, 2018, <https://pisa.ibe.edu.pl/wp-content/uploads/2019/12/raport-wyniki-badan-pisa-2018.pdf>, (dostęp: 02.04.2025).

⁶⁸ Polscy piętnastolatki w perspektywie międzynarodowej. Wyniki badania PISA 2022, Instytut Badań Edukacyjnych, 2022, <https://www.ibe.edu.pl/pl/aktualnosci/2479-rozszerzony-raport-z-badania-pisa-2022>, (dostęp: 02.04.2025).

Za Anną Cieplak:

Ekrany powodują rozproszenie uwagi całej klasy, przez co są ogromnym problemem dla nauczycieli/nauczycielek i osób uczących się, a jednocześnie mają szkodliwy wpływ na stabilność emocjonalną tych ostatnich. Dlatego (...) problem ekranów w szkole powinien zostać uregulowany. Szkoły należy od nich całkowicie uwolnić lub drastycznie ograniczyć ich obecność na lekcjach lub zajęciach.⁶⁹

Prawo do zachowania uwagi – prawo, które będziemy musieli sobie wywalczyć jako świadome technologicznie społeczeństwo – będzie jedną z kluczowych cech przyszłości i kompetencją konieczną do przetrwania. I to nie tylko dla osób zaangażowanych zawodowo w działania na rzecz czytelnictwa. Gra toczy się przede wszystkim o ludzi, którzy nie mają szansy w tej debacie uczestniczyć. O dzieci, których rodzice nie wiedzą, co to imba o literaturę. O młodzież, która jest zmęczona i pogrążona w psychicznych kryzysach. O wszystkich tych, którzy nie tylko muszą odnaleźć się w środowisku domagającym się hiperuwagi, ale muszą też mieć szansę na uprzednie ukształtowanie umiejętności zachowywania głębokiej uwagi.⁷⁰

Czy MEN/władze gminy/organ prowadzący dostrzegają problem higieny cyfrowej wśród dzieci i młodzieży oraz jeżeli tak, w jaki sposób na niego reagują? W jaki sposób priorytetyzuje się ten problem w hierarchii problemów społecznych, w odniesieniu do wysokości środków finansowych przeznaczanych np. na systemowe programy wspierające szkoły oraz profilaktyczne i edukacyjne w tym zakresie?

Czy możemy liczyć na regulacje i dojrzałą politykę cyfrową państwa oraz UE, które mają sprawczość, aby wpływać m.in. na opodatkowanie big tech'u? Na jakie cele edukacyjne powinien być przeznaczony „podatek cyfrowy” i co zrobić, aby szkoła mogła działać na rzecz higieny cyfrowej i kultury cyfrowej spójnie z politykami publicznymi w tym zakresie?

SZKÓŁ PRZYZNAJE, ŻE PUBLIKUJE
WIZERUNKI OSÓB UCZĄCYCH SIĘ NA
STRONIE INTERNETOWEJ SZKOŁY
(CELE PROMOCYJNO-INFORMACYJNE)

93,2%

69 Anna Cieplak, Michał Krzykowski „Czytać, pisać, uważać”, Dwutygodnik, 2024, <https://www.dwutygodnik.com/arttykul/10870-czytac-pisac-uwazac.html>, (dostęp: 02.04.2025).

70 Tamże.

**SZKOLNA
DEMOKRACJA
I WSPÓŁPRACA**

Szkolną demokrację i współpracę rozumiemy jako zasady, jakości i standardy dotyczące współpracy wewnątrz społeczności szkolnej (rodzice, osoby uczące się), ale także dotyczące współpracy z otoczeniem (m.in. organem prowadzącym, organizacjami społecznymi czy zewnętrznymi dostawcami różnych usług).

Z punktu widzenia partycypacji publicznej oraz prawa do partycypacji, **szkolna demokracja przejawia się m.in. w realnym włączaniu i zaangażowaniu wszystkich zainteresowanych osób w działania na rzecz danej szkoły jako na rzecz wspólnego dobra oraz we współdecydowanie o sposobach jej funkcjonowania jako instytucji publicznej.**

Przez włączanie i angażowanie rozumiemy wszelkie działania umożliwiające każdej zainteresowanej osobie zdobycie kompletnej informacji, wyrażenie swojej opinii oraz – tam gdzie to możliwe udział w podejmowaniu decyzji, w odniesieniu do wszelkich spraw mających wpływ na funkcjonowanie szkoły oraz organizację życia szkolnego. **Centralną kategorią jest tutaj autentyczne partnerstwo (sprzyjające budowie zaufania) oznaczające równoważną i równorzędną relację, w której wszystkie strony współistnieją partnersko, współuczestniczą i współdziałają w równości, równouprawnieniu i szacunku.** Wśród społecznych organów szkoły wymienia się: radę szkoły lub placówki, radę rodziców i samorząd uczniowski.

Diagnozę poziomu partycypacji i demokracji szkolnej oraz obecnych praktyk i trendów w zakresie współpracy w szkołach, oparliśmy przede wszystkim o analizę zebranych, ogólnych, wybranych informacji dotyczących funkcjonowania rad szkół, rad rodziców, samorządów uczniowskich oraz szkolnego budżetu obywatelskiego (w szczególności pod względem dostępności, rodzajów realizowanych projektów oraz orientacyjnej wysokości kwot – środków finansowych przeznaczonych na ten cel).

1. RODZIC W SZKOLE – PRAWO DO WSPÓŁUCZESTNICTWA W EDUKACJI / WSPÓŁPRACA

Współpraca szkoły z rodzicami to konieczność i potrzeba wynikająca ze wspólnoty celów, ale również prawny wymóg. Wiele dokumentów, począwszy od Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka i Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Ustawy o systemie oświaty i rozporządzeń (m.in. w sprawie nadzoru pedagogicznego), na szkolnym statucie i wewnętrznych regulaminach szkolnych kończąc, określa, definiuje i wyznacza zasady oraz kierunki takiej współpracy.

Prawo do partycypacji – współpracy ze strony rodziców jest wyeksponowane w treści art. 44 ustawy prawo oświatowe, nakładający na szkoły obowiązek tworzenia optymalnych warunków realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej.⁷¹ Zadania te dotyczą m.in. tworzenia warunków do rozwoju, aktywności i kreatywności uczniów, współpracy z rodzicami i środowiskiem lokalnym oraz zarządzania szkołą (ust. 2 pkt 3-5).⁷² Rozwinięcie i uszczegółowienie nałożonego obowiązku zawarte jest w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 2198).⁷³ Załącznik do ww. rozporządzenia w pkt. II, zatytułowanym: wymagania wobec szkół podstawowych, szkół ponadpodstawowych, szkół artystycznych, placówek kształcenia ustawicznego oraz centrów kształcenia zawodowego w kategorii wymagania, w pkt 6 wskazuje, iż **rodzice współdecydują w sprawach szkoły lub placówki i uczestniczą w podejmowanych działaniach**, a w ramach charakterystyki wymagania doprecyzowuje, iż **szkoła lub placówka współpracuje z rodzicami na rzecz rozwoju ich dzieci. Szkoła lub placówka pozyskuje i wykorzystuje opinie rodziców na temat swojej pracy.**

Niewątpliwie współpraca leży u podstaw społecznych organów szkoły w tym w szczególności rady szkoły (art. 80 ustawy prawo oświatowe), podobnie jak rady rodziców, (art. 84 ust.1 ustawy prawo oświatowe).⁷⁴

Za Bogusławem Śliwierskim zwracamy uwagę, że:

W świetle prawa oświatowego jedynym organem, który stwarza wszystkim podmiotom procesu kształcenia i wychowania dzieci oraz młodzieży w szkolnictwie publicznym równorzędne prawa oraz szansę rzeczywistego rozpoznawania, artykułowania i respektowania własnych oraz wspólnych interesów, pomaga współdecydować i wpływać na bieg codziennych wydarzeń w szkole, eliminować z nich bądź też zapobiegać zjawiskom niepożądanym, patologicznym jest rada szkoły.⁷⁵

71 Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 900), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230000900>, (dostęp: 02.04.2025).

72 Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 900), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230000900>, (dostęp: 02.04.2025).

73 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20170001611>, (dostęp: 02.04.2025).

74 Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 900), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230000900>, (dostęp: 02.04.2025).

75 B. Śliwierski, Bez rad szkolnych nie ma szkół publicznych, „Tygodnik Spraw Obywatelskich” 2020, nr 12 [online]: <https://instytutprawobywatelskich.pl/bez-rad-szkolnych-nie-ma-szkol-publicznych>, (dostęp: 02.04.2025).

Rada szkoły jest nieobowiązkową dopuszczalną prawnie formą społecznego zaangażowania się w działalność szkoły (art. 80 ustawy Prawo oświatowe).⁷⁶

Składa się z nauczycieli i nauczycielek, rodziców i osób uczących się wybieranych spośród siebie, w równej liczby przedstawicieli/ek. W skład rady szkoły, co istotne, nie wchodzi dyrektor/dyrektorka szkoły – ma możliwość brania udziału w posiedzeniach rady szkoły wyłącznie z głosem doradczym (art. 81 ust. 10 ustawy prawo oświatowe).⁷⁷

Powstanie rady szkoły organizuje dyrekcja szkoły z własnej inicjatywy albo na wniosek rady rodziców, a w przypadku szkół ponadpodstawowych także na wniosek samorządu uczniowskiego – art. 81 ust 13 ustawy prawo oświatowe.⁷⁸

Do zadań rady szkoły należą m.in. uchwalanie statutu szkoły, opiniowanie planu finansowego oraz planu pracy, ocenianie z własnej inicjatywy sytuacji oraz stanu szkoły lub placówki i występowanie z wnioskami. **Rada szkoły jest organem autonomicznym, kolektywnym, reprezentatywnym (w rozumieniu szkoły jako społeczności) może uczestniczyć i opiniować w organizowaniu i rozwiązywaniu wszelkich spraw wewnętrznych szkoły.**

Pomimo tak szerokich (umocowanych prawnie) kompetencji i pola wpływu oraz sprawstwa w zakresie współdecydowania o wielu ważnych kwestiach dotyczą-

W szkole powołano radę szkoły (n-920)

⁷⁶ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 900), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230000900>, (dostęp: 02.04.2025).

⁷⁷ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 900), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230000900>, (dostęp: 02.04.2025).

⁷⁸ Tamże.

cych szkoły, powoływanie rady szkoły jest w szkołach publicznych rzadkością. Rady szkół działają jedynie w blisko 3% monitorowanych szkół (n-920).

Przyczyny tego stanu rzeczy tkwią prawdopodobnie w tym, że relatywnie niewiele osób jest świadomych i posiada wystarczającą wiedzę na temat roli rad szkoły, ich kompetencji oraz potencjalnego wpływu, jaki mogą wywierać na funkcjonowanie placówki edukacyjnej, a samo działanie rady szkoły wiąże się z pewnymi obowiązkami i czasochłonną pracą społeczną. Osobnym i ciekawym zagadnieniem, wymagającym osobnego rozpoznania, jest to, w jaki sposób te powołane rady szkół działają, jakie napotykają wyzwania, jakie trudności, jakie korzyści i szanse danej szkole przynosi ukonstytuowanie rady szkoły w szkole (z doświadczenia i praktyki tych rad).

Niemal we wszystkich szkołach działają rady rodziców (905 potwierdzeń na 920 szkół). Aktem normatywnym, który reguluje działalność rady rodziców jest regulamin rady rodziców.

Poniżej prezentujemy wyniki i wnioski dotyczące wybranych zagadnień z obszaru działania, kompetencji i praktyk rad rodziców. Szczególną wartość widzimy w porównaniu tych danych z publikacją pt. „Funkcjonowanie rad rodziców w systemie oświaty” Daniela Sjargi.⁷⁹

Istnieje niedobór szczegółowych badań, raportów i publikacji analizujących rzeczywiste funkcjonowanie rad rodziców, ich wyzwania, problemy, dylematy, wyjaśniających kluczowe zagadnienie prawne (poprzez kontekst pedagogiczny, wychowawczy, partycypacyjny) oraz podejmujących problematykę standaryzacji oraz rekomendacji dla ich funkcjonowania (w tym w zakresie prawa do informacji publicznej i transparentności).

Przepisy prawa konstytuujące funkcjonowanie rad rodziców zostały określone w sposób, który nie jest zrozumiały, precyzyjny i jednoznaczny dla wszystkich osób i który powoduje wielość interpretacji. Wokół działania rad pojawiają się spory i kolizje (także wewnątrz konkretnych społeczności szkolnych), wątpliwości i kontrowersje wynikające przede wszystkim z funkcjonujących w obiegu zróżnicowanych opinii i domysłów na temat tego w jaki sposób rady rodziców mogą, nie mogą, powinny działać.

Te różne podejścia widoczne są także w zebranych przez nas danych dotyczących faktycznych praktyk rad rodziców m.in. w zakresie gromadzenia, wydatkowania i rozliczania środków finansowych, dobrowolności, obowiązku i deklaratywności zbieranych składek, podejmowanych inicjatyw, zakresu udzielanego szkole finansowego wsparcia, ogólnych zasad współpracy.

⁷⁹ Daniel Sjargi „Funkcjonowanie rad rodziców w systemie oświaty”, 2023, <https://niw.gov.pl/czytelnia/funkcjonowanie-rad-rodzicow-w-systemie-oswiaty/>, (dostęp: 02.04.2025).

Obserwujemy silnie ugruntowany pogląd (artykułowany w uzyskanych od szkół odpowiedziach), że rady rodziców ze względu na swoją niezależność i autonomię oraz społeczny charakter nie mają obowiązku udostępniania (poza daną społeczność szkolną) informacji o swojej działalności, w tym gromadzonych przez siebie funduszach, ich przeznaczeniu oraz sposobie wydatkowania i dokumentowania ponoszonych wydatków.

W przypadku pytań dotyczących działalności rad rodziców, informacji udzielano wybiórczo (uzasadnienia: „nie dotyczy”, „nie posiadam informacji dotyczących działania rady rodziców”, „rada rodziców działa autonomicznie” – wskazanie, aby przekierować pytanie wprost do rady rodziców, w dwóch przypadkach podkreślono, że działania i finanse rady rodziców nie są informacją publiczną).

Za szczególnie niepokojącą uznajemy sytuację, w której dyrekcja szkoły nie posiada żadnych informacji (więc nie może ich udzielić) na temat działań rady rodziców, w tym m.in. co do zakresu jej partycypacji we współfinansowaniu i organizowaniu wydarzeń oraz inicjatyw na jej terenie. Trzeba podkreślić, że rada rodziców działa w sposób autonomiczny, ale w strukturze szkoły, która jest instytucją publiczną. Jednocześnie, z uwagi na brak podmiotowości prawnej rady rodziców, przyznane jej, na podstawie art. 84 ust. 6 ustawy prawo oświatowe, kompetencje w zakresie pozyskiwania i gromadzenia środków wskazują, że aktywność ta jest podejmowana w imieniu i na rzecz szkoły, a pozyskane w ten sposób środki stanowią dochód tego podmiotu. Tak ujmowany status, mimo niejednolitej linii orzeczniczej, skłania do stanowiska, że określone w regulaminie rady rodziców informacje o sposobie wydatkowania środków powinny być ujawnione, w trybie art. 16 ust. 1 ustawy o dostępie do informacji publicznej, nie przez radę rodziców, ale przez dyrektora szkoły.⁸⁰

WAŻNE: Rada Rodziców jest autonomicznym, ale jednak integralnym podmiotem szkoły, który działa ściśle w jej strukturze i w jej ramach. Stosownie do art. 10 ust. 1 Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. z 2018 r. poz. 996 z późn. zm.) za działalność szkoły (w tym za działalność wszystkich struktur wewnętrznych szkoły) odpowiada organ prowadzący (samorząd), a dyrektor/dyrektorka szkoły jest osobą zarządzającą samorządową jednostką organizacyjną.⁸¹ Kompetencje wszystkich organów szkoły, w tym rady rodziców, należy rozpatrywać w kontekście tej uporządkowanej i prawnie ugruntowanej i hierarchicznej struktury.

80 Pilich [w:] A. Olszewski, M. Pilich, Prawo oświatowe. Komentarz, wyd. III, Warszawa 2022, art. 84, s. 564.

81 Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 900), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230000900>, (dostęp: 02.04.2025).

Ponadto, szerokie orzecznictwo sądów administracyjnych potwierdza, że **wszystkie informacje odnoszące się do rady rodziców**: m.in. regulamin rady, uchwały rady, wydatki czy sprawozdania (jako organu działającego w strukturze i wewnątrz szkoły), odnoszą się tym samym do jednostki oświatowej i **stanowią informację publiczną**.⁸²

Rozpatrując kontekst i tło działania rad rodziców, także z punktu widzenia podmiotowości i autonomii rady rodziców jako ciała funkcjonującego w strukturze szkoły, ale i systemu, **niezwykle istotne wydaje się podkreślenie znaczenia transparentnych, jasnych i jawnych zasad, które zapewniają i umożliwiają realizację określonych zadań i kompetencji zgodnie z prawem oraz urealniają współpracę, współdecyzyjność i współodpowiedzialność**.

Na podstawie art. 84 ust. 6 ustawy prawo oświatowe, **rada rodziców może gromadzić fundusze z dobrowolnych składek rodziców oraz innych źródeł**.⁸³ Główną i podstawową formą gromadzenia funduszy w badanych szkołach są składki rodziców, które są zbierane prawie we wszystkich placówkach, w których działa rada rodziców. Jedynie w przypadku trzech szkół wskazano, że w tych szkołach rada rodziców składek nie zbiera.

Ze względu na wybiórczość odpowiedzi, działalność rad rodziców prezentujemy, w następujący sposób, w liczbach:

- **zbieranie składek na działalność rady rodziców ma miejsce w 869 szkołach**, w 3 szkołach składek nie zbiera się,
- **rodzice podpisują tzw. deklarację wpłaty jako „zobowiązanie”** do opłacenia składki w określonej wysokości **w 161 szkołach**, w 709 rada rodziców nie stosuje takiej praktyki,
- **rada rodziców informuje o sugerowanej wysokości składki w 797 szkołach** (z początkiem każdego roku szkolnego), w 75 szkołach rada rodziców nie stosuje takiej praktyki,
- **rada szkoły przedstawia społeczności szkolnej sprawozdanie ze swojej działalności w 595 szkołach** (podczas wewnętrznego spotkania/ zebrania), w 285 szkołach rada rodziców nie ma takiej praktyki, **w 44 szkołach sprawozdanie umieszcza się w Biuletynie Informacji Publicznej szkoły**
- w 285 przypadkach załączono ostatnie sprawozdanie z działalności rady rodziców

Warto w tym miejscu podkreślić, że wymaganie podpisania deklaracji składki na fundusz rady rodziców, a w kolejnym kroku, wymaganie realizacji takiej deklaracji,

82 Por. Daniel Sjargi „Funkcjonowanie rad rodziców w systemie oświaty”, 2023, <https://niw.gov.pl/czytelnia/funkcjonowanie-rad-rodzicow-w-systemie-oswiaty>, (dostęp: 02.04.2025).

83 Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 900), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230000900>, (dostęp: 02.04.2025).

nie ma umocowania ani podstaw na gruncie cywilnoprawnym. **Składki na działalność rady rodziców są składkami dobrowolnymi.** Ani samo nieopłacenie składki, ani niewywiązanie się z podpisanej deklaracji, ani opłacenie składki w wysokości niższej niż zadeklarowana nie może wiązać się z żadnymi konsekwencjami. Ponadto, nieprawidłowością i naruszeniem przepisów o ochronie danych osobowych, jest tworzenie publicznych list rodziców, którzy nie dokonali dobrowolnej wpłaty czy wymienianie nazwisk tych rodziców podczas szkolnych zebrań/posiedzeń rady rodziców.

Kontrowersyjne jest także samo ogłaszanie o wysokości zalecanej kwoty rocznej lub miesięcznej składki na fundusz rady rodziców na stronie internetowej czy szkolnych tablicach ogłoszeń. Podobnie jak określanie takiej kwoty w regulaminie rady rodziców lub innym dokumencie (np. uchwałą) rady rodziców.

Informowanie o takich, minimalnych stawkach, które na ogół związane jest z planowaniem budżetu i działań rady rodziców w danym roku, każdorazowo, musi być opatrzone wyraźnym i jasnym komentarzem o dobrowolności wpłat i nie może zawierać żadnych sugestii o płatniczym obowiązku.

Relatywnie częstą praktyką rad rodziców (595 szkół) jest przedstawianie rocznych sprawozdań finansowych wydatków i merytorycznych danej społeczności szkolnej (zebranie). Dużo mniej stosuje praktykę udostępniania sprawozdania z działalności w BIP-ie danej szkoły lub na jej stronie internetowej (44 szkoły). Nie ma jednego ustandaryzowanego wzoru sprawozdania finansowego. Sprawozdania różnią się także stopniem uszczegółowienia i uzasadnienia poszczególnych wydatków.

Mimo dość szerokiego zakresu kompetencji, działalność rady rodziców, ma jedynie społeczny charakter (mimo że rada nie jest organizacją społeczną), całkowicie pozbawiony wszelkich znamion podmiotowości prawnej. Pomimo tego że reprezentuje ogół rodziców, nie ma również zdolności sądowej. Dostrzeżone wątpliwości wzmacniają postulowaną od dawna potrzebę przyznania radom rodziców atrybutu zdolności prawnej.⁸⁴

Aktualne (ostatnie) sprawozdania z działalności rady rodziców załączono w 285 przypadkach. Wyjaśnienia dla braku załącznika: sprawozdanie jest wewnętrznym dokumentem rady rodziców i będącym w jej posiadaniu, rzadziej – rada rodziców nie sporządza i nie przedstawia sprawozdań.

Jednocześnie, w odpowiedzi otwartej, w zdecydowanej większości przypadków wymieniano przykładowe usługi i materiały finansowane z funduszu rady rodziców oraz przykładowe realizowane, przez radę rodziców, inicjatywy i wydarzenia. Najczęściej wymieniane: zakup nagród dla osób uczących się, dofinansowanie prze-

84 M. Pilich [w:] A. Olszewski, M. Pilich, Prawo oświatowe. Komentarz, wyd. III, Warszawa 2022, art. 84, s. 563, (dostęp: 02.04.2025).

jazdów związane z uczestnictwem w olimpiadach i konkursach, zawodach sportowych, dofinansowanie wycieczek, zakup zbywalnych materiałów plastycznych, biurowych, higienicznych, zakup produktów spożywczych, organizacja wydarzeń szkolnych, wsparcie remontowe i zakup wyposażenia (np. pufy, siedziska, szafki).

Art. 84 ust. 6 Ustawy prawo oświatowe stanowi, że środki gromadzone przez radę rodziców mogą być przeznaczane wyłącznie na wspieranie działalności statutowej szkoły.⁸⁵ W publikacji pt. „Rady Rodziców. Kompetencje i zasady działania” udostępnionej przez MEN uszczegółowiono, że przez wspieranie działalności statutowej należy rozumieć „wspieranie celów i zadań szkoły jako instytucji oświatowo-wychowawczej zajmującej się kształceniem i wychowaniem”.⁸⁶

Jednocześnie podkreśla się (poradnik „Rady Rodziców. Kompetencje i zasady działania” MEN, raporty pokontrolne NIK-u), że rada rodziców nie może i nie powinna finansować bieżącej organizacji pracy szkoły, za którą odpowiedzialny jest organ prowadzący (zgodnie z art. 10 Ustawy prawo oświatowe).

Katalog rzeczy i usług, które mogą być finansowane nie jest katalogiem zamkniętym (istotne wydaje się każdorazowe uzasadnienie celowości i okoliczności danego wydatku). Przykładowe możliwe przeznaczenie funduszy rady rodziców to m.in.: dofinansowanie wyjść na imprezy kulturalne i edukacyjne, organizacja wydarzeń okolicznościowych, imprez sportowych, zakup nagród dla osób uczących się, zakup przyborów piśmienniczych lub plastycznych i pomocy dydaktycznych oraz dodatkowego wyposażenia sal lekcyjnych.

Największe wątpliwości i niejednoznaczności (jeśli mowa o katalogu usług i materiałów, które może finansować i współfinansować rada rodziców), pojawiają się w przypadku remontów, zakupu mebli szkolnych czy sprzętu multimedialnego, usług bieżących (np. bieżących napraw i konserwacji), zakupu materiałów biurowych dla sekretariatu szkoły czy środków czystości, co Najwyższa Izba Kontroli raporty pokontrolne) ale i MEN (poradnik „Rady Rodziców. Kompetencje i zasady działania”) wskazuje jako „wyręczanie organów prowadzących szkoły w realizacji ich obowiązków”.

Z jednej strony MEN podpowiada:

Nie może być tu mowy o wydatkach zapewniających bieżącą organizację pracy szkoły. Ustawodawca bowiem precyzyjnie rozstrzyga o podmiotach wykonujących to odrębne zadanie. Zgodnie z art. 10 ustawy Prawo oświatowe za bieżącą działalność szkoły odpowiada – organ prowadzący szkołę. Do zadań organu prowadzącego należy w szczególności:

⁸⁵ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 900), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230000900>, (dostęp: 02.04.2025).

⁸⁶ Rady Rodziców. Kompetencje i zasady działania, MEN, 2018, <https://www.gov.pl/web/edukacja/rady-rodzicow>, (dostęp: 02.04.2025).

- *zapewnienie warunków działania szkoły lub placówki, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki; zapewnienie warunków umożliwiających stosowanie specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci i młodzieży objętych kształceniem specjalnym;*
- *wykonywanie remontów obiektów szkolnych oraz zadań inwestycyjnych w tym zakresie;*
- *zapewnienie obsługi administracyjnej, w tym prawnej, obsługi finansowej i obsługi organizacyjnej szkoły lub placówki;*
- *wyposażenie szkoły lub placówki w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów nauczania, programów wychowawczo-profilaktycznych, przeprowadzania egzaminów oraz wykonywania innych zadań statutowych.*

Nie jest zatem dopuszczalna prawem sytuacja, w której środki rady rodziców są przeznaczane na elementarne potrzeby uczniów – ławki, szafki itp.⁸⁷

Z drugiej strony, brak odpowiednich przepisów prawnych, które zabraniałyby wprost radom rodziców, takich działań.

Według pozyskanych danych, zbierane fundusze, rady rodziców, gromadzą na:

- **własnym koncie bankowym rady – 771 szkoły,**
- **subkoncie utworzonym w ramach konta szkoły/placówki – 39 szkół,**
- **indywidualnym koncie utworzonym przez rodzica – 31 szkoły,**
- **w szkolnym sejfie (środki zbierane są tylko w formie gotówkowej) – 7 szkół,**
- **rada rodziców nie gromadzi funduszy (nie zbiera składek) – 3 szkoły**

Według informacji zawartych w poradniku MEN:

Ustawodawca (mając na uwadze szczególny charakter środków gromadzonych w ramach działalności rodziców) – dopuszcza dwie formy gromadzenia przez radę środków finansowych:

- **subkonto** ma koncie szkoły,
- **odrębne konto** rady rodziców.

Prowadzenie odrębnego konta nie musi ograniczać sposobu i zakresu wydatkowania środków rady rodziców. Ponieważ jednak wszelkie umowy zawiera dyrektor szkoły w imieniu szkoły (np. wycieczka szkolna) – to jej podpisanie musi być poprzedzone przelewem dokonany przez radę rodziców na konto szkoły – tak aby dyrektor – miał udokumentowaną wysokość środków, zgodną z wysokością kwot wskazanych umową w sprawie organizacji wycieczki szkolnej (jeżeli rada rodziców wyraża wolę dofinansowania wycieczki).⁸⁸

⁸⁷ Rady Rodziców. Kompetencje i zasady działania, MEN, 2018, <https://www.gov.pl/web/edukacja/rady-rodzicow>, (dostęp: 02.04.2025).

⁸⁸ Rady Rodziców. Kompetencje i zasady działania, MEN, 2018, <https://www.gov.pl/web/edukacja/rady-rodzicow>, (dostęp: 02.04.2025).

Powodem praktycznych trudności w codziennym funkcjonowaniu rady rodziców jest jej niedookreślony status prawny przy jednoznacznie ustawowo wyznaczonym zakresie działań. Nakładające się na to niejednolite orzecznictwo powoduje chaos i niepewność. Dlatego spodziewaną, pilną i konieczną wydaje się adekwatna i niezwłoczna reakcja ustawodawcy w tym zakresie.

Działalność rad rodziców jest obszarem który wymaga ujednoczenia i wzmocnienia pod kątem zmian prawnych eliminujących i wyrównujących niejednoznaczność i wielość interpretacji i rekomendacji względem dopuszczalnych i niedopuszczalnych prawnie praktyk (szczególnie ważna wydaje się kwestia braku osobowości prawnej). Widzimy zasadność i konieczność podjęcia działań legislacyjnych (usprawnienia przepisów w odniesieniu do opisywanych i zmapowanych wątpliwości i trudności) oraz towarzyszących im odpowiednich działań informacyjnych skierowanych do rodziców i kadr pedagogicznych, które wyjaśnią wszelkie kwestie kontrowersyjne i sporne.

Szkoła ma obowiązek współpracować z rodzicami. Skuteczność, jakość i standardy tej współpracy są zależne od osób w nią zaangażowanych, ale także polityki prowadzonej przez dyrekcję danej szkoły. Ważnymi standardami wydają się tutaj pełna transparentność i jawność, dostęp do informacji, włączające, dostępne i zróżnicowane formy komunikacji, tworzenie przestrzeni do konsultacji i zbieranie opinii, otwartość na dialog i współdzielenie władzy.

Pytania / zagadnienia do zastanowienia:

W jaki sposób opracowuje się programy wychowawczo-profilaktyczne? W jaki sposób określa się wskaźniki ich skuteczności i wydajności, jaki realny udział mają w tym zakresie rodzice (i rady rodziców)? Jak są one konsultowane, opiniowane i ewaluowane? Czy i co się w nich zmienia (z roku na rok i na przestrzeni lat)? W jaki sposób mierzy celowość i faktyczną skuteczność?

Czy i w jakim stopniu oraz w jaki sposób szkoły zapewniają realizację ustawowych kompetencji rady rodziców dotyczących opinii w sprawie planów finansowych i ustalania ocen dorobku zawodowego nauczycieli i nauczycielek, wyznaczania dodatkowych dni wolnych od zajęć, czy też uzgadniania warunków działalności w szkole organizacji i stowarzyszeń. Jak organizowana jest wewnętrzna komunikacja organizacja zebrania i spotkań, publikowanie informacji, otwartość na wnioski i propozycje?

W jaki sposób, jak często i czy szkoła pozyskuje i wykorzystuje opinie rodziców na temat swojej pracy i działań? Czy rodzice mają możliwość realnego i faktycznego współdecydowania w codziennych sprawach

szkoły? Jaki jest poziom, skala i zakres ich zaangażowania? Czy cała decyzyjność i współpraca realizowana jest przede wszystkim i tylko przez osoby z rady rodziców i trójek klasowych?

2. PRAWO DO PARTYCYPACJI I SAMORZĄD UCZNIOWSKI

Prawo do partycypacji jest prawem człowieka, jest prawem dzieci, które umożliwia im aktywne uczestnictwo w sprawach, które ich dotyczą. Za Artykułem 12 Konwencji o prawach dziecka (ONZ):

Państwa-strony zapewniają dziecku, które jest zdolne do kształtowania swych własnych poglądów, prawo do swobodnego wyrażania własnych poglądów we wszystkich sprawach dotyczących dziecka, przyjmując te poglądy z należytą wagą, stosownie do wieku oraz dojrzałości dziecka.⁸⁹

Właściwy proces partycypacyjny respektuje także:

- prawo dziecka/młodego człowieka do swobodnej wypowiedzi (Art. 13 Konwencji),
- prawo dziecka/młodego człowieka do swobody sumienia, myśli, wyznania (Art. 14), prawo dziecka/młodego człowieka do zrzeszania się (Art. 15),
- prawo dziecka/młodego człowieka do dostępu do informacji pochodzących z różnych źródeł (Art. 17).⁹⁰

Prawo do partycypacji w szkole wyraża się m.in. w działaniach samorządu uczniowskiego. Na szkolną samorządność składają się takie, obywatelskie kompetencje jak branie spraw i odpowiedzialności w swoje ręce, samodzielne inicjowanie oddolnych działań, współdecydowanie o pewnych wspólnych sprawach. Szkolna samorządność uczniowska, jeden z ważniejszych elementów edukacji niezbędnej do kształtowania postaw demokratycznych, potrzebuje odpowiednich warunków, wsparcia, przestrzeni, szans, które w szkole zależą od dorosłych.

⁸⁹ Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Dz.U nr 120, poz.526, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19911200526/O/D19910526.pdf>, (dostęp: 02.04.2025).

⁹⁰ Tamże.

Zgodnie z Art. 85. Ustawy prawo oświatowe:

1. W szkole i placówce działa samorząd uczniowski, zwany dalej „samorządem”.
2. Samorząd tworzą wszyscy uczniowie szkoły lub placówki.
3. Zasady wybierania i działania organów samorządu określa regulamin uchwalany przez ogół uczniów w głosowaniu równym, tajnym i powszechnym. Organy samorządu są jedynymi reprezentantami ogółu uczniów.
4. Regulamin samorządu nie może być sprzeczny ze statutem szkoły lub placówki.
5. Samorząd może przedstawiać radzie szkoły lub placówki, radzie pedagogicznej oraz dyrektorowi wnioski i opinie we wszystkich sprawach szkoły lub placówki, w szczególności dotyczących realizacji podstawowych praw uczniów, takich jak:
 - 1.| prawo do zapoznawania się z programem nauczania, z jego treścią, celem i stawianymi wymaganiami;
 - 2.| prawo do jawnej i umotywowanej oceny postępów w nauce i zachowaniu;
 - 3.| prawo do organizacji życia szkolnego, umożliwiające zachowanie właściwych proporcji między wysiłkiem szkolnym a możliwością rozwijania i zaspokajania własnych zainteresowań;
 - 4.| prawo redagowania i wydawania gazety szkolnej;
 - 5.| prawo organizowania działalności kulturalnej, oświatowej, sportowej oraz rozrywkowej zgodnie z własnymi potrzebami i możliwościami organizacyjnymi w porozumieniu z dyrektorem;
 - 6.| prawo wyboru nauczyciela pełniącego rolę opiekuna samorządu.
6. Samorząd w porozumieniu z dyrektorem szkoły lub placówki może podejmować działania z zakresu wolontariatu⁹¹

Jak jest w praktyce?

W szkołach, co do zasady, samorządność uczniowska jest reprezentowana przez wybierane w ramach szkolnych wyborów samorządy uczniowskie. Zdecydowana większość z nich działa na podstawie regulaminu. W przypadku 1,6% (15) szkół

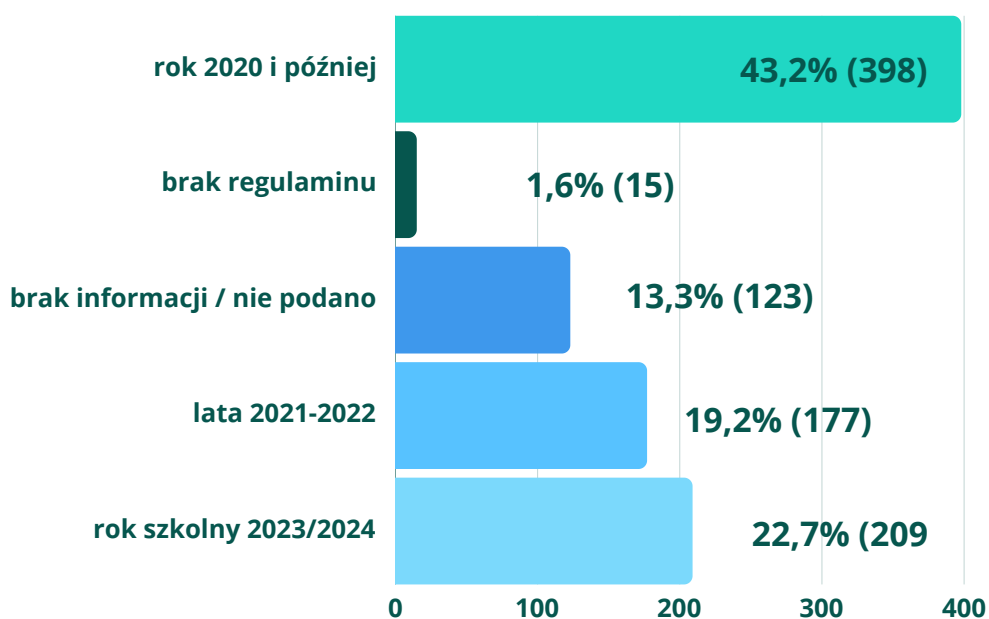
⁹¹ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 900), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230000900>, (dostęp: 02.04.2025).

(n-920) samorząd uczniowski działa bez regulaminu, a za podstawę działań i zasady działania przyjmuje się przepisy statutu szkolnego dotyczące tej kwestii.

43,2% (n-920) regulaminów samorządów uczniowskich powstało w 2020 roku lub później (we wskazaniach pojawiały się także: 1999 r., 2000 r., 2003 r.).

W 19,2% szkół (n-920) obowiązuje regulamin samorządu uczniowskiego uchwalony w latach 2021-2022. W 22,7% szkół (n-920) regulamin uczniowski uchwalono w roku szkolnym 2023/2024, w przypadku dwóch szkół wyraźnie podkreślono, że regulamin ustanawiany jest rokrocznie przez każdy nowo wybrany samorząd uczniowski.

Regulamin Samorządu Uczniowskiego - data uchwalenia (n-920)

Wybory do reprezentacji samorządu uczniowskiego stanowią kluczowy element edukacji demokratycznej w środowisku szkolnym. Dlatego też, w kontekście przeprowadzanych badań, transparentność, przejrzystość, sprawiedliwość i równość w procesie wyborczym były istotnymi wątkami, które poddano analizie.

61,3% szkół (n-920) nie reguluje warunków dotyczących zgłaszania się kandydatów/kandydatek do organu reprezentacyjnego samorządu uczniowskiego.

Czy jest to jednoznaczne z faktem, że w tych szkołach kandydować może każda osoba, a przyjmowanie zgłoszeń kandydatur odbywa się w sposób otwarty i autentycznie partycypacyjny?

W 38,7% (356) szkół (n-920) uregulowano warunki, jakie musi spełnić osoba uczniowska, by móc kandydować do samorządu uczniowskiego, w następujący sposób:

- **kandydować może każda zainteresowana osoba – 29 szkół (3,2%),**
- **wprowadzono ograniczenia, osoba kandydująca musi spełniać określone oczekiwania i warunki – 327 szkół (35,5%),**

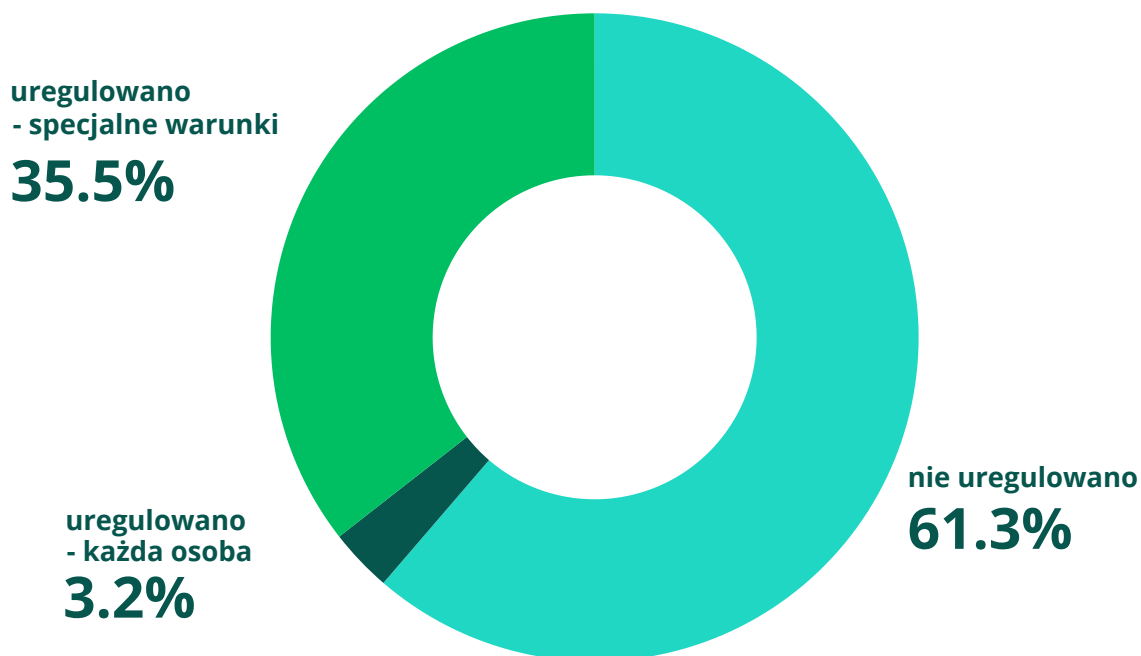
Przykładowe kryteria:

- poparcie określonej liczby osób uczących (20, 50 podpisów),
- musi to być **osoba wyróżniająca się zdyscyplinowaniem oraz wysoką kulturą osobistą**. Kandydaci powinni również cechować się **nienaganną opinią wśród uczniów i nauczycieli potwierdzoną minimum dobrą oceną zachowania**,
- dobre oceny i pozytywna opinia wychowawcy klasy,
- tylko osoby z trójek klasowych,
- tylko osoby z 7 i 8 klasy,
- **dobre wyniki w nauce, bardzo dobre zachowanie**,
- najmniej dobre oceny ze wszystkich przedmiotów,
- **musi dawać przykład**, średnia minimum 4.0, bardzo dobre lub wzorowe zachowanie,
- **pewność siebie i samodyscyplina**,
- powinien otrzymać zgodę wychowawcy, w której nauczyciel stwierdza, iż działając na rzecz społeczności, uczeń będzie w stanie połączyć obowiązki samorządowca z obowiązkami szkolnymi,
- **nie sprawia problemów wychowawczych**,
- **koleżeński, kolektywny, niekonfliktowy**,
- **bycie wzorem śmiałym i odważnym, musi umieć współpracować**,
- zachowanie minimum dobre, pozytywna opinia wychowawcy i nauczycieli, frekwencja, przedsiębiorczość, komunikatywność, a w ostateczności decydują wybory w których uczestniczy cała społeczność szkolna,
- **ocena z zachowania co najmniej bardzo dobra, ponadto opiekunowie samorządu mają prawo do zasięgnięcia opinii na temat kandydata u wychowawcy oraz pozostałych nauczycieli i na tej podstawie zatwierdzić lub odrzucić kandydaturę ucznia**,
- zachowanie w poprzednim roku szkolnym co najmniej bardzo dobre, wysoka kultura osobista, umiejętność nawiązywania współpracy i dialogu z rówieśnikami i pracownikami szkoły, szacunek dla dorosłych i innych uczniów, kreatywność,
- minimalnie dobra ocena zachowania, pozytywna opinia wychowawcy nauczycieli i dyrekcji,

- **być śmiałym, odważnym, przebojowym, pomysłowym, dowcipnym, być kulturalnym, umieć współpracować w grupie**, umieć podejmować decyzje, negocjacje, chętnie działać na rzecz uczniów, być tolerancyjnym, posiadać przynajmniej dobrą ocenę zachowania,
- osoba godna zachowania, wysoka frekwencja,
- **nieposzlakowana opinia**,
- zgoda i pozytywna opinia, rekomendacja wychowawcy/wychowawczynie.

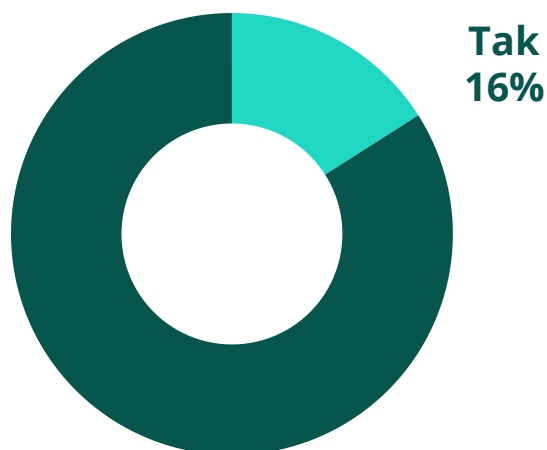
Na podstawie tak określonych kryteriów, można stwierdzić, że w tych szkołach, dorośli (nauczyciele i nauczycielki) mają silny i znaczący wpływ na wyłanianie kandydatów (opinia, zgoda, rekomendacja), reguły wyboru nie są jednoznaczne i jasne (przebojowy, śmiały, dowcipny, nieposzlakowana opinia) oraz arbitralne. Czy można tutaj mówić o realizowaniu równego prawa każdej osoby uczącej się do partycypacji?

Samorząd Uczniowski - kandydowanie (n-920)

W 16% szkół (n-920) w głosowaniu w wyborach do samorządu uczniowskiego biorą udział nauczyciele i nauczycielki.

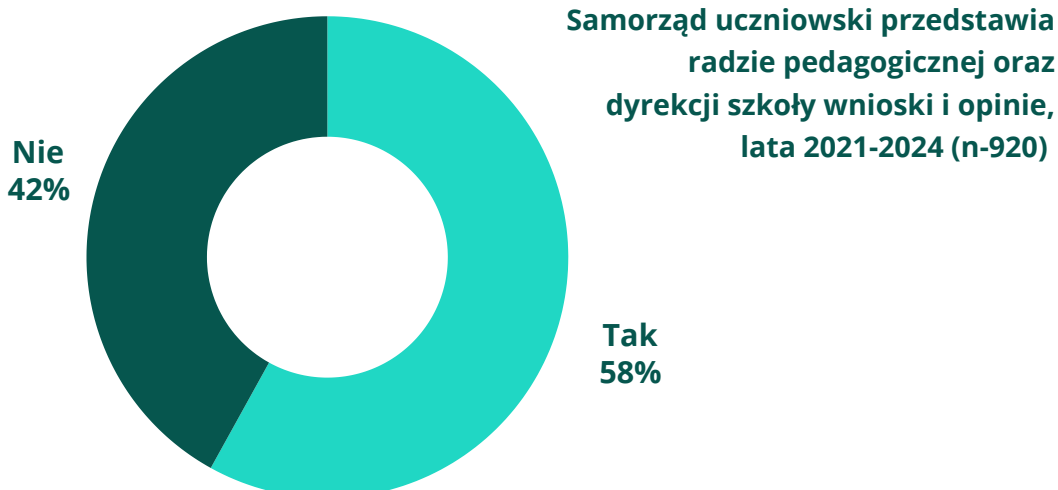
W głosowaniu w wyborach samorządu uczniowskiego biorą udział nauczyciele/nauczycielki (n-920)

Wybory osób do reprezentacji samorządu uczniowskiego są jedną z ważniejszych lekcji demokracji w szkole, dlatego tak istotne aby odbywały się w sposób transparentny, przejrzysty, sprawiedliwy i równy.

Wprowadzanie ograniczających kryteriów oraz wpływanie na decyzje osób uczących się nie sprzyja edukacji obywatelskiej i kulturze demokracji w szkole. Proces wyborczy powinien opierać się na równych zasadach, w tym na uczestnictwie wszystkich zainteresowanych osób, niezależnie od ich statusu czy osiągnięć albo cech charakteru. Jak czują się osoby, które nie spełniają określonych wymagań? Co jest celem i konsekwencją?

Partycypacja to proces, który wymaga odpowiedniego zorganizowania. Według wskazań 42% szkół (n-920), działający na ich terenie samorząd uczniowski, w latach 2021-2024, nie przedstawiał dyrekcji i radzie pedagogicznej, żadnych wniosków w imieniu społeczności uczniowskiej ani nie wyrażał żadnych opinii dotyczących bieżących spraw szkoły. Jak wyglądają i na czym polegają codzienne działania samorządu uczniowskiego w tych placówkach? W jaki sposób samorząd uczniowski współpracuje z radą pedagogiczną i dyrekcją? W jaki sposób osoby uczące się są włączane w sprawy szkoły?

W 58% szkół, samorządy uczniowskie składają wnioski i opiniuje w sprawach dotyczących szkoły. Składane wnioski najczęściej dotyczyły: organizacji okolicznościowych imprez i wydarzeń, akcji charytatywnych, zakupu luster, ławek, dodatkowych siedzisk, losowania szczęśliwego numerka, organizacji przerw, zakupu szafek, organizacji strefy relaksu, wyłączenia dzwonek, zastąpienia dzwonek muzyką, zainstalowanie automatu z przekąskami, stypendiów, bieżących napraw, zainstalowania „różowej skrzyneczki” i radiowęzła. W kilku przypadkach wniosek dotyczył: wprowadzenia zmian w statucie (ocenie, strój uczniowski, telefon), zainstalowania skrzynki „potrzeb i oczekiwań”, klimatyzatorów (we współpracy z radą rodziców), monitoringu.

Jeżeli chodzi o opinie, dotyczą głównie: oceny pracy nauczyciela/nauczycielki, programu profilaktyczno-wychowawczego, skreślenia z listy uczniów/uczennic, dni wolnych od zajęć.

Tylko w 7,4% szkół (n-920) utworzono szkolny/uczniowski budżet obywatelski/partycypacyjny. Najczęściej realizowane projekty polegały na organizacji zewnętrznej siłowni, zakupu sprzętu sportowego, zorganizowania kącika ciszy/strefy relaksu (wewnątrz lub na zewnątrz szkoły), zakup sprzętu biurowego i pomocy dydaktycznych.

W szkole utworzono szkolny budżet partycypacyjny (obywatelski, uczniowski) (n-920)

Samorządność uczniowska może być pozorna i fasadowa albo autentyczna i rzeczywista. Realne włączenie uczniów w procesy decyzyjne nie tylko wzmacnia ich poczucie sprawczości, ale także przyczynia się do rozwoju właściwych i zaangażowanych postaw obywatelskich.

Samorządność uczniowska wymaga wsparcia. Reakcji wymaga kwestia selekcyjnego dopuszczania do kandydowania do samorządu uczniowskiego jedynie osób spełniających ściśle określone wymagania i warunki oraz posiadających mandat (zgodę, rekomendację) grona nauczycielskiego. Wyzwaniem jest rozszerzenie rozumienia i działania samorządu uczniowskiego na całą społeczność uczniowską, wzmocnienie zaufania i przekonania, że samorząd uczniowski realnie reprezentuje interesy osób uczących się, a nie interesy dorosłych, a także rozszerzenia pola działania samorządu uczniowskiego z organizacji imprez i wydarzeń do instytucji, która faktycznie ma wpływ na to jak dana szkoła działa i może współdecydować w każdej ważnej sprawie dotyczącej szeroko pojętego życia szkoły.

Pytania / zagadnienia do zastanowienia:

„**Drabina partycypacji/uczestnictwa**” Rogera A. Harta (1997) to praktyczne narzędzie, które pomaga przeprowadzać dzieci i młodzież przez kolejne etapy samodzielności i odpowiedzialności w działaniach na rzecz społeczności, np. szkolnej (rysunek 3). Kolejne szczeble drabiny partycypacji to:

1. **MANIPULACJA** – pozorowanie włączania dzieci/młodych osób w decyzje.
2. **DEKORACJE** – wykorzystywanie dzieci/młodych przez dorosłych dla wzmocnienia w pośredni sposób własnych spraw.
3. **REPREZENTACJA INSTRUMENTALNA** – daje się dzieciom/młodym ludziom pozorne prawo głosu, choć realnie nie mają oni żadnego wpływu na to co jest omawiane i na to co się dzieje.
4. **WYZNACZONE, ale POINFORMOWANE** – dzieci/młodzi ludzie są świadomi i zdają sobie sprawę w czym biorą udział, są aktywne i zaangażowane (dzieciom/młodym ludziom przydziela się zadania i informuje, jak i dlaczego są zaangażowani w dany projekt).
5. **PYTANE i POINFORMOWANE** – dzieci/młodzi ludzie pełnią rolę konsultantów, ich opinie są uznawane i traktowane poważnie.
6. Działania inicjowane przez dorosłych, ale wszystkie **DECYZJE PODEJMOWANE Z DZIEĆMI/ MŁODZIEŻĄ**. (Tu zaczyna się autentyczna partycypacja).
7. Działania są inicjowane i prowadzone przez dzieci/młode osoby (kierownictwa i odpowiedzialności za realizację po stronie dzieci i młodzieży).

8. **DZIAŁANIA SĄ INICJOWANE PRZEZ DZIECI** a decyzje podejmowane wraz z dorosłym/dorosłymi.

Trzy pierwsze punkty = brak partycypacji.⁹²

rys.2 Dopamina Lab za Drabina Partycypacji Rogera A. Harta

Rys 2. „Drabina uczestnictwa” Rogera A. Harta.

Roger Hart określa partycypację jako fundamentalne prawo obywatelskie. Jego „Drabina partycypacji” koncentruje się na zmianie relacji dziecko-dorośli w kierunku oddania inicjatywy i realizacji dzieciom i młodzieży przy doceniającym i towarzyszącym udziale dorosłych.

Na którym szczeblu tej drabiny znajduje się samorządność uczniowska w Twojej szkole?

⁹² Roger Hart's Ladder of Participation, 1997, (dostęp: 02.04.2025).

**ZRÓWNOWAŻONY
ROZWÓJ,
ZIELONE
OTOCZENIE
SZKOŁY,
ZDROWE
POSIŁKI**

Według raportu „Zmiana klimatu 2022. Zagrożenia, adaptacja i wrażliwość” IPCC: **„Uwzględnienie zagrożeń i ryzyk związanych ze zmianą klimatu w projektowaniu i planowaniu osiedli miejskich i obszarów wiejskich oraz infrastruktury ma decydujące znaczenie dla odporności [na zmianę klimatu] i poprawy dobrostanu ludzi”**.⁹³

Podejmowanie zintegrowanych działań na rzecz dostosowania się do zmiany klimatu w celu uniknięcia ryzyka klimatycznego wymaga pilnego podjęcia decyzji dotyczących nowych układów urbanistycznych oraz modernizacji istniejących projektów urbanistycznych, infrastruktury i gospodarki gruntami. W zależności od uwarunkowań społeczno-gospodarczych, działania adaptacyjne i na rzecz zrównoważonego rozwoju, przyniosą liczne korzyści, w tym dla zdrowia i dobrostanu, szczególnie jeśli będą wspierane przez władze państwowe, organizacje pozarządowe i agencje międzynarodowe działające w różnych sektorach we współpracy ze społecznościami lokalnymi.⁹⁴

84% młodych Europejczyków i Europejsek martwi się zmianą klimatu w dość dużym, dużym lub ekstremalnym stopniu, a 46% uważa zmianę klimatu za jeden z najważniejszych problemów dotyczących całego świata, co stawia tę kwestię na pierwszym miejscu spośród wymienionych problemów, nawet w trakcie pandemii COVID-19. 85% polskiej młodzieży uważa, że kwestie ochrony klimatu powinny trafić do programu nauczania w szkołach, a 78%, że „życie ludzkie na Ziemi jest w niebezpieczeństwie, a sytuacja wymaga podjęcia natychmiastowych działań”.⁹⁵

W obliczu rosnących wyzwań związanych ze zmianą klimatu, zagadnienie adaptacji i modernizacji infrastruktury szkolnej oraz ocena skali, skuteczności i adekwatności podejmowanych działań w tym zakresie wydaje się niezwykle istotne z punktu widzenia troski o przyszłość następnych pokoleń oraz zapewnienia zrównoważonego środowiska edukacyjnego, bezpieczeństwa i komfortu osób uczących się, a także osób pracujących w szkołach.

W nawiązaniu do rekomendacji i wytycznych zawartych w przewodniku „Zielona szkoła z klimatem” przygotowanego przez ruch Rodzice dla klimatu – Parents for Future oraz do założeń inicjatywy „Roślinna Szkoła” Green REV Institute, w ramach monitoringu przeanalizowano dostępność roślinnych posiłków w szkołach oraz obecny stan szkolnej infrastruktury pod kątem m.in efektywności energetycznej oraz odporności na zmianę klimatu, inwestycje w „zielone” otoczenie: wprowadzenie rozwiązań takich jak zielone dachy, systemy zbierania wody

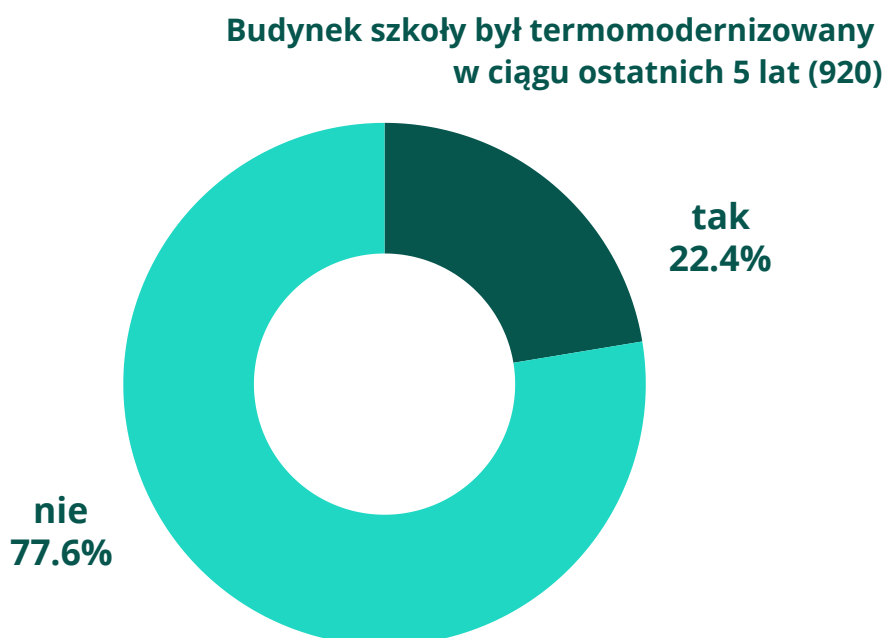
⁹³ Raport „Zmiana klimatu 2022. Zagrożenia, adaptacja i wrażliwość”, IPCC, https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/downloads/outreach/Raport_IPCC_cz2_29_11_22_OST.pdf, (dostęp: 02.04.2025).

⁹⁴ Tamże.

⁹⁵ Raport „Edukacja klimatyczna w Polsce 2022” – rekomendacje Okrągłego Stołu dla Edukacji Klimatycznej, UN Global Compact Network Poland, <https://klimatycznabazawiedzy.org/raport/1309/> (dostęp: 02.04.2025).

deszczowej, inwestycje w odnawialne źródła energii, monitoring jakości powietrza, urządzenia i systemy chłodzące, ogrody społeczne, zielone klasy.^{96 97}

Tylko 22,4% budynków szkół było termomodernizowanych w okresie 5 ostatnich lat, w przypadku 14% budynków szkół taki remont jest zaplanowany do realizacji w ciągu najbliższych 3 lat (n-920).

69,3% budynków szkół (n-920) nie jest wyposażona w żadne rozwiązania chłodzące (na wypadek fali ekstremalnych upałów).

82,3% szkół (n-920) nie posiada na wyposażeniu (i nie korzysta) z urządzeń umożliwiających oczyszczanie powietrza wewnątrz budynku. Takie urządzenia jeśli już znajdują się w szkołach najczęściej przeznaczone są do klas i przestrzeni, w których uczą się/przebywają najmłodsze dzieci. Decyzje o zakupie takich oczyszczaczy w kilku przypadkach zostały podjęte przez radę rodziców i zakupione w ramach funduszu rady.

75,2 % szkół (n-920) nie posiada czujników/mierników jakości powietrza ani nie monitoruje jakości powietrza wokół budynku (brak specjalistycznego sprzętu, brak takich czujników w pobliżu zamontowanych np. przez władze danego miasta). Pytaniem otwartym pozostaje w jaki sposób pozostałe szkoły wykorzystują pozyskiwane z takiego monitoringu dane (tam gdzie mierniki i czujniki jakości powietrza są zainstalowane). Czy z takich danych korzystają samorządy/organy prowadzące i w jaki sposób?

⁹⁶ Przewodnik „Zielona szkoła z klimatem”, ruch Rodzice dla Klimatu, <https://www.rodzicedlaklimatu.org/zielona-szkola-z-klimatem/>, (dostęp: 02.04.2025).

⁹⁷ <https://roslinnaszkoła.pl/>, (dostęp: 02.04.2025).

**Termomodernizacja budynku szkoły
jest zaplanowana w perspektywie najbliższych 3 lat (920)**

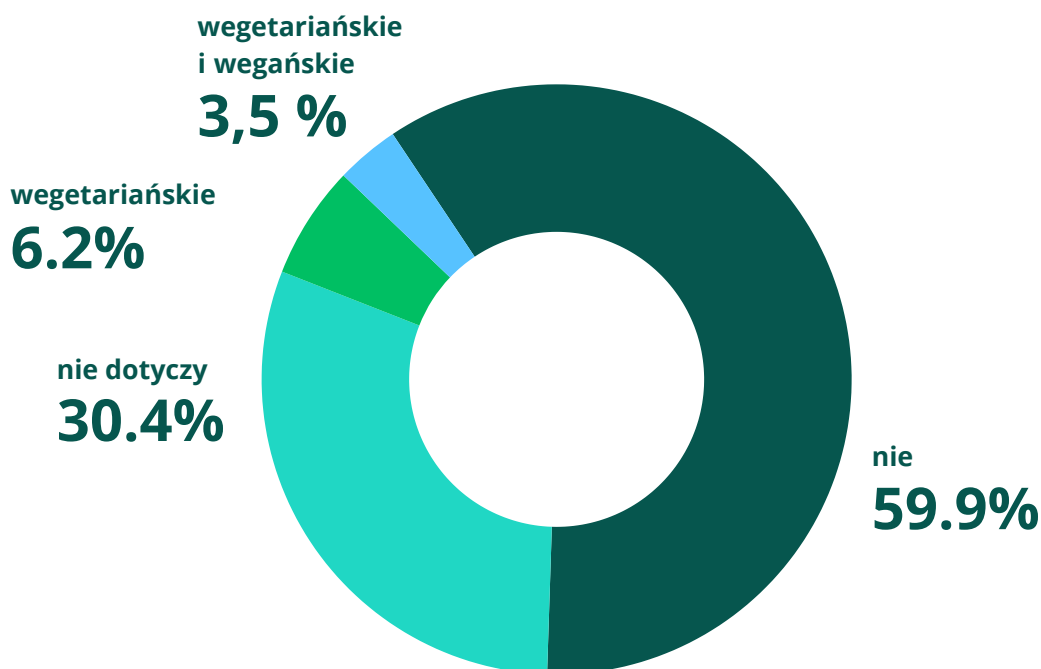

Jedynie 26,4% budynków szkół (n-920) korzysta z rozwiązań opartych o odnawialne źródła energii (zmniejszenia kosztów eksploatacyjnych oraz podniesienia standardu użytkowania budynku, ograniczenia niskiej emisji i wzrostu efektywności energetycznej). **73,6% budynków szkół (n-920) nie posiada takich rozwiązań w swojej infrastrukturze.**

Dane dotyczące otoczenia szkół są następujące. W przypadku **40,9% szkół (n-920) wskazano, że w otoczeniu budynku szkoły znajdują się instalacje bazujące na przyrodzie.** Przy czym najczęściej wskazywano, że jest to łąka kwietna (119). Przy szkołach powstają ogrody warzywne (70), społeczne (2), kwiatowe (23), szkolne (34) i deszczowe (24), parki kieszonkowe (31), sady owocowe (14), żywe altany (17). **Tylko 14 z objętych monitoringiem szkół posiada tzw. zieloną klasę a 3 zieloną strefę relaksu.** Tylko 23 szkoły wskazały na bliskie sąsiedztwo z parkiem miejskim, lasem. 1 szkoła sąsiaduje z parkiem krajobrazowym i 1 szkoła sąsiaduje z rezerwatem. Jak wygląda najbliższe otoczenie pozostałych szkół (blisko 60%)?

Dostęp do stołówki realizują przede wszystkim szkoły podstawowe (60,7% (558) szkół objętych monitoringiem). **Posiłki w wersji wegetariańskiej są dostępne jedynie w 6,2% szkół, posiłki w wersji wegańskiej i wegetariańskiej są dostępne w 3,5% szkół.** Wybór posiłków roślinnych w zdecydowanej większości przypadków nie wiąże się już z wyższą odpłatnością (bez dopłat związanych z wyborem specjalnej diety).

Dostępność roślinnych posiłków w stołówce szkolnej (920)

Pytania / zagadnienia do zastanowienia:

Zdrowa, zielona szkoła, która dba o klimat to szkoła realizująca edukację klimatyczną, wzmacniająca „zielone” kompetencje kadr pedagogicznych i osób uczących się. To także szkoła, w której wprowadza się „zielone” zmiany w samym jej funkcjonowaniu i szerokim otoczeniu infrastrukturalnym. To szkoła zdrowa i odporna oraz infrastrukturalnie rozwijająca się w kierunku strategicznej adaptacji do zmian i wyzwań klimatycznych. To szkoła, dla której troska o zdrowie, bezpieczeństwo i przyszłość dzieci, jest priorytetem. Możliwość wprowadzania „zielonych” zmian oraz budowania odporności „zielonej” szkoły w dużym stopniu zależy od priorytetów, polityki i wsparcia samorządów w tym zakresie.

Zdrowa, bezpieczna, zielona i przygotowana na zmianę klimatu szkoła to:

- **budynek efektywny energetycznie**, zapewniający odpowiednią temperaturę i jakość powietrza wewnętrznego,
- **przyjazne ciche i zielone otoczenie**, w którym jest miejsce na zielone klasy, ogrody edukacyjne, strefy odpoczynku, przestrzeń na edukację, relaks i zabawę w bliskim kontakcie z naturą,
- **sprzyjanie zrównoważonej mobilności**, gdzie samochód rodzica jest ostatnim

wyborem, daleko za pieszą wędrówką czy wycieczką rowerową przez bezpieczne szlaki komunikacyjne, i daleko za transportem zbiorowym, a szkolna ulica pozostaje ulicą dla dzieci, wolną od zagrożeń, hałasu i spalin,

- **monitorowanie jakości powietrza pod względem wszystkich rodzajów zanieczyszczeń**, które jest podstawą do adekwatnych interwencji i reakcji
- **stołówka**, w której dzieci i młodzież mogą zjeść ciepły, zdrowy, **pełnowartościowy, zrównoważony, roślinny posiłek**,
- **odpowiedzialne gospodarowanie odpadami**, które w pierwszej kolejności ogranicza ich powstawanie, w szczególności jednorazowego plastiku, a powstałe już odpady segreguje w sposób, który pozwala na ich ponowne wykorzystanie.

Współpraca szkoły, społeczności lokalnej i władz samorządowych wydaje się kluczowa w kontekście zdrowej szkoły, która kształtuje właściwe proklimatyczne i prozdrowotne nawyki, jest odporna na wyzwania klimatyczne oraz autentycznie dba o dobro i przyszłość następnych pokoleń.

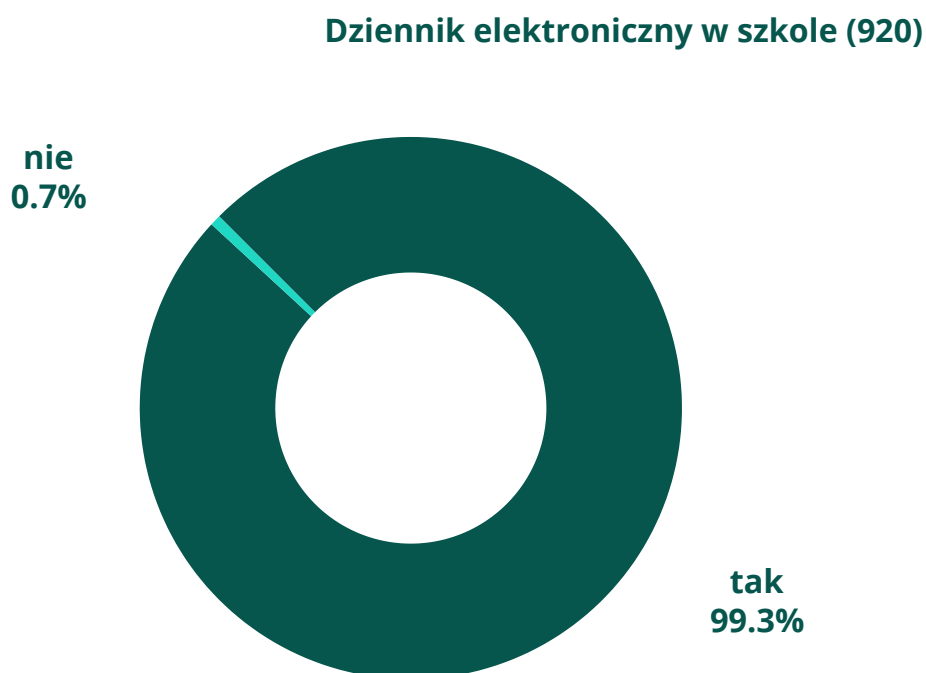

**E-DZIENNIK,
ELEKTRONICZNE
SYSTEMY DO
ZARZĄDZANIA**

10

E-dziennik, czyli elektroniczny (nieobowiązkowy) system do zarządzania m.in. sekretariatem szkoły, ocenami, frekwencją oraz komunikacją w szkołach stał się powszechnym i nieodłącznym narzędziem w codziennej pracy placówek edukacyjnych. Jego wdrożenie w szkole, jako alternatywy dla tradycyjnych (papierowych) dzienników jest możliwe i regulowane na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (t.j. Dz. U. 2024, poz. 50). Zgodnie z § 21 ww. rozporządzenia MEN, dzienniki mogą być prowadzone w postaci elektronicznej.⁹⁸

99,3% szkół (n-920), które objęliśmy monitoringiem korzysta z dziennika elektronicznego.

Obecnie w Polsce nie funkcjonuje jednolity, ogólnokrajowy system e-dziennika, a elektroniczne platformy szkolne są obsługiwane wyłącznie przez prywatne firmy. Decyzja o wyborze dostawcy dziennika elektronicznego należy do dyrekcji szkoły i organu prowadzącego szkołę (jednocześnie są to organy ponoszące koszty jego wdrożenie i wszelkie stałe koszty wynikające z korzystania z takiej usługi).

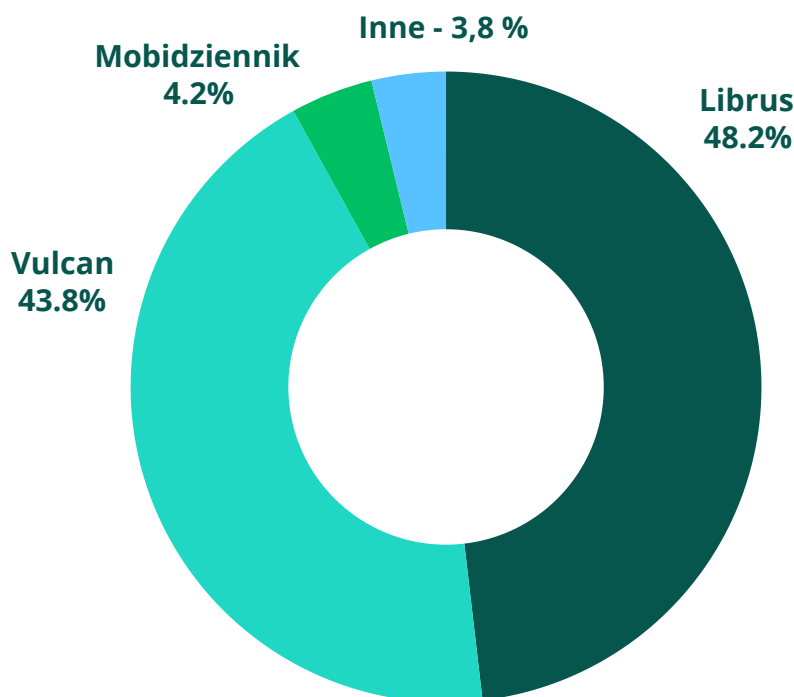
⁹⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji, Dz. U. 2024, poz. 50, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20240000050> (dostęp: 02.04.2025).

Próba wstępnej, orientacyjnej analizy kosztów (na podstawie udostępnionych przez konkretne firmy ofert i cenników) związanych z zakupem licencji, wdrożeniem i codziennym korzystaniem z danego systemu e-dziennika wskazuje na znaczną różnorodność tych kosztów, w zależności od oferowanych funkcjonalności. **Jednocześnie istnieje trudność we wnikliwym zbadaniu tej kwestii wynikająca z ograniczonej dostępności szczegółowych cenników konkretnych firm (według informacji zamieszczonych w serwisach internetowych ceny ustalane są indywidualnie).**

Ponadto, są systemy, które oferują pełną funkcjonalność osobom uczącym się i rodzicom bezpłatnie ale są też takie, w ramach których wprowadzono opłaty za dostęp do rozszerzonych funkcji (w aplikacjach mobilnych), co w ostatnich miesiącach wywołało kontrowersje m.in. wśród rodziców i zrodziło pytania o równość dostępu do narzędzi tego typu. **Kwestia wydawania na systemy elektroniczne i e-dzienniki środków publicznych może budzić i budzi uzasadnione zainteresowanie społeczne.**

Poniższy wykres przedstawia rozkład korzystania z różnych systemów e-dzienników w badanych szkołach.

Dostawca e-dziennika (920)

Z zebranych danych wynika, że najpopularniejszymi dostawcami tego typu rozwiązań elektronicznych dla szkół są dwa podmioty: Librus (48,2%) oraz Vulcan (43,8). Zdecydowanie mniejszy udział mobiDziennika (4,2%) i kategorii „Inne” (3,8%) wskazuje na to, że większość placówek edukacyjnych korzysta z tych dwóch głównych systemów.

Pytania / zagadnienia do zastanowienia:

Widzimy potrzebę i celowość dalszej, pogłębionej analizy tego tematu pod względem m.in. przyjrzenia się następującym kwestiom:

Jakie są korzyści i zagrożenia związane z korzystaniem z e-dzienników?

Czy zasadne jest przerzucanie odpłatności za dodatkowe funkcjonalności na rodziców?

Czy dane, często bardzo wrażliwe, w kontekście ochrony i bezpieczeństwa danych, przekazywane prywatnym firmom są bezpieczne?

Kto, czy i w jaki sposób kontroluje zgodność z prawem wprowadzanych przez e-dzienniki funkcjonalności (np. możliwość przypisywania poszczególnym ocenom wagi, automatyczne obliczanie średniej ważonej ocen bieżących i sugerowanie otrzymanego wyniku jako oceny klasyfikacyjnej – śródrocznej lub rocznej)?

Jaki jest koszt (ponoszony ze środków publicznych) za dostarczenie usług e-dzienników? Czy ponoszenie tych kosztów jest zasadne i uzasadnione? Czy są to koszty optymalne? Czy przeanalizowano możliwości bezpłatnego dostarczenia szkołom podobnie funkcjonalnej platformy przez państwo?

Z jakich innych pakietów usług poza e-dziennikiem (oferowanych przez tych samych dostawców) korzystają szkoły? Jakie kwoty ze środków publicznych są przeznaczane na te usługi?

**PRAWORZĄDNOŚĆ,
TRANSPARENTNE
PROCEDURY,
INNE**

11

83% (764) szkół zapewnia osobom uczącym się szafki (w których mogą przechowywać pomoce dydaktyczne i podręczniki) z czego 6,3% (48) pobiera za takie udostępnienie szafek opłaty (n-920).

W **95,7%** szkół (n-920) pełnoletnie osoby uczące się mogą samodzielnie się usprawiedliwiać i/lub zwalniać się z lekcji.

W **39,1%** szkół (n-920) rodzice podpisują specjalny dokument, jakim jest zgoda na wezwanie karetki lub/i udzielenie dziecku pierwszej pomocy przedmedycznej.

74,9% szkół (n-920) zapewnia bezpłatnie środki menstruacyjne (różowa skrzyneczka, gabinet pielęgniarstwa)

W **36,6%** szkół (n-920) rodzice biorą udział w wycieczkach/wyjściach szkolnych jako osoby opiekuńcze/osoby do pomocy (na jakiej podstawie prawnej?).

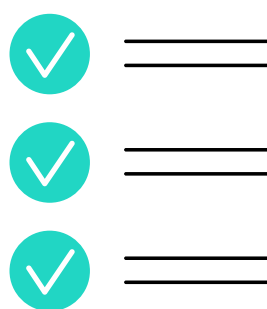
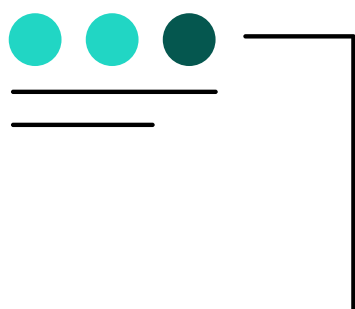
W **3,7%** (34) szkół obowiązują mundurki, z czego w 94,2% tych szkół (32) koszty związane z zakupem mundurka ponoszą osoby uczące się (n-920).

91,8% szkół zatrudnia psychologa/psycholożkę (n-920)

W **41,8%** szkół (n-920) są wolne stanowiska pracy (nie wszystkie stanowiska są obsadzone zgodnie z zapotrzebowaniem).

93,2% szkół (n-920) stosuje monitoring wizyjny (najczęstsze lokalizacje: teren wokół szkoły, korytarze szkolne, wewnątrz szatni)

13,8% szkół (n-920) reguluje w specjalny sposób kwestię przyjmowania upominków i innych korzyści przez osoby pracujące (w ramach kodeksu etyki, standardów ochrony małoletnich). 86,2% szkół (n-920) nie reguluje tej kwestii. Szkoły nie prowadzą rejestrów korzyści. W szkołach nie funkcjonują osobne polityki prezentowe.

PODSUMOWANIE

Wspólne działania na rzecz zmian w szkolnictwie i poprawy kondycji systemu, zadbania o dobrostan dzieci, młodzieży i dorosłych są trudnym i ambitnym wyzwaniem.

Po pierwsze dlatego, że ilość, zakres, skala, nawarstwienie problemów może zniechęcać, paraliżować, wprawiać w stan dezorientacji, budzić niepokój, odbierać energię. Po drugie, ponieważ rozwiązania i wdrożenia trzeba przygotować i wprowadzić razem. Zdrowa szkoła potrzebuje dialogu, współodpowiedzialności, zaangażowania i współpracy władz, środowiska nauczycielskiego i uczniowskiego, rodziców a także mądrych, ewolucyjnych, długofalowych strategii, które nie będą uzależnione od politycznych interesów.

Nadrzędnym celem, odpowiedzialnością i zobowiązaniem (tu i teraz) nas dorosłych jest zapewnienie naszym dzieciom odpowiednich, bezpiecznych i zdrowych warunków do uczenia się i rozwoju. Dla naszych dzieci, to my jesteśmy systemem i na różnych poziomach ten system (współ)tworzymy.

Jednocześnie tylko na podstawie rzetelnej diagnozy, krytycznego i odważnego spojrzenia na szkołę taką, jaką ona jest, możemy wyeliminować nieprawidłowości, doprecyzować priorytety, wyznaczyć kierunki zmian i wprowadzić skuteczne rozwiązania. Monitoring rzeczywistości szkolnej może być inicjatywą regularną i powtarzaną w stałych odstępach czasowych (np. w cyklach dwuletnich). Nasze rekomendacje publikujemy w osobnym opracowaniu pt. „Zdrowa szkoła” (premiera – kwiecień 2025).

ZAMIAST ZAKOŃCZENIA

Droga osobo!

Jeżeli dotarł_ś do tego miejsca, możesz w związku z powyższym czuć dyskomfort, niewygodę, zmęczenie, złość, gniew, oburzenie, lęk, niepokój, bezradność.

Możesz zareagować sprzeciwem i niezgodą.

Dlaczego czujesz to, co czujesz?

A może poczuł_ś się zmotywowan_ i zainspirowan_?

Jak chcesz i możesz to wykorzystać?

Co chcesz lub możesz zmienić?

Od czego możesz zacząć?

Co możesz zrobić? Czy możesz zacząć od siebie?

Jakiego i od kogo/skąd potrzebujesz wsparcia?

Jakie i gdzie dostrzegasz zasoby?

Co możemy zrobić razem?

PODZIĘKOWANIA

Stowarzyszenie Dopamina Lab dziękuje Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej, Funduszowi Obywatelskiemu im. Ludwika i Henryka Wujców, Sieci Obywatelskiej Watchdog Polska za zaufanie i wsparcie.

Dziękujemy dyrekcji i pracownikom/pracowniczkom szkół, które objęliśmy monitoringiem i które odpowiedziały na nasz wniosek. Dziękujemy za każdą (czasem wymagającą i niełatwą) rozmowę telefoniczną i kontakt, otwartość, informacje zwrotną, dzielenie się opiniami, emocjami, komentarzami – to ogromna wartość dodana, dzięki której lepiej rozumiemy, szeroko pojęte, realia szkolne.

Osobne, wielkie podziękowania kierujemy wobec wszystkich osób, które angażowały się w powstanie tego raportu, na różnych jego etapach. Dziękujemy za wszelkie wsparcie konsultacyjne i doradcze. Szkoła jest nasza.

OSOBY ZAANGAŻOWANE W REALIZACJĘ MONITORINGU I PRZYGOTOWANIE RAPORTU:

Anna Dęboń – animatorka, pedagogka, arteterapeutka (z wieloletnim doświadczeniem w pracy z dziećmi w spektrum autyzmu), terapeutka pedagogiczna (trening umiejętności społecznych), nauczycielka (związana m.in. z Uniwersytetem Śląskim), edukatorka ekologiczna i klimatyczna (inicjatywa Las w nas, członkini ruchu Rodzice dla Klimatu – Parents for Future), aktywistka edukacyjna. Za troskę o prawa osób uczących się doceniona przez redakcję Wysokich Obcasów wyróżnieniem jako jedna z 50 Śmiałych Kobiet 2022. Prezeska Stowarzyszenia Dopamina Lab (edukacja i terapia, badania społeczne, prawa człowieka, kontrola obywatelska, partycypacja dzieci i młodzieży, partycypacja społeczna, ochrona przyrody). Ambasadorka zdrowej szkoły i zdrowej, zrównoważonej edukacji. Autorka publikacji, m.in. „Młodzi o szkole” (2021), „Równość płci prawem człowieka” (2024), „Raport z monitoringu praw uczniowskich w odniesieniu do zapisów statutów szkół” (2022). Współkoordynatorka kolektywu i członkini ruchu „Każda jest ważna”.

Roksana Maślankiewicz – socjolożka, redaktorka, researcherka, autorka tekstów popularyzujących prawo do informacji publicznej, specjalistka ds. strategii komunikacyjnych, mediów społecznościowych i promocji. Od ponad 10 lat wspiera komunikację w organizacjach społecznych, opracowując, koordynując i wdrażając kampanie informacyjne i społeczne. Zorientowana na zastosowanie wiedzy socjologicznej w praktyce, angażuje się w projekty badawcze, które mają realny wpływ na społeczności. W czasach nadpodaży i wykrzywiania znaczeń słów wciąż szuka lepszych dróg porozumienia.

Elżbieta Nowak – współzałożycielka i wiceprezeska Stowarzyszenia dO!PAmina Lab. Absolwentka Wydziału Nauk Ziemi Uniwersytetu Śląskiego na kierunku geografia, pasjonatka wiedzy o świecie i społeczeństwie. Specjalizuje się w pracach analitycznych i zarządzaniu finansami. Współkoordynatorka projektów i inicjatyw edukacyjnych, od ponad dekady, zaangażowana w działania i badania społeczne. Współtworzy programy edukacyjne skupione wokół zagadnień prawocitowiecznych i obywatelskich. Skuteczna w analizowaniu trendów i prognozowaniu potrzeb społecznych.

Michał Wroński – student Wydziału Fizyki i Informatyki Stosowanej AGH, działacz edukacyjny i społeczny (od czasów szkoły średniej zaangażowany w działania na rzecz młodzieży i środowiska uczniowskiego, m.in. jako współzałożyciel i współkoordynator oddolnego kolektywu Front Uczniowski), członek stowarzyszenia Dopamina Lab, koordynator projektów Studenckiego Koła Nanotechnologów HEXA. Pasjonat programowania, swoim doświadczeniem, wiedzą i praktyką w rozwijaniu narzędzi informatycznych i technologii (m.in. zbieranie i analizowanie danych), od kilku lat, wspiera inicjatywy obywatelskie, społeczne i badawcze.

ZAŁĄCZNIK – WNIOSEK O INFORMACJĘ PUBLICZNĄ

Na podstawie art. 61 ust. 1 i 2 Konstytucji RP oraz art. 10 ust. 1 ustawy o dostępie do informacji publicznej wnosimy w imieniu **Stowarzyszenia dO!PAmina Lab** o odpowiedź na następujące pytania.

Prosimy o przesłanie odpowiedzi za pośrednictwem poczty elektronicznej na adres email {{ email }}

Zgodnie z przepisami, czas udzielenia odpowiedzi to 14 dni (art. 13 ust. 1 ustawy o dostępie do informacji publicznej).

Prosimy o odpowiedź na wszystkie pytania, **zgodnie z numeracją**, poprzez zaznaczenie (np. pogrubienie lub podkreślenie) lub wpisanie prawidłowej odpowiedzi, poprzez podanie/udostępnienie odpowiednich danych i informacji lub poprzez przywołanie odpowiedniego cytatu ze statutu szkolnego. Jeżeli odpowiedź na pytanie wiąże się z załączeniem dokumentów, wnosimy o załączenie i przesłanie ich w formie skanów lub odpowiednio linków do dokumentów.

Wniosek zawiera 70 pytań ale większość z nich wymaga tylko odpowiedzi Tak/Nie, w związku z czym **odpowiedź na wniosek nie powinna zająć więcej niż 30-40 minut**.

OCENIANIE

1. Czy korzystają Państwo z dziennika elektronicznego? **Tak/Nie**

1 a. Jeśli tak, to z jakiego?

- Librus
- Vulcan
- inne / jakie?

2. Czy sposób oceniania wewnątrzszkolnego, ustalony w statucie w Państwa placówce przewiduje stosowanie średniej ważonej? **Tak/Nie**

3. Czy do konkretnych ocen bieżących przypisuje się wagi? **Tak/Nie**

3 a. Jeśli tak, to jakie kategorie wag (np. sprawdzian, odpowiedź ustna, praca domowa, itp.) funkcjonują w Państwa szkole oraz jakie przypisano do nich wagi?

4. Czy w Państwa placówce oceny śródroczne/końcowe ustala się na podstawie lub z uwzględnieniem średniej arytmetycznej z ocen bieżących? **Tak/Nie**

5. Czy w klasach I-III (dot. szkół podstawowych) w Państwa placówce ocenami bieżącymi (w codziennej praktyce dydaktyczno-diagnostycznej) są oceny wyrażone cyfrą (od 1 do 6)? **Tak/Nie/Nie dotyczy**

6. Czy zgodnie z przyjętym wewnątrzszkolnym ocenianiem umocowanym w statucie szkoły przewiduje się ocenę niedostateczną:

- za określoną liczbę tzw. „nieprzygotowań” do lekcji? **Tak/Nie**
- za brak pracy domowej? **Tak/Nie**
- za nieobecność na sprawdzianie/kartkówce? **Tak/Nie**

7. Czy zgodnie z przyjętym wewnątrzszkolnym ocenianiem, umocowanym w statucie szkoły, przewiduje się określony czas (w tygodniach/dniach) w jakim osoba ucząca się może poprawić daną ocenę bieżącą? **Tak/Nie**

8. W jaki sposób statut szkolny definiuje wymagania edukacyjne na ocenę celującą? Proszę o zacytowanie treści odpowiedniego artykułu/paragrafu.

ZASADY W SZKOLE I OCENIANIE ZACHOWANIA

9. Czy ocenianie zachowania w Państwa placówce oparte jest o system punktowej oceny? **Tak/Nie**

10. Czy w Państwa placówce obowiązuje zakaz farbowania włosów przez osoby uczące się? **Tak/Nie**

10 a. Jeśli tak, to czy jest on uregulowany w statucie? **Tak/Nie/Nie dotyczy**

11. Czy w Państwa placówce obowiązuje zakaz malowania paznokci przez osoby uczące się (lub istnieją regulacje dotyczące koloru paznokci)? **Tak/Nie**

11 a. Jeśli tak, to czy jest on uregulowany w statucie? **Tak/Nie/Nie dotyczy**

12. Czy w Państwa placówce obowiązuje zakaz makijażu przez osoby uczące się? **Tak/Nie**

12 a. Jeśli tak, to czy jest on uregulowany w statucie? **Tak/Nie/Nie dotyczy**

13. Czy w Państwa placówce obowiązuje zakaz noszenia biżuterii przez osoby uczące się? **Tak/Nie**

13 a. Jeśli tak, to czy jest on uregulowany w statucie? **Tak/Nie/Nie dotyczy**

14. Jakie konsekwencje przewiduje się wobec osób nieprzestrzegających zasad (wymienionych w punktach 10-13):

- punkty ujemne z zachowania
- upomnienie nauczyciela/nauczycielki
- upomnienie dyrektora/dyrektorki
- nagana
- nie regulujemy kwestii dot. farbowania włosów, malowania paznokci, noszenia biżuterii lub/i makijażu przez osoby uczące się w naszej szkole
- inne (jakie?)

15. Czy statut szkoły określa zasady ubierania się osób uczących się na terenie szkoły? **Tak/Nie**

16. Jeśli tak, proszę o przywołanie/zacytowanie tego zapisu ze statutu szkoły. Jeżeli nie, proszę o wpisanie „nie dotyczy”.

17. Czy w szkole obowiązują mundurki? **Tak/Nie**

17 a. Jeśli tak czy osoby uczące się kupują mundurek na własny koszt? **Tak/Nie**

17 b. Jaki jest koszt zakupu mundurka?

18. W jaki sposób uregulowano warunki korzystania z telefonów w szkole? Proszę o zacytowanie odpowiedniego fragmentu ze statutu szkoły.

19. Czy statut szkoły przewiduje rekwirowanie telefonu uczniowi/uczennicy, w przypadku gdy uczeń/uczennica używa telefonu niezgodnie z przyjętymi warunkami?

Tak/Nie

20. Jeżeli tak, to w jaki sposób (gdzie) przechowywane są zarekwirowane telefony? Jeżeli nie, proszę o wpisanie „nie dotyczy”

21. Jeżeli tak, kto może odebrać zarekwirowany telefon?

- rodzic/opiekun prawny
- uczeń/uczennica
- nie dotyczy

22. Czy uczniowie pełnoletni mogą samodzielnie usprawiedliwiać nieobecności lub/i zwalniać się z lekcji? **Tak/Nie/Nie dotyczy**

BEZPIECZEŃSTWO

23. Czy uczniowie pełnoletni mają możliwość opuszczenia budynku szkoły w trakcie zajęć/przerw lekcyjnych? **Tak/Nie**

24. Czy Państwa Szkoła zbiera od rodziców/opiekunów prawnych zgody na:

- wezwanie karetki pogotowia? **Tak/Nie**
- udzielenie dziecku pierwszej pomocy przedmedycznej? **Tak/Nie**

25. Czy drzwi ewakuacyjne w szkole są:

- zamknięte na klucz
- otwarte

26. Czy drzwi wejściowe do szkoły są na czas lekcji:

- zamykane na klucz i otwierane (w razie potrzeby) przez osobę dozorującą,
- otwarte

27. Czy szkoła prowadzi szczególny nadzór nad pomieszczeniami szkoły lub terenem wokół szkoły w postaci monitoringu? **Tak/Nie**

27 a. Jeżeli tak, jakie punkty/pomieszczenia objęte są monitoringiem (można wybrać kilka):

- korytarze (**Tak/Nie**)
- wewnątrz szatni (**Tak/Nie**)
- teren wokół szkoły (**Tak/Nie**)
- inne (proszę wpisać jakie):
- nie dotyczy

ORGANY SZKOŁY

28. Czy w Państwa Placówce powołano Radę Szkoły? **Tak/Nie**
29. Czy w Państwa placówce powołano Radę Rodziców? **Tak/Nie**
30. Czy w Państwa Placówce zbierane są składki na działalność Rady Rodziców? **Tak/Nie/Nie dotyczy**, jesteśmy placówką w której nie tworzy się Rady Rodziców
31. Czy rodzice/opiekunowie prawni uczniów i uczennic podpisują deklarację wpłaty określonej kwoty środków na konto Rady Rodziców? **Tak/Nie//Nie dotyczy**, jesteśmy placówką w której nie tworzy się Rady Rodziców
32. Czy Rada Rodziców na początku danego roku szkolnego informuje społeczność szkolną o sugerowanej wysokości składki na jej działalność? **Tak/Nie//Nie dotyczy**, jesteśmy placówką w której nie tworzy się Rady Rodziców
33. Czy Rada Rodziców gromadzi zbierane środki na:
- indywidualnym koncie jednego z rodziców
 - własnym koncie Rady
 - rachunku/subkoncie utworzonym na koncie placówki
 - nie dotyczy, jesteśmy placówką w której nie tworzy się Rady Rodziców
34. Czy Rada Rodziców publikuje/przedstawia społeczności szkolnej roczne sprawozdania finansowe wydatków? **Tak/Nie//Nie dotyczy**, jesteśmy placówką w której nie tworzy się Rady Rodziców.
- 34 a. Jeżeli tak, proszę o przesłanie/załączenie ostatniego sprawozdania finansowego Rady Rodziców Państwa placówki.
- 34 b. Jeżeli tak, czy sprawozdanie finansowe wydatków Rady Rodziców jest publikowane na stronie internetowej szkoły lub w BIP szkoły? **Tak/Nie /Nie dotyczy**, jesteśmy placówką w której nie tworzy się Rady Rodziców.
35. Proszę podać przykładowe wydatki, finansowane w roku szkolnym 2023/24 przez Radę Rodziców.
36. Proszę o podanie daty uchwalenia obowiązującego regulaminu Rady Rodziców.
37. Proszę o wpisanie „nie dotyczy” jeżeli w szkole nie tworzy się Rady Rodziców.
38. Proszę o podanie daty uchwalenia obowiązującego regulaminu Samorządu Uczniowskiego.
39. Czy w Szkole uregulowano, jakie warunki musi spełnić uczeń/uczennica, by móc kandydować do organów Samorządu Uczniowskiego? **Tak/Nie**
- 39 a. Jeżeli tak, to jakie to warunki?
40. Czy w głosowaniu w wyborach do organów Samorządu Uczniowskiego biorą udział nauczyciele i nauczycielki? **Tak/Nie**

41. Czy w latach 2021-2024 Samorząd Uczniowski przedstawiał Radzie Pedagogicznej oraz Dyrekcji Szkoły wnioski i opinie dot. spraw szkoły? **Tak/Nie**

41 a. Jeżeli tak, ile (w latach 2021-2024) wpłynęło wniosków Samorządu Uczniowskiego i w jakich sprawach. Jeżeli nie, proszę o wpisanie „nie dotyczy”.

41 b. Jeżeli tak, ile (w latach 2021-2024) wpłynęło opinii Samorządu Uczniowskiego i w jakich sprawach. Jeżeli nie, proszę o wpisanie „nie dotyczy”.

KADRY

42. Czy na dzień wpływu wniosku w Państwa placówce są obsadzone wszystkie etaty zgodnie z zapotrzebowaniem? **Tak/Nie**

43. Jeśli nie, jakich stanowisk dotyczą wakaty w Państwa placówce i ile ich jest?

44. Czy w szkole zatrudniony jest psycholog/psycholożka? **Tak/Nie**

44 a. Jeśli tak w jakim wymiarze godzinowym?

44 b. Jeśli tak, jakie posiada kwalifikacje w rozumieniu wykształcenia kierunkowego i ukończonych kursów.

ADMINISTRACYJNE

45. Czy szkoła prowadzi BIP? **Tak/Nie**

46. Czy szkoła posiada skrzynkę ePUAP? **Tak/Nie**

47. Ile osób realizowało obowiązek szkolny w roku szkolnym 2023/24 w Państwa placówce?

48. Ile osób uczęszczało, w roku szkolnym 2023/24, na lekcje religii?

49. Ile osób uczęszczało, w roku szkolnym 2023/24, na lekcje etyki?

50. Ile osób uczęszczało, w roku szkolnym 2023/24, na lekcje WDŻ?

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

51. Czy budynek Państwa szkoły przeszedł w ciągu ostatnich 5 lat termomodernizację? **Tak/Nie**

52. Czy termomodernizacja budynku szkoły jest zaplanowana w najbliższych trzech latach? **Tak/Nie**

53. Czy budynek Państwa szkoły jest wyposażony we własne odnawialne źródła energii? **Tak/Nie**

54. Czy w Państwa szkole monitoruje się jakość powietrza (tj. zainstalowano specjalistyczne urządzenia monitorujące jakość powietrza wewnątrz budynku i/lub wokół szkoły)? **Tak/Nie**

55. Czy Państwa szkoła posiada i korzysta z urządzeń odpowiadających za oczyszczanie powietrza wewnątrz budynku? **Tak/Nie**

56. Czy budynek Państwa szkoły jest wyposażony w urządzenia i rozwiązania chłodzące (w przypadku fali upałów)? **Tak/Nie**

57. Czy w infrastrukturze wokół Państwa szkoły znajdują się instalacje bazujące na przyrodzie, np.: ogród warzywny, ogród deszczowy, łąka kwietna, park kieszonkowy, żywa altana? **Tak/Nie**

57 a. Jeżeli tak, to jakie?

58. Czy Państwa szkoła zapewnia opcję wyboru posiłków roślinnych w każdy dzień (stołówka szkolna)?

- nie dotyczy (nasza szkoła nie zapewnia posiłków)
- tak, wegetariańskie
- tak, wegańskie
- tak, wegetariańskie i wegańskie
- nie

59. Jeżeli „tak”, czy opcja diety roślinnej wiąże się z inną odpłatnością?

- tak, wybór diety roślinnej wiąże się z dodatkową opłatą (cena jest wyższa)
- tak, za posiłki roślinne płaci się mniej
- nie, wybór diety nie wpływa na cenę za posiłek
- nie dotyczy (nasza szkoła nie zapewnia posiłków)

60. Czy szkoła zapewnia bezpłatnie środki menstruacyjne (np. podpaski, tampony)? **Tak/Nie**

INNE

61. Czy rodzice/opiekunowie prawni uczniów/uczennic biorą udział w wycieczkach szkolnych w charakterze osób do pomocy w opiece nad grupą? **Tak/Nie**

62. Czy szkoła udostępnia uczniom i uczennicom szafki (w których mogą oni przechowywać podręczniki i inne pomoce dydaktyczne)? **Tak/Nie**

63. Czy za dostęp do szafek pobierane są opłaty? **Tak/Nie**

Jeśli „tak” – to w jakiej kwocie?

64. Czy w Państwa Szkole uregulowano kwestie dotyczące przyjmowania upominków i innych korzyści przez Dyrekcję, nauczycieli, nauczycielki i innych pracowników Szkoły (np. polityka prezentowa, rejestr korzyści)? **Tak/Nie**

65. Czy Szkoła prowadzi rejestr umów z podmiotami zewnętrznymi realizującymi usługi na terenie placówki? **Tak/Nie**

66. Czy rejestr umów z podmiotami zewnętrznymi realizującymi usługi na terenie placówki jest udostępniony na stronie szkoły lub w BIP? **Tak/Nie/Nie dotyczy**

67. Czy szkoła publikuje wizerunki osób uczących się na stronie internetowej? **Tak/Nie**

68. Czy szkoła publikuje wizerunki osób uczących się w mediach społecznościowych? **Tak/Nie**

69. Proszę o przesłanie wzoru zgody rodzica/opiekuna prawnego na wykorzystanie wizerunku dziecka, który jest stosowany w Państwa Szkole.

70. Czy w Państwa Szkole utworzono Szkolny Budżet Obywatelski/Skolny Budżet Partycypacyjny? **Tak/Nie**

70 a. Jeżeli tak, jaką kwotę w roku szkolnym 2023/2024 przeznaczono na realizację Szkolnego Budżetu Obywatelskiego/Skolnego Budżetu Partycypacyjnego? Jeżeli nie, proszę o wpisanie „nie dotyczy”.

70 b. Jeżeli tak, jakie działania zrealizowano w ramach Szkolnego Budżetu Obywatelskiego/Skolnego Budżetu Partycypacyjnego w Państwa Szkole? Jeżeli nie, proszę o wpisanie „nie dotyczy”.

UZASADNIENIE

W ostatnich latach polska szkoła przechodziła i przechodzi, nieustające przemiany. Dotyczy to zarówno jej systemowej organizacji, jak i życia codziennego. Naszym celem jest zdiagnozowanie obszarów trudności i wyzwań, związanych ze zmianami i rzeczywistością szkolną oraz na tej podstawie opracowanie publikacji zawierającej ustandaryzowaną i usystematyzowaną wiedzę (w tym prawną) oraz kompendium dobrych praktyk celem wsparcia w dziejących się zmianach. Publikacja zostanie rozdana do wszystkich szkół objętych monitoringiem. Dostępna będzie również w formie elektronicznej. Swoim projektem pragniemy promować otwartość, włączenie, równość oraz prawa dzieci i prawa człowieka w edukacji i szkole, wesprzeć kadry zarządzające oraz pedagogiczne szkół i rodziców, a także otoczyć dzieci i młodzież opieką i wsparciem. Inicjatywę wspiera Sieć Obywatelska Watchdog Polska i Fundusz Obywatelski im. Ludwiki i Henryka Wujców. Szkoła jest nasza.

W razie dodatkowych pytań, ewentualnych trudności w odpowiedzi lub wątpliwości, prosimy o kontakt: {{ email }}

--

Stowarzyszenie dO!PAmina Lab powstało w lutym 2019 r. i jest wspólną, oddolną inicjatywą pasjonatów edukacji, rodziców, nauczycieli i nauczycielek oraz osób uczących się.

Prowadzimy projekty edukacyjne, na podstawie zebranych danych opracowujemy rekomendacje (w tym legislacyjne) dla oświatowych polityk lokalnych i ogólnopolskich.